

STATISTIKK:

Strid om aids og levealder

Hvem forvalter egentlig sannheten om det aidsrammede Botswana? Mens FN-organisasjonen UNAIDS opererer med en forventet levealder i landet på 40 år, sier landets eget velrenommerte statistikkbyrå at 55 år er det korrekte. – FNs tall er helt feil, men de unnlater å høre på oss, sier sjefen for statistikk-kontoret Anna N. Majelantle.

Side 12-13

FOTO: KEN OPPRANN

HANDEL:

Kjerstis Afrika- shop inntar Paris

Side 28

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 7 · 2004

Soweto protesterer mot dyrt vann

Side 14-15

Rapport fra det våpengale Liberia

Side 10-11

Hard kamp om fadder- markedet

Side 5

Norsk ambulans- tjeneste i Kabul

Side 22

Debatt om Sudan

Side 11

Mugabes lure lover truer organisa- sjonene

Side 18-19

En afghansk supergirl poserer for fotografen mens moren hennes står i kø utenfor kontoret til en afghansk bistandsorganisasjon som tilbyr yrkesopplæring.

FOTO: BEAWIHARTA/REUTERS/SCANPIX

Uten folkelig kontakt?

Bistandsorganisasjoner glemmer grasrota, mener forsker

■ Ikke-statlige bistandsorganisasjoner mangler kontakt med lokalbefolkningen de skal hjelpe.

■ De kommer med ferdige strukturer som de trer ned over lokalsamfunn.

■ De tilbyr det de selv har ressurser til, heller enn å spørre etter lokalbefolkningens behov.

Slik konkluderer **Arne Strand** (bildet), seniorforsker ved Christian Michelsens Institutt, etter nærstudier av ikke-statlige organisasjoners virksomhet i blant annet Afghanistan.

■ – Det er mulig at bistandsorganisasjoner blir så opptatt av synlige resultater for markering hjemme, at vi overkjører og gjør lokale partnere udyktige, sier generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt. Han uttaler seg generelt og kommenterer ikke direkte studien fra Afghanistan.

■ Ikke-statlige organisasjoner i utviklingsland er **spesialtema** i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

Temasider 16-20

– Norge har lært å holde kjeft

AV ROY KRØVEL

DEBATT

I AUGUST KOM Utenriksdepartementets (UD) etterlengtede «Utviklingspolitikens bidrag til fredsbygging. Norges rolle.» Det er første gang at det utformes et strategisk rammeverk for Norges etter hvert så omfattende engasjement for fredsbygging i Sør.

UD og utviklingsministeren fortjener skryt for å ha laget det første strategiske rammeverk for fredsbygging noen gang. Det illustrerer hvor viktig arbeidet for fred er blitt i norsk utenrikspolitikk de siste 15 årene. I denne kronikken vil jeg ta utgangspunkt i tre forhold som forblir ubesvart i strategien:

Konflikten mellom rollen som «tilrettelegger» og ønsket om å gjøre noe med strukturelle «årsaker til krig», behovet for å forene «fredsaktivistene» med UDs tradisjonelle oppfatning av norske interesser, og problemet med *grensene* for den norske fredsaktivismen.

STRATEGIEN REFERERER utførlig ulike FN-dokumenter om freds-spørsmål (s.13). Her sies det at «innsatsen for fred forutsetter (...) besluttsom tilnærming (...) mot de grunnleggende årsakene til konflikter, inkludert deres økonomiske og sosiale dimensjoner».

Også en fersk evaluering av Utsteingruppens fredsarbeid konkluderer med behovet for å ta i et tak mot de grunnleggende årsakene til krig og konflikt.

Årsakene omfatter økonomiske prosesser som ekskluderer og skaper fattigdom. De omfatter ulike former for diskriminering. Og de omfatter muligheter for økonomisk fortjeneste på varer som diamanter og kokain som er etterspurte internasjonalt.

Men det strategiske rammeverket er ikke «besluttsomt» når det gjelder analyse av årsaker til krig. Strategien tar for seg en rekke konkrete aktiviteter eller tjenester som Norge kan tilby – som støtte til utdanning, minetiltak, oppbygging av sikkerhetsstyrker, styrking av stat og støtte til det sivile samfunn. Tilbud av slike tjenester er utvilsomt viktig for etniske minoriteter og andre som er ofre for «grunnleggende årsaker» som for eksempel diskriminering. Men tjenesteyting kan ikke er-

En ung srilankisk kvinne utenfor den norske ambassaden i Sri Lanka i juli i år. Demonstrantene kritiserer Norge for ikke å være tøffere i sin kritikk av de tamilske tigrene. FOTO: SENA VIDANAGAMA, AFP PHOTO

debatt

Fredsbyggen Norge har lært verdien av å holde kjeft.

statte «besluttsom» handling mot strukturelle prosesser som skaper fattigdom og diskriminering. Slik «besluttsom» handling krever ofte kritikk av regimer som diskriminerer for eksempel etniske grupper.

Den norske «suksessen» som fredsbygger har ikke kommet som resultat av systematisk kritikk av undertrykkende regimer, men heller fordi Norge systematisk har bygget relasjoner til alle parter i ulike kriger. Norge har lært verdien av å *holde kjeft* – slik som vi gang på gang har avstått fra å stemme i FN når Israel har blitt kritisert. Det fins flere eksempler på at «tilretteleggeren» helst bør ligge lavt:

Tidlig i fredsprosessen i Guatemala kom det til små gnisninger mellom norske og svenske «tilretteleggere». I norske analyser het det at hardhendt svensk kritikk av guatemalanske brudd på menneskerettighetene var «counterproductive», og kunne skade mulighetene for videre forhandlinger.

På Sri Lanka har norske fredsmedglere stadig blitt angrepet når de har vist stor forståelse for tamilske argumenter om diskriminering. I slike forhandlingssituasjoner er det vanskelig å snakke om «diskriminering» og «urettferdighet». «Tilretteleggeren» må legge bånd på seg.

Det er åpenbart en spenning mellom den norske rollen som «tilrettelegger» slik vi har sett den bli utformet de siste 15 årene, og ønsket om å gjøre noe med de grunnleggende årsakene til krig. Freden i Guatemala illustrerer paradokset. De som innledet det norske engasjementet mente at det var nødvendig å finne en fredsløsning før noe kunne gjøres med den knugende fattigdommen som et stort flertall av urbefolkningen lider under. Men åtte år etter fredsavtalen fortsetter rasisme, etnisk diskriminering, gamle eiendomsstrukturer og markedsøkonomi å produsere nye generasjoner fattige. Det er flere sultne mennesker i Guatemala i dag enn for fem år siden.

DET ANDRE SPØRSMÅLET som forblir ubesvart, er «hvorfor skal Norge engasjere seg i fredsbygging i Sør?» Mange eksempler på norsk «fredsbygging» er blitt satt i sving av idealister fra det sivile samfunn. Idealistene har gjerne hevdet at fred er et

gode i seg selv, og at det er helt naturlig at Norge og nordmenn har et moralsk ansvar for medmenneskers lidelse andre steder i verden. Men før 1990 var det ikke selvsagt at Utenriksdepartementet ville dele et slikt standpunkt. Historisk har UD først og fremst hatt ansvar for å fremme tradisjonelle norske interesser internasjonalt. Nærområdene i nord og Baltikum står naturligvis sentralt. Det samme gjør forholdet til USA og Storbritannia. Guatemala, Sri Lanka, Sudan og Colombia tilhører ikke de tradisjonelle norske interesseområdene.

Når Norge begynte å engasjere seg i fredsbygging internasjonalt, var det altså nødvendig å forsonne disse ulike standpunktene. «Image» og «myk makt» ble nyttige begreper. Norsk innsats for fred ga Norge et godt image. Norge fikk anerkjennelse og «myk makt» som kunne brukes i andre saker der tradisjonelle norske interesser sto på spill. Det var et slags «minste felles multiplum» som gjorde fredsbygging tilretteliggende for begge retningene. Samtidig understreket det behovet for å vise fram den norske innsatsen. Norge måtte være synlig. Rollen som «tilrettelegger» passet perfekt, men krevde altså at Norge unngikk åpen kritikk av en av partene. Det forklarer kanskje hvorfor avsnittet om «forsoning» er det mest tafatte i det strategiske rammeverket. «Forsoning» er viktig, heter det, men strategien for «forsoning» strekker seg ikke særlig lenger enn til et generelt ønske om dialog mellom flest mulig av de involverte.

(Innlegget er forkortet. Red.)

Roy Krøvel er historiker og er nå stipendiat ved Historisk Institutt i Trondheim. Han har tidligere arbeidet for Latin-Amerikagruppen i Norge (LAG) og for Studentenes og Akdemikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH).

Artikkelforfatteren kritiserer utenriksdepartementets nye strategi for fredsbygging.

Les mer om den på www.bistandsaktuelt.com

rettelse

På debattsiden side 25 i forrige nummer av Bistandsaktuelt kom vi i skade for å bruke feil bilde av generalsekretæren i den palestinske fagbevegelsen, Rasem el Bayari. Personen som var avbildet var nemlig ikke Rasem al Bayari, men LOs saksbehandler for Midtøsten, Moussa el Jeries. Vi beklager!

Følg bistandsdebatten!

Som en nyordning legger Bistandsaktuelt ut supplerende kronikker, debattinnlegg og reisebrev fra leserne på vår nettside www.bistandsaktuelt.com. Årsaken er stor pågang av gode innlegg fra våre lesere.

På våre nettsider finner du denne gang:

Handel framfor pengegaver

AV TORI NETTELHORST TVEIT

Naturvern og fattigdom

AV OTTO FORMO

Følg bistandsdebatten i bransjens eget fagblad!

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid nr. 7/04 – 7. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Ellen Hofsvang
ellenhofsvang@hotmail.com
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Erik Landet
erik@quart.no

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5866

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 21. september 2004

Oppslag – denne utgave:
13 600 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Kommunaldepartementet ville ikke ha pengene Kristopher Schau tjente på å selge sjelen. Nå får barn i Eritrea nyte godt av de 18.500 kronene i stedet.»

NTB-melding gjengitt i Nationen 10. september i år.

Rolla til det sivile samfunnet

LEIAR

Me har ved fleire høve etterlyst meir og breiare debatt i Noreg om utviklingssamarbeid og kamp mot fattigdom. I Norad har me ambisjonar om å leggje til rette for ein debatt som dreiar seg om meir enn kor mykje pengar som skal setjast av på statsbudsjettet og kor mykje dette utgjer i prosent av den norske nasjonalinntekta. Bladet du held i handa, er ein av arenaene for bistandsfagleg debatt. Norads årlege fattigdomskonferanse er ein annan.

På konferansen i år som er 18. oktober, er tema det sivile samfunnets rolle i kampen mot fattigdom. Me ønskjer ein diskusjon rundt problemstillingar knytta til samordning kontra mangfald, uavhengigheit kontra styring og rolla norske og lokale organisasjonar spelar i samarbeidslanda.

Det er nok av spennande diskusjonar å ta fatt i: Er det viktig at me konsentrerer pengar og arbeidskraft til dei same sektorane gjennom alle dei ulike kanalane? Eller er det viktigare med mangfald i både sektorar og blant samarbeidspartnarar?

Aktørane i bistandsbransjen blir stadig fleire og meir profesjonelle og dei blir meir og meir avhengig av statlige overføringar for å drive si verksemd. Står me i fare for å bli kloningar av kvarandre i staden for alternative aktørar med kvar våre føremoner? Bør støtta som går til det sivile samfunnet vera ein del av stat-til-stat avtalane mellom Noreg og samarbeidslanda? Eller risikerer me då at viktige talerøyr for vanlege folks rettar blir knebla? Kva kan me som norske aktørar gjera for å hindre at samarbeidspartnarane våre blir tappa for den beste arbeidskrafta? Og korleis kan me sikre oss at dei rette partnarane blir valde, og at dei me jobbar gjennom verkeleg har legitimitet?

Nokre av desse spørsmåla blir tekne opp i denne utgåva av Bistandsaktuelt, og me ønskjer lesarane våre velkomne til å diskutere både her i avisa og på Fattigdomskonferansen. Blir det ein interessant og opplysende debatt, kan me jo vone at også andre massemedia tar tak i den. Det kunne vere frigjerande om den neste bistandsdebatten kunne dreie seg om noko meir enn om regjeringa når målet om at én prosent av bruttonasjonalinntekt skal brukast på bistand.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Florence Nayiga Ssekabira er minister for eldre og funksjonshemmede i Uganda. Hun passer på at de andre ministrene gjennomfører handikapvennlig politikk på sine felt.

FOTO: SILJE BERGGRAV

Minister mot alle odds

rett på sak

HVEM:
Florence
Nayiga
Ssekabira

HVA:
Minister ved
departementet
for eldre og
funksjons-
hemmede
i Uganda.

HVORFOR:
I Norge nylig
i anledning
Verdens-
kongressen for
funksjons-
hemmede

I Uganda er ikke fysisk handikap noe politisk handikap, ifølge Florence Nayiga Ssekabira. Den ugandiske ministeren for funksjonshemmede mener medbestemmelse er viktigere enn sosiale velferdsordninger.

• SILJE BERGGRAV

– Da jeg startet som aktivist etter landbruks-høyskolen, kom det som et sjokk på meg hvordan andre fysisk handikappede ble diskriminert. Selv hadde jeg aldri opplevd å bli behandlet annerledes, forteller den ugandiske ministeren for eldre og funksjonshemmede til Bistandsaktuelt.

Hun deltok nylig på Verdenskongressen for funksjonshemmede som ble avholdt i Lillestrøm, der hun snakket varmt om fordelene ved kvotering av marginaliserte grupper til nasjonalforsamlingen. President Yoweri Museveni «nullpartisystem» baserer seg dels på valg av individer uten partitilknytning, dels på kvotering av utvalgte interessegrupper. Minst fem medlemmer i nasjonalforsamlingen skal være funksjonshemmede, og tre av regjeringsmedlemmene er funksjonshemmede.

– Som aktivist var det tydelig for meg at første prioritet for funksjonshemmede ikke var sosiale ordninger eller kvoter i arbeidslivet, men en stemme der beslutninger fattes. Funksjonshemmede utgjør ti prosent av befolkningen i Uganda. Det er bare rettferdig at vi også er med å bestemme, mener Ssekabira.

Polio-rammet. Hun ble rammet av polio da hun var åtte måneder gammel, og er avhengig av krykker. Men hun vokste opp i en familie som beskyttet henne og sørget for at hun fikk lang utdanning. Etter flere års engasjement i NUDIPU, den nasjonale paraplyorganisasjonen for handikappedes organisasjoner, stilte Ssekabira til parlamentsvalg som representant for funksjonshemmede kvinner. I 1996 ble hun valgt inn i nasjonalforsamlingen – to år senere utpekte presidenten henne til minister for funksjonshemmede. Ved forrige valg ble hun gjenvalgt.

– Jeg har kjempet gjennom bedre tilrettelegging for funksjonshemmede parlamentsmedlemmer. Vi har fått i stand heiser som ikke har virket på 15 år, døve politikere har fått tilgang på døvetolk og svaksynte får ha

med guide. Tidligere var det forbudt for guider og tolker å komme inn i nasjonalforsamlingen, og krykker ble ansett for å være potensielle våpen man kunne slå hverandre i hodet med, forteller hun.

Reformer. Hennes viktigste rolle er likevel å sørge for reformer og lovverk som sikrer funksjonshemmedes rettigheter og muligheter ellers i samfunnet.

– Nå som funksjonshemmede har oppnådd å være med i det nasjonale lederskapet, kan vi sitte rundt forhandlingsbord og delta når budsjetter vedtas og prioriteringer gjøres. Men vi har fortsatt en lang vei å gå for funksjonshemmede, spesielt de fattige, har like muligheter som andre.

– *Hvorfor kan ikke oppgavene dine innlemmes i en generell helseministerpost?*

– Vi trenger én person som kan følge med på at andre ministre gjør sitt for å gjennom-

føre handikapvennlig politikk på sine ulike felt. Jeg har rett til å stille utdanningsministeren til veggs dersom han ikke gjør noe for å forbedre funksjonshemmede barns muligheter til å gå på skole. Jeg utfordrer landbruksministeren på utvikling og tilgang til ny teknologi for funksjonshemmede bønder. Jeg er også sikker på at handikappede politikere som meg selv er med på å endre folks holdninger. Det gjør noe med politikeres tanke sett å daglig forholde seg til folk som er blinde, døve eller bevegelseshemmede.

– *Ser du betenkeligheter ved kvotesystemet i forhold til et mer direkte demokratisk system?*

– Systemet med politiske partier har tidligere ført til mye splid og voldelig konflikt i Uganda, og landet har vært delt langs etniske og religiøse skillelinjer. Museveni har skapt enhet med sitt system av deltakelse fra de ulike interessegruppene. Men vi er på vei mot flerpartisystem, sier Ssekabira.

– *Hva kan Norge lære av Uganda?*

– Funksjonshemmede trenger å involvere seg mer i politikk, i stedet for å regne med at andre skal snakke på deres vegne. Dere har kommet lengre enn oss når det gjelder framkommelighet på offentlige steder, forretninger og restauranter – men det er langt fra perfekt.

På jakt etter resultater

Bistandsbransjen stadig mer opptatt av evaluering, mener Verdensbank-sjef

– Utviklingsinstitusjoner opplever et stadig større press for å demonstrere at bistandspengene brukes effektivt og ikke sløses vekk. De må vise til resultater. Da blir det også større etterspørsel etter oss, sier Verdensbankens vurderingssjef, Gregory K. Ingram.

• ELLEN HOFVANG

VERDENSBANKEN Som sjef for Verdensbankens vurderingsavdeling er Gregory Ingrams jobb å sørge for at verdens mest innflytelsesrike lån- og bistandsgiver dokumenterer resultater og lærer av sine feil. I september var han i Norge for blant annet å underskunderskrive en ny treårig partnerskapsavtale mellom Verdensbanken og Norad, der institusjonene vil samarbeide om internasjonale evalueringer som er av interesse for begge parter. Målsetningene med samarbeidet er blant annet å lære av Verdensbankens måte å evaluere og måle resultater på, samt å skape et tettere samarbeid mellom norske forskningsinstitusjoner, konsulenter og Verdensbanken.

Krav om resultat. Ingram har arbeidet i Banken siden 1977, og har dermed fulgt institusjonen gjennom bistandshistoriens vekslende trender: Fra 1970-tallets fokus på grunnleggende behov, via 80-tallets vekt på makroøkonomi og strukturtilpassning, til dagens «kapasitetsbygging» og «partnerskap» – og altså resultater. Ingram mener det økte resultatfokus ikke minst kommer til syne i arbeidet med tusenårsmålene.

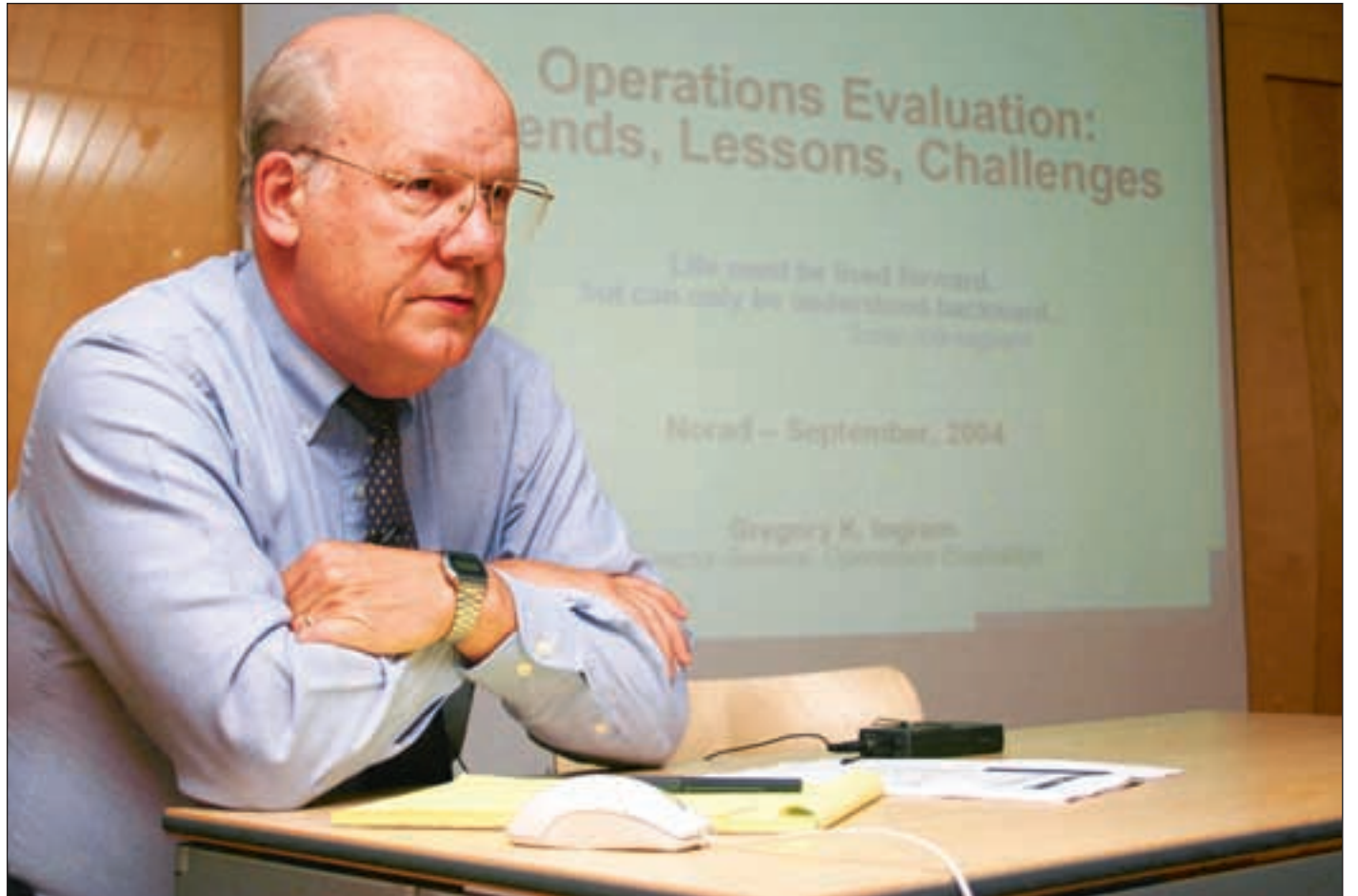
– Men betyr dette at man tidligere har lagt for lite vekt på å dokumentere resultater?

– La meg si det slik: Under den kalde krigen var strategiske utenrikspolitiske hensyn svært viktige i bistanden. Det er de fortsatt i en del områder, som Midtøsten, men etter murens fall er dette globalt sett mindre viktig. Det forsterker etterspørselen etter resultater og evalueringer.

Evalueringer ikke hva de var. Også vurderingsarbeidet er endret, og dreid fra prosjektevalueringer til langt mer omfattende sektor- og landevalueringer.

– Det har vist seg langt vanskeligere enn vi hadde forutsatt å få til resultater av slike programmer, innrømmer Ingram.

Han peker på at det tar svært

Verdensbankens vurderingssjef, **Gregory K. Ingram** forteller at det er langt vanskeligere å måle resultater i omfattende sektor- og landevalueringer enn i tidligere prosjektevalueringer. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

lang tid og at det er vanskelig å finne indikatorer som kan måle effektene av disse brede programmene.

– Betyr det at man burde revurdere dreiningen vekk fra prosjektstøtte?

– Nei. Sektorreformer er nødvendige for å få til utvikling, for eksempel har vi arbeidet mye med reformer av kraftsektoren i ulike land. Men det er vanskeligere å lykkes enn det var med enkeltprosjektene, og det er viktigere å ta politiske hensyn i betraktning, sier Ingram.

Ifølge Ingram er også tidspunktet for evaluering viktigere nå enn før.

– Tidligere kunne prosjektene evalueres etter gjennomføring. Nå må vi komme inn i en fase før programmene skal opp til revisjon. Slik kan vurderingsfunn få innvirkning på den videre utformingen og eventuelle endringer i programmene.

PRSP-kritikk. Nylig har Ingrams vurderingsavdeling gått Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF) sin fattigdomstrategi, den såkalte PRSP-prosessen, etter

i sømmene. Resultatene var ikke bare positive. Evalueringen anbefaler fortsatt støtte til PRSP-arbeidet, men mener mottakerlandene fokuserer mer på å ferdigstille dokumenter som gir dem tilgang til nye økonomiske bidrag, enn på å forbedre innenlandske prosesser.

– I land med svak institusjonell kapasitet er det byråkratiske arbeidet knyttet til PRSP-prosessen en utfordring. Et gjennomgående problem er også at få land har forbundet PRSP-prosessen med budsjettprosessen. Dermed blir fattigdomstrategiene mer en liste av ønsker enn en prioritering av tiltak i forhold til ressurser man har til rådighet, sier Ingram.

Evalueringen anbefaler også at Banken må endre måten de vurderer PRSPene på, slik at det blir klarere at det er et landenes egne strategier. Dessuten må Banken sørge for at egne bistandsprogrammer er i tråd med PRSPene. For selv om både Verdensbanken og giveland støtter formuleringene i PRSPene, er det få tegn på at givelandene selv endrer sine egne programmer slik at de reflekterer fattigdomsstrategiene.

– Hva slags respons har denne evalueringen fått fra Bankens styre? Her sitter jo de samme givelandene som blir kritisert i evalueringen.

– Det er ingen som har ropt ut, «Vent et øyeblikk, denne kritikken er vi ikke enige i», ler Ingram.

En del av forklaringen på det mener han ligger i at det oftest er andre instanser som representerer givelandene i Verdensbanken og IMF, som regel Finansdepartementet, enn de som har ansvaret for landenes bilaterale bistand. Og dette er ikke Ingrams eneste eksempel på inkompleks mellom den politikken landene fremmer i Verdensbanken og den de anvender i sin egen utviklingspolitikk:

– For eksempel vil givelandene ha oss til i størst mulig grad å bruke rangeringer i evalueringene våre, fordi det gir klarhet og lett innsyn i konklusjonene. Men de færreste brukes slike rangeringer i evalueringen av sine egne programmer. Kanskje fordi de ikke ønsker den samme klarhet og lette innsyn her? undres vurderingssjefen.

Et gjennomgående problem er at få land har forbundet PRSP-prosessen med budsjettprosessen.

Gregory K. Ingram, Verdensbankens vurderingssjef,

Kjø av evalueringer fra Norad de kommende måneder

• LIV R. BJERGENSE

Norads vurderingsavdeling har en rekke evalueringer på gang. I de nærmeste månedene kan bransjen vente seg blant annet følgende evalueringer:

■ FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) har på oppdrag fra Norad sett på positive og negative virkninger av internasjonal fiskehandel og matvaresikkerhet, og rangert landene i forhold til hvilken virkning internasjonal handel med fisk har for nasjonen i form av valuta, for fiskerier, fiskere og ansatte i fiskeindustrien, forbrukerne og fiskebe-

Norge, som én av 11 givere, er i gang med en internasjonal evaluering av budsjettstøtte

standen. Det landet som rangeres øverst er Namibia. Også Chile har gjort det bra. Land som Brasil, Senegal og Sri Lanka er i en mellomgruppe, mens Kenya og Ghana ligger i det nederste sjiktet av tabellen. Evalueringen avsluttes med et symposium i Bergen 7. og 8. oktober.

■ Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) står bak en evaluering av multilaterale organisasjoners vurderingsarbeid. Evalueringen vil for eksempel se på: Hvordan måler en organisasjon som FNs utviklingsprogram (UNDP) sine aktiviteter?

■ Evaluering av harmoniseringsmodellen i Zambia. Evalueringen vil se på hvordan samarbeidet mellom ulike givere, herunder Norge, som har gått sammen med zambiske myndigheter for å skape en ny modell for mer effektivt samarbeid og reduserte transaksjonskostnader.

■ Det planlegges en evaluering av Utenriksdepartementets strategi for kvinner og likestillingsrettet utviklingssamarbeid, der det kan være aktuelt å fokusere på de prioriterte områdene i strategien: Rettigheter (deriblant vold mot kvinner), beslut-

ningsprosesser, økonomisk deltakelse, utdanning, helse, miljø og hvor integrert kjønnsperspektivet har vært i det generelle utviklingsarbeidet. Resultatet fra evalueringen vil gå inn i arbeidet med å justere strategien.

■ Norge, som én av 11 givere, er i gang med en internasjonal evaluering av generell budsjettstøtte, der en ser på budsjettstøtte som bistandsform. Land som det er aktuelt å evaluere er Uganda, Malawi, Rwanda, Mosambik, Vietnam, Nicaragua og Burkina Faso. Resultatet vil foreligge om halvannet år.

Pengestrøm fra faddere

Voldsom økning de siste fem årene – 100.000 nye medlemskap

Skoleklasser og familier strømmer til for å hjelpe fattige mennesker gjennom faddervirksomhet. Til sammen er det tegnet over 275.000 medlemskap, noe som gir snaut 600 millioner kroner i årlig inntekt til 12 organisasjoner.

• ERIK LANDET

Fra 1999 og frem til i dag var økningen på nesten 100.000 medlemskap. Tallene fremgår av en ny rapport som fadderorganisasjonenes «storebror» Plan Norge har utarbeidet. Rapporten tar for seg de 12 største organisasjonene i Norge med faddermedlemskap som viktig finansieringsform. Til sammen hadde disse organisasjonene 275.688 faddermedlemskap ved utgangen av juni i år.

I tallmaterialet er det ikke tatt høyde for at enkeltpersoner kan ha flere medlemskap; enten i samme organisasjon eller i ulike organisasjoner. I andre tilfeller er det ikke enkeltpersoner, men for eksempel skoleklasser eller familier som har tegnet medlemskapet. Hvor mange nordmenn som dermed er faddere – direkte og indirekte – finnes det derfor ikke noe eksakt tall på.

Plan topper. Med sine 95 000 medlemskap, er Plan Norge den suverent største organisasjonen på faddermarkedet. Plan er også organisasjonen med størst økning de siste seks årene – fra 35 500 i 1998 til dagens 95 000 medlemskap.

– Jeg tror forklaringen for Plans del er at vi har en fadderordning som nærmest er uovertruffen når det gjelder å skape varig kontakt mellom mennesker i nord og i sør, sier en ubeskjeden generalsekretær Sandro Parmeggiani i Plan Norge.

Det er samtidig liten tvil om at Plan Norge har nytt godt av den massive eksponeringen som Fadderaksjonen på TV2 gir. Åtte ganger har Plan samarbeidet med tv-kanalen, og årets aksjon alene resulterte i 10.000 nye faddere.

Ryddet i listene. Som nummer to og tre kommer SOS-barnebyer (66 315) og Redd Barna (62 000). Derfra er det et sprang ned til Misjonsalliansen med 16 153 medlemskap og Strømmestiftelsens 15 617. En rekke misjonsorganisasjoner følger deretter; hver av dem har noen tusen medlemskap (se egen tabell). Ifølge oversikten har SOS-barnebyer fått snaut 3000 nye medlemskap siden 2001, mens Redd Barna i samme periode fikk 12 000 nye.

Tallmaterialet gir ikke et nøyaktig bilde av økningen av faddere hos SOS-barnebyer, mener organisasjonens informasjonssjef, Synne Rønning.

– Jeg mener vi har hatt en god vekst. Tallet henger sammen med at vi har blitt flinkere til å rydde opp i de gamle medlemslistene våre. De som ikke betalte regelmessig er lukket bort og databasen vår har blitt mer troverdig, sier Rønning.

Punger ut. De nye medlemskapene har selvsagt ført til en formidabel inntektøkning for organisasjonene. Det varierer noe hvor mye hvert medlemskap koster i måneden. Med en gjennomsnittlig innbetaling på

Søte barn er gjengangere i organisasjonenes reklamemateriell.

FOTO: PLAN NORGE

180 kroner per måned, vil det si at nordmenn årlig gir over 200 millioner kroner mer til organisasjonene enn de gjorde for seks år siden. Grovt regnet gir fadderordningene en samlet inntekt til de 12 organisasjonene på 596 millioner kroner i året. Plan Norge får alene inn i overkant av 230 millioner kroner årlig fra sine medlemmer.

– Tallene viser at nordmenn har hjerte for å hjelpe. Det gir oss et stort ansvar i forhold til å forvalte disse pengene til beste for barn verden over, sier Parmeggiani.

I dag henter Plan Norge kun 5 prosent av sine inntekter fra det of-

fentlige og det er en kjent sak at organisasjonen lenge har vært kritisk til Norad, som ikke har villet bevilge dem mer penger. I vår klaget Plan til Utenriksdepartementet på Norads tilbud om en treårig avtale verd 12 millioner kroner årlig, men klagen ble avvist og Plan får innværende år 12 millioner kroner i ren prosjektstøtte.

Halvparten fra faddere. Fadderne til SOS-barnebyer bidrar med litt under halvparten av organisasjonens årlige inntekter – rundt 118 millioner kroner av totalt 250 millioner kroner.

– Resten kommer hovedsaklig fra andre private givere gjennom aksjoner, fra skoler og barnehager og fra næringslivet. SOS-barnebyer har i dag fem hovedsponsorer, samt en rekke andre bidragsytere fra næringslivet, sier Synne Rønning i SOS-barnebyer.

SOS-barnebyer takket i år ja til en toårig samarbeidsavtale med Norad verdt åtte millioner kroner i året. Beløpet utgjør imidlertid bare tre prosent av organisasjonens inntekter. Også SOS-barnebyer har uttalt at de synes støtten fra direktoratet er for liten, men også Rønning sier det er en grense for hvor store inntekter organisasjonen ønsker fra staten.

– Vi mener at minst 50 prosent av inntektene våre bør komme fra faddere og andre privatpersoner. Dette for å sikre en bredest mulig og folkelig forankring i givermassen, utdyper hun.

Plan Norge har hvert år medlemsinntekter på i overkant av 230 millioner kroner.

Sandro Parmeggiani organisasjon Plan Norge er suverent størst i Norge på antall faddermedlemskap.

ANTALL FADDERMEDLEMSKAP I NORSKE ORGANISASJONER:

Plan Norge:	95.000
SOS-barnebyer:	66.315
Redd Barna:	62.000
Misjonsalliansen:	16.153
Strømmestiftelsen:	15.617
Misjon Uten Grenser:	6.667
Fadderbarnas Fremtid:	4.368
Verdens Barn:	2.950
Norsk Luthersk Misjonssamband:	2.120
Normisjon:	1.943
Håpets Stjerne:	1.700
Marys Venner:	855

Kilde: Tall innhentet av Plan Norge

notiser

Dokumenterer systematisk voldtekt i Burma

Den burmesiske hæren bruker systematisk voldtekt for å undertrykke de etniske minoritetene i Burma, konkluderer en ny rapport fra Womens' League of Burma.

Dette er en paraplyorganisasjon for en rekke kvinneorganisasjoner som holder til i grenseområdene rundt Burma. Kvinner og jenter fra ulike etniske grupper rapporterer om voldtekt, gjengvoldtekt, mord sex-slaveri og tvangsekteskap, og alle tilfellene er fra de siste to årene. Militærjuntaen har hele tiden benektet at militære voldtar kvinner og jenter i landet. I den nordøstlige Shan-staten er det dokumentert 625 tilfeller av voldtekt, hvorav 61 prosent var gjengvoldtekt. 25 prosent ble drept etter voldtekten og 83 prosent ble voldtatt av offiserer. Rapporten konkluderer med at dette bare er toppen av et isfjell, og kun i ett av tilfellene ble gjerningsmannen straffet.

Nye millioner til flomofre i Bangladesh

Norge har gitt ytterligere 12 millioner kroner til flomofre i Bangladesh. 6,5 millioner kroner går til FNs hjelpearbeid i landet, mens arbeidet til Leger Uten Grenser, Normisjon og Strømmestiftelsen deler de resterende 5,5 millioner kronene. Til sammen har Norge nå gitt 22 millioner kroner i nødhjelp til flomofre i Sør-Asia. Pengene har blant annet gått til å skaffe mat, vann, medisinsk hjelp, husly og såkorn. FN har beregnet at over 20 millioner mennesker i Bangladesh er hjemløse eller isolerte på grunn av flommen. Avlinger verdt milliarder av kroner er ødelagte og fem millioner mennesker har behov for akutte matforsyninger, heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

Folkehjelpa angriper Finland

Norsk Folkehjelp beklager i en pressemelding at Finland ikke har sluttet seg til det internasjonale forbudet mot landminer. Finland er et av de siste landene i Europa som fortsatt bruker landminer som en del av landets militære forsvar. Finland er det eneste EU-landet som ikke har undertegnet Ottawa-konvensjonen som forbyr all bruk, produksjon, transport og lagring av miner. Nylig sa statsminister Matti Vanhanen at finske landminer ikke vil bli fjernet før i 2016.

– Den eneste riktige handlemåten for våre finske naboer, som paradoksalt nok gir betydelig støtte til humanitær minerydding, blant annet til Norsk Folkehjelp, er å følge landets opprinnelige målsetning om å tiltre forbudsavtalen i 2006, sier Per Nergaard.

Gir råd og dollar til små gründere

– Fokus på avkastning skaper bærekraft, understreker fondssjef

HURTIGRUTA (b-a): Forvaltere av om lag 2 milliarder utviklingskroner var representert på Hurtigruta i midten av september da investeringsfondet Aureos hadde sin årlige konferanse. Om lag en seksdel av beløpet stammer fra norske skattebetalere. – For små og mellomstore bedrifter i utviklingsland er dette fondet et meget viktig instrument, sier fondets daglige leder Sev Vettivetpillai.

NÆRINGS-
LIV

• GUNNAR ZACHRISEN

Aureos er et ektefødt barn av et ekteskap mellom det unge norske statlige investeringsfondet Norfund og det langt eldre britiske fondet CDC Capital Partners. (CDC er nå delt i en forvaltningsdel Actis og et fond CDC). Norfund har skutt inn om lag 50 millioner dollar i Aureos-forvaltede fond, mens CDC, Den europeiske utviklingsbanken Verdensbanken og en rekke andre tilsvarende institusjoner har bidratt med enda større beløp.

Aureos har siden den gang vært med å etablere 16 ulike regionale investeringsfond spesielt innrettet mot næringslivet i fattige land. Blant annet ble det i fjor innhentet 140 millioner dollar i investeringskapital til tre nye regionale fond i Afrika sør for Sahara.

– I alle disse landene mangler det risikokapital, og problemet er særlig stort for små og mellomstore bedrifter, sier Vettivetpillai som opprinnelig er fra Sri Lanka.

Finansieringsgap. Forut for etableringen av Aureos i 2001 viste en analyse foretatt av CDC at det var et alvorlig gap i markedet for investeringer i størrelsesorden 0,5 – 5 millioner dollar. – For de eksisterende utviklingsfondene var dette for små beløp. Utgiftene til flybilletter og administrasjon ble for store i forhold til investeringene, sier Vettivetpillai som selv har lang fartstid fra CDC.

Et viktig mål for Aureos ble imidlertid å nå nettopp dette segmentet i markedet, og for å kunne ha nærkontakt og førstehånds kunnskap om lokale markeder ble det etablert regionkontorer i en rekke land. Aureos' ansatte har tett oppfølging av bedriftene og bidrar med rådgivning gjennom en rekke ulike fond både i Mellom-Amerika, Sørøst-Asia, Sør-Asia og i Afrika sør for Sahara. I disse markedene vurderer Aureos aktivt hvilke bedrifter som kan ha et kommersielt potensial. Har de et tilstrekkelig inntjeningspotensial, bidrar fondene både med kapital og bedriftsrådgivning i en oppstarts- eller omstillingsfase på opptil ti år. Vanligvis er imidlertid jobben gjort etter 4-5 år, og fondet vil da normalt selge seg ut igjen – som oftest med fortjeneste. Så langt har Aureos vært inne i 157 selskaper, men har solgt seg ut igjen fra 98 selskaper med gode økonomiske resultater. På denne måten får investorene pengene igjen og kan investere i nye fond.

Institusjonell egeninteresse. – Alternativet for små og mellomstore

Meieriet Brookside Dairy i Kenya er blant de som har benyttet seg av finansiering og rådgivning fra det lokale Aureos-fondet Acacia.

FOTO: NORFUND

Seminaret på Hurtigruta samlet et hundretall fondsforvaltere og investorer. Her er Norfunds investeringsdirektør **Tone Wille** i samtale med **Davinder Sikand** fra Aureos-kontoret i Nairobi.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

”

I Øst-Afrika er det et økende press fra sørafrikanske selskaper. Man må være stor og ha god styring for å unngå å bli spist.

Davinder Sikand,
leder av Aureos Øst-Afrika

Sev Vettivetpillai,
administrerende direktør i Aureos.

bedrifter i utviklingsland er ofte lån på kommersielle vilkår i banken, men både vilkårene og det distanserte forholdet til banken vil ofte gjøre at mange frykter risikoen og vegrer seg for slike lån. Et annet alternativ for disse selskapene – som ofte er familieselskaper – er å søke etter kapital hos venner, familie og lokale rikinger. Mange frykter imidlertid kontakten med den sistnevnte gruppen rike maktpersoner, som kan ende opp med at bedriften blir kjøpt opp. Da har de større tiltro til et fond som Aureos – et fond uten enkeltindividers egeninteresse, sier Vettivetpillai.

Han understreker og forsikrer likevel overfor norske skatteyttere at fondet har en institusjonell egeninteresse og at man ønsker et overskudd av sine investeringer. – Dette er vår beste garanti for at satsingen skal være økonomisk bærekraftig. Vi tar sikte på en netto fortjeneste på 15 prosent av investert beløp i dollar. Det tilsvarer 22 prosent på porteføljainvesteringen, sier Vettivetpillai.

De ansatte på lokalkontorene er i stor grad nasjonalt rekruttert og har omfattende kunnskaper om lo-

kalt næringsliv, økonomi, politikk og kultur. Denne lokalkunnskapen anser han som helt nødvendig for å kunne gi gode nok råd til de lokale bedriftene. Mange selskaper har et sterkt behov for hjelp til å bedre sine rutiner for ledelse og administrasjon, hjelp til alternative finansieringskilder og annen bistand til å styrke sin plass i regionale markeder.

Regionalt fotfeste. En av deltakerne på den årlige Aureos-konferansen, der fondet samler sine fondsforvaltere og investorer til «team-building» og oppdatering rundt sentrale emner, er

lederen av Aureos' regionalkontor for Øst-Afrika, kenyaneren Davinder Sikand. Han vektlegger betydningen av å gi bedriftene et regionalt fotfeste.

– I Øst-Afrika opplever vi et sterkt og økende press på markedet fra sørafrikanske selskaper. Man må ha en bedrift av en viss størrelse og ha god styring for å kunne konkurrere og unngå å bli spist av sørafrikanerne, sier han.

Sikand ser det regionale fokuset som svært viktig også i en makroø-

konomisk sammenheng. – Mens sørafrikanske bedrifter ofte benytter seg av egne sørafrikanske underleverandører, vil tanzanianske eller kenyanske selskaper benytte seg av tanzanianske eller kenyanske kontakter. Dette skaper positive ringvirkninger i økonomien, sier Sikand.

Vurderer landbruk. Zimbabween Ainadin Cader er en annen Aureos-representant på det Aureos- og Norfund-arrangerte seminaret om bord i Hurtigrute-skipet «M/S Finnmarken». Han arbeider for Aureos Capital i Mosambik og forvalter det mosambikanske investeringsfondet Minco.

– I Mosambik er kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter ekstremt begrenset. De lokale bankene konsentrerer seg nesten utelukkende om større selskaper og om varehandel, sier Cader.

Både han og andre vektlegger sterkt rådgivningssiden ved fondets virksomhet. – Det virkelige potensialet for næringsutvikling i Mosambik ligger ikke i mega-prosjekter som aluminiumsverket Mozal. Det ligger i små og mellomstore selskaper, særlig innenfor moderne jordbruksproduksjon, mener han. Det lokale investeringsfondet vurderer nå en rekke investeringer innenfor denne sektoren.

FAKTA:

■ Det statlige investeringsfondet Norfund mottar om lag 3 prosent av det norske bistandsbudsjettet. Kapitaltilførselen til fondet siste år var på 485 mill. kroner som i sin helhet kommer fra det norske bistandsbudsjettet.

■ Aureos ble startet i 2001 som et joint venture (fellesprosjekt) mellom Norfund og CDC Capital Partners og har i dag ca 85 ansatte.

■ I dag forvalter selskapet Aureos Capital 17 fond i 14 land med en kapital på 340 mill. dollar. Om lag 150 bedrifter har nytt godt av egenkapital fra fondet.

Pilot på dalende kurs

Importsvikt fra Uganda, tross norsk næringslivssatsing

KAMPALA/OSLO (b-a): Uganda og Sri Lanka er de to såkalte «pilot-landene» i regjeringens strategi for næringsutvikling i sør (NIS). Likevel har importen fra Uganda sunket hvert år siden strategien ble lansert for fem år siden, og heller ikke for Sri Lanka er det klare tegn til økning.

• ELLEN HOFVANG

Målsettingen med NIS-strategien er å bidra til næringsutvikling i land i sør for å skape vekst og eksportinntekter. Ugandiske myndigheter har framhevet at de ønsker handel framfor bistandsoverføringer. Men hittil har ikke handelen med Norge vært noen økonomisk suksess.

I tillegg til at volumet er forsvinnende lite, vipper handelsbalansen i Norges favør: Mens Uganda har solgt oss varer for 87 millioner kroner i årene 1999-2003, har Norge eksportert for 110 millioner kroner. Norge sitter altså igjen med et overskudd på om lag 23 millioner kroner. Dette er tilfeldigvis nesten nøyaktig den samme summen som Norge ga i bistand til næringsutvikling i Uganda i 2003.

Også det andre pilotlandet for NIS, Sri Lanka, har opplevd en nedgang i eksporten til Norge siden 1999. Mens landet eksporterte for 74 millioner kroner i 1999 og 91 millioner kroner i 2000, var tallet for 2003 nede på 69 millioner kroner.

Null MUL-import. Norge har møtt kritikk internasjonalt for landets høye handelsbarrierer, særlig på landbrukssektoren. Dette gjelder likevel ikke de fattigste landene (MUL), som siden 2002 har hatt toll- og kvotefri adgang til det norske markedet. Importen fra MUL-landene til Norge representerer likevel bare rundt 0,5 prosent av den samlede norske importen.

Afrika, som omfatter de fleste MUL-landene men også større eksportører som Sør-Afrika og Botswana, har stått for rundt 1 prosent av importen til Norge det siste tiåret. Foreløpige tall for de første sju månedene av 2004 viser at 1,1 prosent av importen stammer fra Afrika. Asia står derimot for hele 12 prosent, og Kina alene selger oss varer for fire ganger mer enn Afrika (4,6 pst.).

Adgang er ikke nok. Markedsadgang er dermed langt fra tilstrekkelig for å øke Uganda og andre av de fattigste landenes eksport til det norske markedet. NIS-strategien

– Vi vil veldig gjerne inn på det norske markedet, sier Brian Ssebunya fra ugandiske Amfri Farms og viser fram et utvalg landsbruksprodukter. FOTO: ELLEN HOFVANG

innebærer da også ulike støttetiltak for å styrke produksjon og kvalitetskontroll i samarbeidslandene og legge til rette for avtaler mellom norske og lokal bedrifter.

Susan W. Bingi, som er ansvarlig for markedsføring i Ugandas Export Promotion Board var likevel litt skuffet over interessen fra norske importører da en delegasjon av norske bedrifter, NHO og bistandsmyndigheter besøkte Uganda tidligere i år.

– Norge er et lite marked og de norske importørene representerer et svært begrenset utvalg av varegrupper, vi hadde nok håpet på flere, uttalte Bingi til Bistandsaktuelt.

Hun mente likevel at Norge er interessant som eksportmarked for Uganda fordi det er mulig å oppnå gode priser.

Susan Bingi understreket også betydningen av å styrke kontakten mellom eksportører og importører. Mange ugandiske småprodusenter ønsker seg innpass på det norske markedet, men delegasjonen som besøkte Uganda opplevde også at for enkelte eksportører er Norge et så lite marked at det ikke blir kommersielt interessant.

En produsent og eksportør av sesam lurte for eksempel på hvor mange containere med sesamfrø representantene for den norske delegasjonen ville være interessert i per år. Han ble noe overrasket da han

fikk vite at en hel container nok var alt for mye i forhold til det årlige norske salget.

Bangladesh-importen øker. Samlet har Norge importert varer for 1,7 milliarder kroner fra dagens sju norske hovedsamarbeidsland for bistand de siste fem årene. Men det er ett hovedsamarbeidsland som «redder statistikken». Importen fra Bangladesh er nesten doblet siden 1999, og landet solgte varer til Norge for 328 millioner kroner i 2003 mens de andre seks hovedsamarbeidslandene til sammen hadde en eksport til Norge på rundt 55 millioner kroner.

Ser vi bort fra Bangladesh har Norge et overskudd på 150 millioner kroner de siste fem årene på handelen med de seks resterende hovedsamarbeidslandene.

”
Å øke importen til Norge er ikke det viktigste.

Olav Kjørven.

FAKTA

(tall i mill. kroner)

Import fra Uganda

1999: 34,5

2000: 16,7

2001: 14,5

2002: 12,3

2003: 9,6

(Sum: 87,7)

Kilde: SSB

– Import-økning tar tid

• ELLEN HOFVANG

– Det tar tid å bygge opp gode og varige eksportlinjer mellom utviklingsland og vestlige markeder. Slik forklarer statssekretær Olav Kjørven de synkende importtallene for NIS-landet Uganda.

Statssekretær Olav Kjørven.

– Gjennom NIS-strategien arbeider vi langsiktig for å utvikle produksjonskapasitet og kompetanse slik at landene skal bli i stand til å produsere varer våre land etterspør. Vi arbeider også med å etablere nye eksportlinjer

mellom Uganda og Norge. Jeg besøkte Uganda i vår med en næringslivsdelegasjon hvor bl.a. Handels og servicenærings hovedorganisasjon (HSH) deltok. Under besøket ble det identifisert muligheter som jeg håper vil føre til at vi etter hvert ser nye ugandiske produkter i norske hyller, sier Kjørven.

– Nedgangen i importen til Norge fra Uganda skyldes særlig en sterk reduksjon i importen av avskårne blomster i 1999-2001. Handelen med Uganda er liten, og da den norske importøren av roser ble kjøpt opp av nye eiere som valgte å importere fra andre markeder, ga det kraftig utslag i eksporttallene.

– Ifølge NORFUND, som er med på finansieringen av roseproduksjonen i Uganda, eksporterer produsenten nå særlig til det britiske markedet. Uganda får dermed fortsatt viktige inntekter, og det viktigste for oss er ikke å øke importen til Norge som sådan, men å øke ugandisk eksport totalt sett, understreker Kjørven.

– Når det gjelder Sri Lanka, har eksporten til Norge vært nokså stabil de siste fem årene, og dollarkursen er med på å forklare svingningene i importverdien. Også i forhold til Sri Lanka arbeider vi aktivt for å få i stand økt import, blant annet gjennom et «matchmaking»-program for å øke kontakten mellom næringsliv og produsenter/importører i våre to land, sier han.

Kjørven mener produktutvikling og forbedring av rammebetingelsene ofte vil være nødvendig før eksport kan komme i gang. I tillegg gir regelverk for helse, miljø og sikkerhet ofte store utfordringer for utviklingslandenes evne til å delta i verdenshandelen.

notis

Støtter orkanofre

Norge har besluttet å gi 2 millioner kroner i nødhjelp til de som er rammet av orkanene Charley og Ivan. Hovedsakelig går støtten til de rammede på Cuba. Støtten er hovedsakelig nødhjelpsutstyr som kanaliseres gjennom Norges Røde Kors. I tillegg har Norge bidratt med snaut 350.000 kroner i nødhjelp til Jamaica.

FAKTA

■ I juni i år åpnet utviklingsministeren en database for eksportører i sør og importører i nord. Databasen er etablert i regi av Handels og Servicenærings Hovedorganisasjon i samarbeid med Norad og nederlandske CBI (Centre for the Promotion of Imports from developing countries).

■ I vår var en stor norsk næringslivsdelegasjon i Uganda for å se på mulighetene for økt samarbeid mellom norske og ugandiske bedrifter.

Halve verden bor i by

Urbaniseringen øker stadig – i 2030 vil 60 prosent bo i byer

BARCELONA (b-a): Verdens byer fortsetter å vokse. Halvparten av verdens befolkning bor i byer og innen 2030 forventes andelen å ha steget til 60 prosent, eller rundt fem milliarder mennesker. Dette kommer frem i FN-rapporten *The state of the World Cities*.

• I SPANIA:
MIKAL HEM

URBANISERING Rapporten ble presentert i Barcelona 14. september under konferansen World Urban Forum. Den er utgitt av UN-HABITAT, FNs organ for bosetningsspørsmål, og viser de siste utviklingstendensene i verdens byer.

Rapporten, som kommer ut annet hvert år, viser en stadig økende tilflytting til byer og et disproportjonalt forhold mellom urbane og rurale strøks bidrag til økonomien. I samtlige land bidrar byene til mer enn 50 prosent av brutto nasjonalprodukt, og i en del land i Latin-Amerika og Europa opptil 80 prosent. På den annen side påpeker rapporten økte forskjeller og større konsentrasjon av fattige i enkelte områder, ofte rene gettoer bestående av etniske minoriteter.

Rask vekst. Direktøren for UN-HABITAT, Anna Kajumulo Tibaijuka, forteller at den økte tilflyttingen til byene byr på store utfordringer.

– Det er en rask vekst av migrasjon både i og mellom land. Rapporten viser de økonomiske fordelene med den økte tilstrømmingen av mennesker, men også at det er et økt trykk både på befolkningen og myndighetene. Eksempler på diskriminering av minoriteter, ukontrollert vekst og illegal innvandring er sprekker i systemet som viser at trykket i mange tilfeller blir for kraftig, mener hun.

Rapporten anslår at det finnes 175 millioner internasjonale migranter og har hovedfokus på mulighetene og vanskelighetene som ligger i den stadig mer multikulturelle befolkningen i byene. Selv om innvandring tilfører arbeidskraft og økonomisk potensial, påpeker rapporten at innvandrere ofte blir diskriminert. Mangel på steder å bo fører til at innvandrere trekker sammen i overbefolkede gettoer, som igjen fører til større segregasjon i befolkningen.

Kulturell respekt. Tibaijuka mener derfor at kulturell integrasjon er en av hovedutfordringene verdens byer står overfor.

– Tidligere har idealet vært å se på byene som kulturelle smeltediger. Dette er en fancy, men naiv oppfatning av kulturelt mangfold. Det andre alternativet har vært assimilering. Vi ser etter en middelvei. Jeg tror målet er kulturell respekt. Ingen kultur er perfekt og det er heller ingen som er mindreverdige. Hvis vi ikke oppnår en viss grad av integrering ender vi opp med byer der integreringen av befolkningen mislykkes. Ta for eksempel Norge. Du trenger å snakke norsk for å møte det norske samfunnet, sier hun.

The State of the World Cities tar også opp hvordan privatiseringen av offentlige tjenester har ført til at bedrifter har håndplukket de rike og

– Vi vil jobbe mer med ungdom. Det er i stor grad ungdom som flytter, sier UN-Habitat-sjef Anna Tibaijuka.

FOTO: OLA SÆTHER

lukrative områdene å operere i, og forsømt de fattigere bydelene, noe som igjen bidrar til å øke forskjellene. Det påpekes at privatisering i mange tilfeller har svekket offentlige instanser.

”

Tidligere har idealet vært å se på byene som kulturelle smeltediger. Dette er en fancy, men naiv oppfatning av kulturelt mangfold.

Anna Kajumulo
Tibaijuka,
UN-HABITAT

Rapporten kan
leses her:
www.unhabitat.org

«Løp mot bunnen». Rapporten viser også til et fenomen som blir kalt et «løp mot bunnen» («race to the bottom»). Økt globalisering har gjort det mulig å flytte arbeidsplasser og kapital til de stedene der arbeidskraften er billigst. Så lenge det er jobber, strømmer folk til byen, men med en gang arbeidskraften er billigere et annet sted, trekkes proppen ut av økonomien. Denne urbaniseringen av fattigdom er et problem som ikke begrenser seg til utviklingsland, blant annet er flere industribyer i USA rammet.

«Løpet mot bunnen» etterlater mange migranter uten arbeid og bidrar til en nedgang i hele den lokale økonomien. Den er også beskrevet som en av årsakene til at antallet mennesker som bor i slummen forventes å dobles innen 2030.

Milliard i slum. Blant de største problemene er vann og sanitærforhold i de enorme områdene med uforsure bosetninger.

– I mange storbyer finner du underutviklede områder uten skik-

kelige boliger, veier, skoler og sanitærforhold. Dette er verdens slumområder. Mer enn en milliard mennesker bor her. FN anser dette som et alvorlig problem og går aktivt inn for å øke oppmerksomheten rundt problemene. Det er derfor vi har arrangementer som World Urban Forum. Når forholdene er kartlagt, må vi handle, sier Tibaijuka.

Prioriterer ungdom. Blant investeringene som er blitt gjort i slumområder nevner hun at FN støtter en rekke vann- og sanitærprogrammer og trekker frem et prosjekt Norge er involvert i slummen i Kibera utenfor Nairobi. Ettersom det ofte er unge mennesker som flytter på seg, nevner hun dette spesielt som noe FN må ta tak i.

– Vi vil jobbe tettere med ungdom. Det er i stor grad unge som flytter. Derfor er det et stort antall unge deltagere på World Urban Forum, sier Tibaijuka og påpeker at arbeidsløse ungdom lett trekkes inn i kriminalitet eller narkotikamisbruk.

– Det er viktig at unge har noe meningsfullt å gjøre. Derfor har vi et prosjekt kalt Safer Cities Programme, som skal hindre at ungdom ledes til antisosial atferd, fortsetter hun.

Mikal Hem er norsk frilansjournalist.

Irak får gjeldslette

• ELLEN HOFVANG

Det er enighet om hovedlinjene for betydelig gjeldslette til Irak innen utgangen av året, uttalte en representant for USAs finansdepartement til The Associated Press (18.9.) under et besøk i Bagdad. USA presser på for at kreditorene skal ettergi 95 prosent av Iraks enorme utenlandsgjeld, mens blant andre Frankrike mener det er uaktuelt å slette mer enn 50 prosent.

Uttalelsen kom etter to dager intensive samtaler mellom en amerikansk delegasjon ledet av Alan P. Larson fra det amerikanske utenriksdepartementet, og Iraks finansminister Adel Abdul-Mahdi. Irak skal være i ferd med å bli enige med IMF om en avtale, en forutsetning for å formelt søke Paris-klubben om gjeldslette. Utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson har tidligere uttalt (BA nr 5-04) at hun er bekymret for at omfattende gjeldslette til Irak vil gå på bekostning av tiltak rettet mot de fattigste landene.

Informasjonssjef Espen Gullikstad i Utenriksdepartementet opplyser til Bistandsaktuelt at selv om mange land offentlig har uttalt at de er rede til substansiell gjeldsreduksjon for Irak, er det ennå for tidlig å si noe spesifikt om forhandlingene. Parisklubben har ennå ikke avholdt formelle forhandlinger med Irak, og det gjenstår fortsatt noe arbeid før dette kan skje. Bilaterale kreditorer må blant annet bli enig med selvstyremyndighetene om den nøyaktige størrelsen på utestående beløp. Norge er ikke kreditor og deltar kun som observatør når Parisklubben behandler Irak, påpeker Gullikstad.

New York Times skriver at på grunn av volden i Irak planlegger Bush-administrasjonen å flytte 3,46 milliarder dollar fra budsjetter for vann, strøm og gjenoppbyggingsprosjekter til sikkerhetstiltak og forberedelser til valget i januar. Samtidig søker Iraks myndigheter 3,4 milliarder dollar ekstra fra utenlandske bistandsgivere for å gjenoppbygge vann- og strømforsyning.

Innovasjon Norge inn i utenriks-tjenesten

Innovasjon Norges utenlandsapparat ble fra 1. september integrert i norsk utenriksstjeneste. Innovasjon Norge ble opprettet i januar i år og tok over virksomheten til Norges Turistråd, Norges Eksportråd, Statens nærings- og distriktsutviklingsfond og Statens veiledningskontor for oppfinnere.

– Jeg er glad for at vi nå sikrer en god samordning mellom Innovasjon Norge og utenriksstjenesten om lag 100 stasjoner. Integreringen vil gi Norge et mer effektivt virkemiddelapparat for bistand til norsk næringsliv, sier statssekretær Sylvi Graham i en pressemelding.

Én kvinne dør hvert minutt

Ny FN-rapport: En halv million kvinner dør ved graviditet og fødsel

529.000 kvinner dør hvert år som følge av komplikasjoner ved graviditet og fødsel, noe som tilsvarer ett dødsfall i minuttet. Dette fremgår av FNs årlige befolkningsrapport. Den norske regjeringen svarer med å love mer penger i det kommende statsbudsjettet.

• ERIK LANDET

REPRODUKTIV HELSE

Ti år etter befolkningskonferansen i Kairo, har FNs befolkningsfond (UNFPA) gjort opp status ved halvårlig løp i det 20-årige handlingsprogrammet.

- Kairo-konferansen var et veiskille i befolkningspolitikken og i synet på problemer knyttet til befolkningsvekst. Mens man tidligere fokuserte på «overbefolkning» i et makroøkonomisk perspektiv, satte Kairo fokus på enkeltindividets rettigheter til reproduktiv helse og kvinners rett til å bestemme over egen fruktbarhet, sa informasjonsleder Kristin Hetle ved UNFPAs hovedkontor i New York, da rapporten nylig ble lagt frem i Oslo.

Rapporten «Ti år etter Kairo: befolkning, reproduktiv helse og global innsats mot fattigdom» tegner et bilde av en verden på gli mot flere av målene, men hvor det fremdeles er veldig langt frem.

Nye loverk. - Det er gledelig å konstatere fremgang på mange områder. Vi ser at det i flere land vokser opp en grunnmur av prinsipielle lover som skal sikre grunnleggende rettigheter, uttalte Hetle, og understreket at erklæringen fra Kairo må tilpasses lokale og nasjonale forhold.

Nesten alle av de 151 undersøkte utviklingslandene har vedtatt lover som skal sikre kvinners og jenters likestilling og rettigheter. Reproduktiv helse har blitt en del av primærhelsetjenesten i mange land og bruken av moderne prevensjon har økt fra 55 til 61 prosent. Samtidig er bevissthet om, og kampanjer mot, kjønnsbasert vold økende.

Ujevne fremskritt. Men fremgangen

er høyst varierende fra land til land. Mange land har vedtatt lover mot kjønnsbasert vold, men disse settes ikke alltid ut i livet. Bare i 28 prosent av landene har kvinners politiske deltakelse økt siden 1994. Bare 42 prosent av landene har økt undervisningens andel av statsbudsjettet, og kun 16 prosent har oppnådd skolegang for flere jenter i videregående skole.

Ti år etter Kairo mangler fremdeles 250 millioner par tilgang til fullverdige prevensjonsmidler. I 2003 ble det anslått fem millioner nye tilfeller av hiv. Kvinner utgjør nesten halvparten av voksne smittede. 529.000 kvinner dør årlig som følge av komplikasjoner ved graviditet og fødsel.

- Komplikasjonene kunne vært unngått. Hver kvinne som dør etterlater seg et ødeleggende tomrom og hindrer utvikling, sa Kristin Hetle.

Dystert. Politisk rådgiver i Utenriksdepartementet, David Hansen, syntes FN-rapporten er «god» og «viktig». De dramatiske tallene i rapporten fikk ham til å sammenlikne med situasjonen med Darfur.

- I Darfur snakker vi om «katastrofe», mens mørdedødeligheten forklares med «komplikasjoner». Summen av disse «komplikasjonene» er verre enn det som skjer i Darfur, men oppmerksomheten rundt temaet er på langt nær så stor. Vi har kommet betydelige skritt på veien, men samtidig er dette dystre tall. Det finnes ikke noe menneskeverd i det helsevesen som møter disse kvinnene, sa Hansen.

Pengeproblemer. Hovedproblemet er ikke uventet mangel på penger. Giverne tilbød seg i Kairo å betale 41 milliarder kroner i året til programmer innen befolkning og reproduktiv helse. Dette utgjør bare en tredel av de nødvendige ressursene. Resten av regninga skulle utviklingslandene selv ta. I 2003 - det siste året med sikker statistikk, bidro for eksempel givrelandene med 23 milliarder kroner til programmer om befolkning og reproduktiv helse.

- Norge er et av få land som gjør opp regninga fra Kairo. Men noe av det mest nedslående er mangelen på penger generelt. Hittil har givrelandene kun gitt halvparten av sitt

En mor med sitt nyfødte barn i Kabul, hvor det fødes 80 barn om dagen. I 2002 døde hvert fjerde barn ved fødsel i Afghanistan. FOTO: RADU SIGHETI/REUTERS/SCANPIX

Informasjonssjef Kristin Hetle, UNFPA.

FOTO: KNUF FJELDSTAD/SCANPIX

Rapporten kan lastes ned her: www.unfpa.org

bidrag, mens utviklingslandene har gitt 80 prosent, påpekte Hetle.

Øker budsjettet. David Hansen svarte med blant annet å røpe detaljer

fra det kommende statsbudsjettet da han opplyste at støtten til reproduktiv helse vil øke. Hansen ville ikke konkretisere beløpet, men gikk langt i å antyde at UNFPA vil få mer penger.

- UNFPA er en av våre viktigste samarbeidspartnere i arbeidet med å nå tusenårsmålene, konkluderte Hansen.

Han opplyste også at regjeringen er i ferd med å utarbeide en ny barne- og ungdomsstrategi for utviklingssamarbeidet. Her vil fokus rettes mot sårbare grupper blant barn og unge.

Kvinnefront-tilnærming skader, mener politisk rådgiver

Den påfølgende debatten etter lanseringen av UNFPA-rapporten dreide seg hovedsakelig om kristne norske miljøers forhold til abort, men utviklingsministerens politiske rådgiver slo tilbake mot kritikken.

• ERIK LANDET

REPRODUKTIV HELSE

- En ensidig «kvinnefront-tilnærming» vil være direkte skadelig, sa politisk rådgiver David Hansen (KrF).

Ifølge UNFPA kunne livet til 53.000 kvinner årlig vært spart dersom disse ikke måtte ty til utrygge aborter.

- Vi må akseptere at kvinner velger abort, men ingen kvinner skal bli overlatt til å dø på grunn av manglende helsetilbud hvis de tar

abort, sa Agnete Strøm fra Kvinnefronten.

Etterlyser konsekvens. Strøm tok et oppgjør med kritikken kristne ikke-statlige bistandsorganisasjoner rettet mot Bush-administrasjonen og Vatikanet etter deres «kondomnekt» på aidskonferansen i Bangkok i sommer.

- Jeg savner konsekvens fra blant annet Kirkens Nødhjelp og Change-maker. Disse støtter kondombruk, men vil ikke snakke om abort. Jeg utfordrer dem til å ta konsekvensen av sin kritikk av Paven og Bush og være med og sikre at kvinners reproduktive rettigheter blir sikret, inkludert rett til abort, sa Strøm.

Etterlyser evaluering. Agnete Strøm viste videre til Desmond Tutus Norgesbesøk i sommer, der den tidligere erkebiskopen ga klart uttrykk

for at kvinner i enkelte tilfeller bør kunne velge abort.

- Det er en økende oppslutning - både blant protestanter og katolikker - i utviklingsland om at kvinner har rett til selv å velge abort. Samtidig er det ingen tvil om at kristenfundamentalister er sentrale i norsk bistandsarbeid. Jeg etterlyser derfor en evaluering av arbeidet norske organisasjoner gjør innen reproduktiv helse i utviklingsland og hvordan deres holdninger påvirker arbeidet med å sikre kvinners rettigheter, sa Strøm, som tidligere har uttalt at slike utslag av religiøs fanatisme dreper.

Strøm er heller ikke overbegeistret for norske myndigheters oppfølging av Kairo-møtet i 1994.

- Til nå synes jeg ikke det har vært helt klart hva regjeringen mener. Slik jeg ser det har ikke Kairo-erklæringen vært noe styringsdoku-

ment for norske myndigheter, sa Strøm.

Skadelig. - Hvis man tror en ensidig «kvinnefront-tilnærming» kan medføre resultater i utviklingsland, tar man feil. Jeg er sikker på at vi da ville blitt kastet rett ut. En slik tilnærming vil ikke bli forstått av lokalbefolkningen og vil altså være noe av det mest skadelige vi kan gjøre. Jeg mener videre at det ikke er riktig at det er en økende oppslutning for abort i utviklingslandene, svarte David Hansen.

Kvinnefronten er selv involvert i utviklingsprosjekter, blant annet i et hiv/aids-prosjekt i Zimbabwe. Strøm viste liten forståelse for Hansens utsagn.

- Skadelig, vårt arbeid? Det er jo derfor jeg ber om en evaluering av arbeidet, svarte Strøm på Hansens kritikk.

”

Hvis man tror en ensidig «kvinnefront-tilnærming» kan medføre resultater i utviklingsland, tar man feil.

David Hansen, politisk rådgiver, UD

Skjør fred i krigersk region

Fri flyt av våpen og soldater til og fra Liberia

TUBMANBURG/MONROVIA (b-a): Over 70 000 personer er avvæpnet i det vestafrikanske landet Liberia. Likevel innrømmer FN at våpen forsvinner over grensene. Uten en regional løsning er det vanskelig å tro på fred i landet.

LIBERIA

• I LIBERIA:
GÖRREL ESPELUND

Byen Voinjama i nordvest er ett av de stedene som ble hardest rammet av den fjorten år lange borgerkrigen i Liberia. Det var også herfra Lurd-opprørerne startet sitt opprør mot den daværende presidenten, Charles Taylor, i 1999. Med støtte fra Guinea slo de seg sakte sørover.

- Situasjonen kan se rolig ut nå, men tilstanden er fortsatt uforutsigbar. Uten økonomisk stabilitet kommer vi ikke til å se noen varig fred, sier Muhammad Zia Khan, sikkerhetsoffiser ved den pakistanske FN-styrken i Voinjama.

Fra byens høyeste punkt er utsikten overstrømmende vakker. Men nabolandene - Liberia, Sierra Leone og Guinea - ligger så tett og er så sammensveiset at freden i ett land er helt avhengig av tilstanden i regionen.

Soldater og våpen flyter over grensene. Samtidig som FN arbeider for å gjøre Liberia våpenfritt, høres rykter om våpensmugling - mest til Guinea og Elfenbenskysten.

I Voinjama rapporteres det om rekruttering av barnesoldater, og lastebiler med flere dusin unge menn som har reist til Guinea for å «arbeide». Nabolandet står overfor en politisk krise, og enkelte observatører mener at maktsyke generaler forbereder seg til krig.

Motorsykkel. - Mine kilder sier at for to AK47 automatgevær får man en motorsykkel i Guinea. Mens her i landet kan man bytte inn en AK47 for en sekk ris og en sykkel, sier Muhammad Zia Khan, som setter spørs-

Robert Jack (13) poserer for fotografen før han gir fra seg sitt AK 47 automatgevær. Han skal ha vært soldat siden han var seks år. Men fremdeles er Liberia fullt av både våpen og soldater.

FOTO: AFP, ZOOM DOSSO

mål ved avvæpningsprosessens fremgang.

- Stadig forsvinner våpen, og med dem forsvinner også barnesoldatene og ammunisjonen - ingen vet hvor. Kanskje kommer en firedel av alle Liberias våpen til å bli levert inn, men de tyngste er allerede forsvunnet, sier Khan.

Akkurat som alle andre - obser-

vatører, hjelpearbeidere og FN-personell - ser han ikke på Liberia som ett isolert tilfelle, men som en del av regionen.

- Liberia kommer aldri til å få fred hvis ikke Sierra Leone, Guinea og Elfenbenskysten også har fred.

Ingen har oversikt. I begynnelsen av september åpnet det første avvæp-

ningssenteret i Voinjama, en av de siste regionene i landet som går inn i prosessen. I slutten av oktober skal hele avvæpningen være ferdig.

Ifølge de første opplysningene skulle 38 000 personer avvæpnes totalt, men det tallet er blitt endret flere ganger ettersom ingen har fullstendige lister over hva som er levert inn.

En halv million på flukt

LIBERIA

• I LIBERIA:
GÖRREL ESPELUND

MONROVIA (b-a): Utfordringene som Liberias nye overgangsregjering står overfor er gigantiske. En av dem er å få en løsning på flyktningproblemet.

Alice Zinnah er 34 år og har bodd sammen med sin mann og fem barn i en flyktningeleir siden 2001. Familien lever av mat de får fra FN's matvareprogram WFP, og av det lille de kan dyrke på et jordstykke de har fått tilgang på i nærheten.

Alice Zinnah er klar til å dra tilbake når som helst. Men foreløpig er det ingen ting å komme tilbake til. Byen brant ned, og da hun gikk for å se kunne hun konstatere at alt var borte.

- Nå er det opp til regjeringen, men slik det ser ut i dag finnes det ikke et eneste hus å bo i, sier hun.

Hennes del av leiren er den eldste. Husene av leire og trestokker ligger så tett at de minner mer om en storbylum enn om en leir for internt fordrevne. Langs de provisoriske gatene har flere familier åpnet

I mangel av en fotballbane i flyktningleiren, har disse guttene tegnet et mål på veggen.

FOTO: JOHAN BERGLUND

små butikker hvor det går an å få kjøpt det meste. I mangel av fotballbane har barna tegnet konturene av et mål på en vegg.

- Dette er ikke et bra sted å være.

Atmosfæren er spent og aggressiv. Vi bor for trangt, sier Alice Zinnah.

Frivillig tilbakevending. Men før folket kan reise hjem, kreves sikkerhet

”

Dette er ikke et bra sted å være,

Alice Zinnah, flyktning.

Hans Christen Knævelsrud, fungerende stedlig representant for Flyktningerådet

og et stort gjenoppbyggingsarbeid. Det kommer til å ta år før det internasjonale samfunnet kan forlate Liberia. Totalt er 583 000 liberianere på flukt innenfor eller utenfor landets grenser. FN's høykommissær for flyktninger (UNHCR) skal begynne den frivillige tilbakevendingen i oktober når regnperioden er over.

Flyktningrådet startet sitt arbeid i Liberia i januar 2003, da finansiert med egne midler. I dag står Utenriksdepartementet for hoveddelen av finansieringen. I fjor var budsjettet på 9,4 millioner kroner.

- Vi besluttet å starte virksomheten vår her av flere årsaker. Vi var allerede i regionen, og mange av de problemene vi ser i Sierra Leone og Elfenbenskysten skyldes at Liberia over flere år har eksportert «ustabilitet». Væpnede grupper i andre land har fått våpen og penger herfra, sier Hans Christen Knævelsrud, Flyktningerådets fungerende stedlige representant.

Drift av leirer. Flyktningerådets arbeid involverer blant annet å sam-

Etterlyser norsk Sudan-politikk

Det at hver avvæpnet person, til og med barn, mottar 300 amerikanske dollar, bidrar i seg selv til å høyne antallet tidligere stridende soldater.

Krigsskadde, samt barn og kvinner som inngikk i sammenlutningen, men som ikke bar våpen, kan også registrere seg for avvæpningsprogrammet. Dette under forutsetning av at en kommandant går god for at de virkelig tilhørte en stridende gruppe.

Hittil har 72 000 personer gått gjennom demobiliseringsprosessen, og drøyt 20 000 våpen er innlevert. De som ikke har kommet med våpen har derimot levert ammunisjon i stedet.

Forvirret under krigen. I demobiliseringsleiren i Tubmanburg treffer vi 28-årige Tarus Toe. I tre år deltok han i krigen.

– Jeg ble med for å bekjempe alle urettferdighetene vi ble utsatt for. Vi hadde ingen frihet. Nå har vi startet prosessen med å få demokrati, og det skal holdes valg. Kanskje neste år, sier han.

Tarus Toe har vært tre dager i Tubmanburg – et senter der alle tilhørte Lurd-opprørerne. Og det er i disse sentrene eksksoldatene får sine første fem dagers skoleing før tilbakevendingen til det sivile liv begynner.

Informasjonen som gis handler om menneskerettigheter, sivile forpliktelser og rettigheter, samt rådgivning og terapi. Etter disse dagene får hver og en utbetalt 150 dollar og en viss mengde mat. Etter tre måneder følger den andre utbetalingen på 150 dollar.

Tarus Toe har ett år igjen før han er ferdig studiene på videregående skole. Han drømmer om å bli revisor. Men han plages av krigsminnene og skriver dagbok om det som hendte for å «døye smerten».

– Iblant klemmer jeg min kone og sier; unnskyld. Vi var alle forvirret under krigen. Jeg var ikke meg selv, sier han.

Mangler penger. Det er meningen

ordne prosjektet «Reintegration and Rehabilitation», som strekker seg over tre regioner og omfatter vann, sanitær og drift av flyktningleirer, samt forsyne 49 skoler med mat.

– Men det er utdanning og drift av flyktningleirer som vi ser på som vår spesialitet her, sier Hans Christen Knævelsrud.

Flyktningerådet står for organisering og drift av to leire for internt fordrevne, samt en leir for demobiliserte soldater. Dessuten driver organisasjonen ytterligere åtte leirer der de lærer lokale organisasjoner hvordan man driver en leir.

Håndbok for leirbygging. Når en flyktningleir skal bygges, oppstår ofte problemer med samarbeidet mellom ulike organisasjoner.

– Flyktningerådet ble anmodet om å lage en håndbok over hvordan man best organiserte en flyktningleir. Jeg vil ikke påstå at vi er best i verden på å opprette en leir, men å skrive en håndbok er noe helt nytt. Jeg har aldri sett noe lignende, sier Knævelsrud.

at avvæpningen skal følges opp av ett program for «Reintegration and Rehabilitation»(RR), som blant annet omfatter grunnutdanning og yrkesstudier.

– Det er en enorm oppgave å utdanne og gi yrkesopplæring til alle som avvæpnes. Tusener av mennesker er helt uten forsørgergrunnlag og henvender seg derfor til oss. RR har startet, men ikke med ønsket framgang. Hvis RR ikke lykkes, er alt vi har gjort til ingen nytte. Vi må nok gå tilbake til givne og be om mer penger, sier Moses Jarbo, sjef for den nasjonale kommisjonen for DDDR (Disarmament, Demobilization, Rehabilitation & Reintegration)

Konflikter som spres. Daniel Opande, øverste ansvarlig for FNs styrker i landet, sier at den største utfordringen er tilbakevendingen og tilpasningen av de avvæpnede soldatene, flyktningene og internflyktningene.

– Skal vi lykkes må vi se det samme dype engasjementet fra FN, de private organisasjonene og regjeringen, som jeg opplevde i Sierra Leone, sier Opande, som ledet FNs militære operasjon i Sierra Leone fra november 2000.

– Men hittil savner jeg den målsetningen som var i nabolandet. Vi må arbeide hardt for å føre de ulike fraksjonene sammen. Faktum er at ingen har klart for seg hva de skrev under på i fredsavtalen. Eller hvilke konsekvenser det skulle få, sier Opande.

Han innrømmer også at våpen fra Liberia forsvinner over grensene. Men det viktigste nå er å få bort overfloden av lette våpen – tunge våpen er enklere å kontrollere, mener Opande.

– Vi tror for eksempel at Sierra Leone er tømt for våpen. Men, som sagt, så lenge det finnes våpen i nabolandene kan situasjonen fort forandres. En av de største truslene mot freden her, er at en ny konflikt i nabolandene drar seg over grensene, sier Opande.

Ett av problemene som oppsto da de internt fordrevne under krigen bygde opp egne leire – uten samordning – var at husene kom så nær hverandre at leiren i seg selv kunne utgjøre en helsefare. I en brann i leiren Wilson Corner ble det ødelagt 480 hus.

Etter hendelsen bygde Flyktningerådet opp igjen husene etter egne «regler», med større avstand mellom hvert hus og et felles område mellom hvert «kvartal» der barna kan leke og kvinnene lage mat og vaske klær.

Det er med en blanding av forsiktighet og skepsis mot omverdenen, at Hans Christen Knævelsrud ser på fremtiden.

– Krigen i Liberia har pågått lenge, og foreløpig er veldig lite blitt gjort. Personlig tror jeg det skyldes at landet savner strategisk betydning for omverdenen. Hadde det vært oljeproduksjon her, tror jeg at konfliktene hadde stanset tidligere, sier han.

Görel Espelund er svensk frilansjournalist med spesiell interesse for Afrika.

SUDAN

• GUNNAR KOPPERUD

– Hva vil vi i Sudan? Vi har pumpet to milliarder kroner inn i landet, stilltiende godtatt sharia i nord og medvirket til en fredsløsning som det både kan settes spørsmålsteget og utropsteget ved. Men norske myndigheter har aldri gitt noen sammenhengende forklaring på hvorfor vi gjør dette, sa NRKs Afrika-korrespondent, Tømm Kristiansen på et møte i Oslo 21. september.

Kristiansen mener at Norges manglende Sudan-politikk til dels skyldes mangel på kompetanse, men også at Sudan inngår i vår felles nasjonale forståelse av Norges oppgave i verden – å gjøre det gode. Han mener at vi burde ha stilt tre krav:

– For det første at det etniske og politiske mangfoldet i sør var avspeilet ved forhandlingsbordet. Nå satt lederen for Den sudanske frigjøringshær (SPLA), John Garang der som enerådende representant for sør. For det andre å få aksept for at sharia er i strid med menneskerettighetene. Og for det tredje at også et område som Darfur skulle få sin del av oljeinntektene.

Norge tier om overgrep. Tømm Kristiansen påpeker selv at en norsk front mot sharia sannsynligvis ville torpedert fredsforhandlingene mellom Khartoum-regimet i nord og opprørsbevegelsen SPLA i sør, og at det dessuten er mye etterpåklokskap i å ønske seg oljeinntekter til Darfur. Likevel mener han at formuleringen av slike krav i ettertid bidrar til å sette lys på et svært viktig spørsmål:

– Kanskje Norge ikke skulle hatt denne rollen som fredsmekler – fordi den impliserer så mange ting? Som for eksempel å tie om SPLAs bruk av barnesoldater opp gjennom årene? Eller stilltiende å godta din-kadiktaturets undertrykkelse av det etniske og politiske mangfoldet i sør? spør Kristiansen.

Han mener at Norge i stedet har medvirket til å gjøre John Garang til den store mannen i sør, og at fredsavtalen legger grunnlaget for nye konflikter i Sør-Sudan.

Norge godtar sharia. Kristiansen mener også at Norge gjennom sin rolle som fredsmekler har vært fødselsgjeller for islamsk sharia:

– I nord er sharia nå akseptert som aldri før. Kan hende er det en seier for menneskerettighetene at sharia begrenses til nord, men uansett har Norge vært med på å si ja til det.

NRK-korrespondenten tror ikke på noen snarlig løsning i Darfur.

– Khartoum-regimet verken vil eller kan avvæpne janjaweed-militser. Khartoum har gang på gang forsøkt å løse sine sikkerhetsproblemer ved å ruste lokale militser til tenne, sier han.

Darfur har også fått fredsforhandlingene i sør til å stå stille, slik at tidsplanen er lagt på is:

– John Garang har ingen hast med å bli innsatt som sudansk visepresident og få en uløst Darfur-konflikt i fanget. Da heller vente til den er løst. Selv om det finnes dem som mener at han ivrer etter å bli visepresident nettopp for å kunne ta tak i Darfur.

Tømm Kristiansen er svært kritisk til Norges rolle i fredsprosessen i Sudan.

FOTO: VG, MAGNAR KIRKKNES

Avgjørelser uten Norges stemme

• GUNNAR KOPPERUD

– Det er mulig at vi ikke hadde noen klar Sudan-politikk tidligere, men vi har den i hvert fall nå, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (bildet).

Hun tar ikke kritikken fra Tømm Kristiansen inn over seg, men viser til at løpet rundt forhandlingene om Sør-Sudan var lagt tidlig på 90-tallet – før Norge kom med i prosessen.

– Vi har ingen selvstendig forhandlingsrolle. Forhandlingene styres av Det internasjonale partnerforumet, IGAD. Vi har heller ingen meklerrolle.

Derfor har vi heller ingen mulighet til å påvirke hvem som skal være forhandlingspart. Dette bestemte IGAD allerede i 1994, sier Johnson.

Hun forteller at Norge aktivt har bidratt til at andre grupper i sør skal få muligheter for å påvirke utviklingen. Blant annet er den bilaterale kontakten med SPLA-leder John Garang blitt brukt for å få han til å ta dialogen med de andre gruppene alvorlig.

Om sharialovene i nord, svarer utviklingsministeren:

– Norge hadde ikke noe med å godkjenne dette. Det var partenes valg. SPLM måtte godta dette for å få en seks års overgangsperiode og muligheten for løsrivelse. Men det har aldri vært norsk posisjon å akseptere sharia.

Du blir 40 år! Nei, 55!

FN og Botswana strides om aids og levealder

Aidsepidemien er alvorlig, men hvor ille er den egentlig? Det afrikanske landet Botswana og FN er dramatisk uenige om epidemiens innvirkning på levealderen i landet.

• ELLEN HOFVANG

STATISTIKK-STRID

Botswana, som i mange år er blitt framstilt som et slags mønsterland innenfor offentlig planlegging og statistikk i det sørlige Afrika, mener barn som fødes i landet i dag i snitt kan forvente å leve til de er 55 år gamle. Det tror ikke FN. FN-organisasjonene UNAIDS og WHO opererer med en forventet levealder for Botswana på 40 år.

- Det er vi som lager den offisielle statistikken for Botswana. I folketellingene som gjennomføres hvert tiende år banker vi på hver eneste dør i landet. Dataene vi baserer oss på er samlet inn der ute i felten, og de er til å stole på, slår Anna N. Majelantle fast. Hun er statistiker og leder for Central Statistics Office i Gaborone, Botswana.

- Vi anerkjenner ikke UNAIDS' tall, og det er de fullstendig klar over. Vi har tatt dette opp med dem en rekke ganger, men de er svært vanskelige å få til å samarbeide. Jeg vet ikke hvordan de kommer fram til sine tall på forventet levealder på 40 år eller enda lavere, bortsett fra at de baserer seg på estimater. De bruker ikke folketellingsdata som er samlet i felt, sier Majelantle.

UNAIDS er problemet. Statistikk om folketall, liv, død og sykdommer som hiv/aids er grunnleggende for planlegging i ethvert samfunn. Hvor mange skoler og sykehus må bygges, hvor stor arbeidsstyrke har vi om 5 år? For å få svar på slike spørsmål trenger man befolkningsstatistikk. Men finnes det statistikk å stole på? I de fleste utviklingsland er statistikk mangelfull, og framveksten av hiv/aidsepidemien har gjort usikre tall enda mer usikre. Anna Majelantle mener likevel Botswanas tall er de mest pålitelige man har.

- Folketellingene hvert tiende år er ikke basert på et utvalg, men er faktisk en telling av hele befolkningen og dermed svært pålitelige. Vi samler inn informasjon på ulike områder, som utdanning, helse, osv. Andre FN-organisasjoner baserer seg på våre data, når det gjelder alt fra lesekyndighet til økonomi, så det er UNAIDS vi har problemer med, sier Majelantle.

- Legger du UNAIDS' tall for levealder og dødsrater for 1999 for Botswana til grunn skulle det knapt vært folk igjen her, for å overdrive litt. Men folketellingen fra 2001 viser en befolkningsvekst på 2,8 prosent! Det sier seg selv at noe er galt med UNAIDS-tallene, sier hun bestemt.

Forjævlisering? - Overdriver FN-organisasjonen konsekvensene av aids for befolkningsutviklingen?

- Ja, de overdriver. Men jeg kjenner som sagt ikke metodene deres i detalj, så jeg vet ikke om det er metodene som er feil eller hva dette skyldes. Vi har forsøkt å få tilgang til modellene mange ganger, men uten å lykkes. De har fått våre tall fra folketellingen i 2001, men i stedet for å bruke dem sier de at de må ha nyere tall. Og så bruker de sine egne esti-

De botswanske bioingeniørene **Tuduetso Maswabi** (til v.) og **Charles Kasipo** analyserer blodprøver ved laboratoriet til Botswana-Harvard Aids Institute i Gaborone. Instituttet regnes som det mest avanserte i verden på dette området.

FOTO: EPA/JON HRUSA

mater for 2003, sukker hun.

Den botswanske statistikeren påpeker at å gjennomføre folketelling er svært dyrt, og at det er urimelig å kreve av utviklingsland med små ressurser at de skal gjennomføre slike oftere enn hvert tiende år.

- Også i Botswanas egen statistikk er det en kraftig nedgang i forventet levealder, fra 67 år basert på folketellingen i 1991 til 55 år basert på folketellingen i 2001. Hva skyldes dette?

- Vi har benyttet de samme metodene, så nedgangen skyldes ikke feil i dataene eller utregningsmåter, men reell nedgang i forventet levealder. Tallene er basert på års-spesifikke dødsrater og spedbarnsdødelighet satt opp ut fra informasjonen folk oppgir i folketellingene. Hva som er årsaken til nedgangen kan vi ikke si sikkert, men det er mulig at dødsfall på grunn av aids også i svært unge alders-

grupper kan være en del av forklaringen.

Ber om kontroll. Anna Majelantle understreker at hun svært gjerne vil komme fram til enighet med UNAIDS:

- Vi ønsker ikke denne konflikten. Vi vil gjerne ha UNAIDS' sine data, vi vil diskutere modeller og metoder. Vi oppfordrer dem til å komme til oss og kontrollere og koordinere tallene før de publiserer dem., sier Majelantle.

UNAIDS sier på sin side at deres tall for forventet levealder er hentet fra statistikken til UN Population Division, og at det ikke er benyttet noe materiale fra Botswanas egen folketelling i 2001.

- Vi har ikke diskutert dette med Botswana, sier Karen A. Stanecki, seniorrådgiver for Demografi og relaterte data hos UNAIDS.

Hun mener likevel at de svært ulike tallene for forventet levealder fra henholdsvis FN og Botswanas statistikkbyrå skyldes at man benytter svært ulike beregningsmetoder.

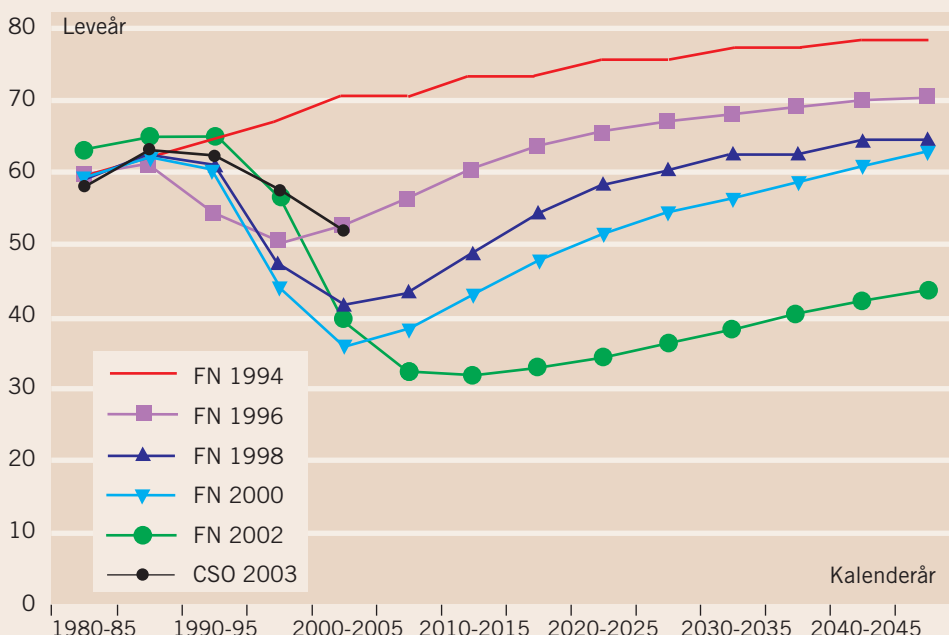
Stanecki avviser at de har en konflikt med Botswana om tallene, og sier UNAIDS ikke har fått data fra folketellingen i Botswana i 2001.

- Nei, dette snakket jeg akkurat med en kollega som selv er fra Botswana om, og vi har ikke fått disse tallene, fastslår hun.

Bistandsaktuelt har ikke fått svar på flere henvendelser til FNs befolkningsdivisjon for å få deres forklaring på de svært ulike tallene.

FRAMSKRIVINGER AV LEVEALDER I BOTSWANA

Tallenes usikre tale: Forventet levealder ved fødselen i Botswana (begge kjønn). Framskrevet av FN på ulike tidspunkter + tall fra Botswanas CSO.

Kilde: Helge Brunborg, SSB.

Norsk idé: Strøm med kontantkort

– Ingen av dem har helt rett

– Sannsynligvis er verken tallene fra Botswanas statistikk-kontor eller tallene fra FN helt riktige. Det ligger feilkilder i begge metodene, sier Helge Brunborg i Statistisk sentralbyrå (SSB).

Han har fulgt utviklingen av hiv/aids-epidemi- en i Norges samarbeidsland gjennom flere år for Norad, og har tidligere arbeidet ved Botswanas vel ansette statistikk-kontor.

Helge Brunborg.

– Skulle jeg velge ville jeg likevel stolt mest på FNs tall. I utgangspunktet skulle man kanskje tro at tallene basert på folketellingsdata, altså Botswanas tall, ga de mest pålitelige svarene. Men folketellinger er faktisk en svak kilde for dødsrater, sier Brunborg.

Uklart familiebegrep. Den norske statistiker viser til at selve spørsmålsstillingen kan være et problem.

– Man spør hvor mange som er døde i hver familie i for eksempel de siste 12 månedene, og om alder og kjønn på disse. Men det er ikke alltid klart om «i familien» oppfattes som kun de som bor i det enkelte hushold. De samme dødsfallene kan dermed rapporteres av flere familiedømmede og telles som flere dødsfall, sier Brunborg.

For å justere for en slik overrapportering stilte Botswana i 2001 mer presise spørsmål, men tallene er fortsatt usikre, mener han. Også underreportering kan være et problem. Dersom en hel familie er død er det ingen tilbake som kan rapportere om dette til folketellerne.

– I tillegg klarer man aldri å telle alle, og husker ofte ikke så nøyaktig når noe skjedde eller hvor gamle noen var – ikke minst i et samfunn der man er mindre opptatt av kvantitative data enn her, sier Brunborg.

Han legger til at det ikke finnes gode tall for dødelighet i Afrika i det

hele tatt, spesielt voksendødeligheten. Også tallene for spedbarnsdødelighet er usikre, og i Botswana spriker disse veldig.

Bruker logikk. – Er ikke FNs estimater enda mer usikre, når tallene fra landene selv ikke er til å stole på?

– Både ja og nei. FN har avanserte metoder og mulighet til å korrigere for opplagt feilrapportering. De kan sammenligne med naboland eller statistikk fra andre år eller relaterte forhold, og de ser for eksempel etter logikk i aldersstruktur. Men en forutsetning for at FNs tall er rimelig riktige er at epidemien utvikler seg i tråd med modellen, dvs at smitteraten stiger, når toppen, for så å flate ut som beregnet, sier Brunborg.

Mens relativt høy fruktbarhet i de fleste afrikanske land gjør at folketallet vil fortsette å stige til tross for aids, er ikke dette tilfelle i Botswana. Her har fruktbarheten gått såpass mye ned, at FN forventer en nedgang i folketallet de kommende årene. Også for Sør-Afrika beregner FN synkende folketall i løpet av noen tiår.

– Ser man på de ekstremt høye smitte-tallene er det ikke usannsynlig at dette påvirker forventet levealder dramatisk, mener Helge Brunborg.

Ganske usikre tall. UNAIDS har tatt i bruk en forbedret beregningsmetode for estimater av hiv-nivået i befolkningen (hiv-prevalens), noe som førte til at tallene for hiv-smittede for 2003 var lavere enn for 2001. Samtidig understreket FN-organisasjonen at stadig flere ble smittet. Brunborg mener imidlertid ikke det er noen grunn til å mistenke UNAIDS for systematisk å rapportere for høye hiv-tall:

– Det skjer hele tiden at man får nye tall og da må korrigerende estimater. Selv om tallene for hiv-prevalens er ganske usikre og det er all grunn til å være kritisk til dem, er de trolig ikke systematisk for høye, sier Brunborg.

Strømmålere er blitt en viktig del av norsk bistand til verdens yngste stat Øst-Timor. Håpet er at den bånnskrapte østtimoresiske statskassa skal slippe å subsidiere privatpersoners bruk av strøm.

foreløpig ingen andre inntekter enn pengene som nå begynner å komme inn på salget av strømmålerkort.

– Disse kontantkortene på strøm er som dommeren i fotball. De sørger for at alle som er på banen må følge noen regler. Det er slutt på at man bare kan bruke og lesse utgiftene over på staten, sier statssekretær Egidio de Jesus.

Møtte protester. – Men dette har vel ikke vært bare populært? Når man innfører betaling for noe som har vært gratis må det vel føre til protester?

– Dette er en interessant side ved demokrati. Folk har 100 prosent rett til å si sin mening. 10. juli 2003 stoppet vi midlertidig hele prosessen på grunn av protester. Det var av respekt for befolkningen. Vi innså at vi måtte være mer tålmodige og forklare saken bedre for folk før vi fortsatte. Det ga resultater, og etter hvert som alle får målere oppnår vi en likebehandling som gjør dette enklere, sier Egidio de Jesus.

På sikt håper han at det lille landet skal oppnå både å bli en viktig oljeproducent og være selvforsynt med energi fra vannkraft, sol og vind. Også på disse områdene bidrar Norge med rådgivningstjenester. Institusjoner som NVE (Norges vassdrags- og energiverk) og Oljedirektoratet har deltatt.

ENERGI

• GUNNAR ZACHRISEN

– Prosjektet er en kjempesuksess, forsikrer landets statssekretær for energi og vann Egidio de Jesus som besøkte Norge i sommer. Norge har hittil finansiert innkjøp og installasjon av 10.000 målere, mens det er behov for ytterligere 17.000 målere dersom alle kunder skal inkluderes i det nye systemet.

Det var i november 2002 at utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson mottok den første anmodningen fra Øst-Timor om norsk støtte til kraftsektoren. Som følge av dette bidro Norad med 7,5 millioner norske kroner i januar 2003. Støtten gikk til innkjøp og installasjon av strømmålere, samt midlertidig ledelse og vedlikehold av el-sektoren fram til en ny avtale ble inngått med Asia-banken.

Det nye systemet for strømmålere innebærer at kundene, som tidligere fikk gratis strøm av staten, nå må forhåndsbetale kraftleveransene ved kjøp av spesielle datakort. På den måten vil statsbudsjettet kunne avlastes for store utgifter til strøm-subsidier (innkjøp av diesel til strømaggregater).

Flere målere. I en ny anmodning fra den unge staten i øst er Norge bedt om å finansiere ytterligere 17.000 målere – 12.000 for installasjon i 2004 og 5.000 for installasjon i 2005. Per i dag er de fleste av de opprinnelige 10.000 målerne installert i et samarbeid mellom myndighetene og det norske selskapet Jacobsen Elektro. Elektrisitetsverket selv har

FAKTA

■ Samlet norsk støtte til Øst-Timor var i 2003 på omlag 50 millioner kroner, hvorav halvparten er budsjettstøtte til den østtimoresiske statskassen. Støtten i 2004 anslås til omlag 47 millioner kroner, hvorav 24 millioner kroner er budsjettstøtte.

■ Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Oljedirektoratet er engasjert i institusjons-samarbeid med landet.

TABELL MED TALL FRA CSO BOTSWANA (OG UNAIDS):

Botswanas befolkningsutvikling målt i folketellinger. (FNs tall i kursiv).

Årstall:	1981	1991	2001	2004
Folketall:	941.027	1.326.796	1.680.863	1.795.000*
Fertilitetsrate (fødsler per kvinne):	6,6	4,2	3,27	3,7**
Spedbarnsdødelighet:	71	48	56	60**
Under 5-dødelighet:	105	63	74	90**
Forventet levealder ved fødselen:	56,5	65,3	55,6	40,4**
Befolkningsvekst:	4,7	3,5	2,4	2,1***

Kilde: 1981-2001 CSO Botswana (www.cso.gov.bw)

*) UN Population Division ***) WHO

***) 1992-2002 UN Population Division

ESTIMATER FOR HIV-SMITTE I BOTSWANA

Hiv-smitte i befolkningen totalt:	330-380.000
Hivsmitte blant voksne (15-49 år)	310-340.000
Dødsfall på grunn av aids:	25-43.000

Kilde: UNAIDS/WHO 2004

UNIVERSITETET I OSLO

Universitetet i Oslo har som mål å styrke kunnskapsutviklingen og verdiskapningen i Norge. Dette skal skje gjennom internasjonalt anerkjent forskning og utdanning av høy europeisk standard. Universitetet har i dag 33 000 studenter og 5 300 ansatte, hvorav ca. 2 100 er midlertidig tilsatt i rekrutteringsstillinger eller med prosjektoppgaver. Se for øvrig www.uio.no.

■ Studiekonsulent (Førstekonsulent)

–stilling (vikariat) ledig ved Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo.

Nærmere opplysninger: kontorsjef Inger-Lill Røyem, tlf 22 85 05 85, førstekonsulent Vibeke Christie, e-post: vibeke.christie@medisin.uio.no, tlf 22 85 06 43.

Ltr. 38-46 (avh. av kompetanse/ansiennitet)

Førstekonsulent skal ha sitt daglige arbeid ved instituttets Masterstudium i internasjonal samfunnsmedisin. Studiet er toårig og har for tiden ca 45 studenter fra mange land.

Til stillingen hører følgende oppgaver: kontakt med studentene i forbindelse med studiet og oppholdet i Norge, opptak, studiekoordinering, planlegging og tilrettelegging av undervisning og kontakt med undervisere, eksamensavvikling, informasjonsarbeid, blant annet oppdatering og redigering av websider, budsjettoppfølging, samt løpende administrative oppgaver.

Søknad, CV, bekreftede vitnemål og attester sendes Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Postboks 1130 Blindern, 0318 Oslo. Som vedlegg til søknaden må søkeren sende inn utfylt utvidet søkerskjema. Skjema og mer informasjon om stillingen kan en finne på Internet, adr: <http://www.admin.uio.no/opa/ledige-stillinger/>

Søknadsfrist: 7. oktober 2004. Ref. nr. 04/9245

Søknaden skal påføres stillingens angitte referansenummer.

Forsøk
en stillings-
annonse
i Bistands-
aktuelt

Tlf.
22 24 20 40

Vannmålere vekker vrede i Soweto

Privatisering av vann og strøm truer ANC-regjeringens popularitet

SOWETO (b-a): Soweto township utenfor Johannesburg har blitt et prøveprosjekt for privatisering av vannforsyningen. «Hurtige framskritt», skriver det privatiserte vannverket Johannesburg Water. «Vel vel, nå spyles vi ned i do bare en gang om dagen», svarer noen av Sowetos innbyggere.

• I SØR-AFRIKA:
SIGURD JORDE (TEKST OG FOTO)

PRIVATISERING

Vann står øverst på lista over offentlige tjenester som vil bli privatisert. Det har mange kritikere spådd lenge. Nå har vannprivatiseringen nådd Soweto, Sør-Afrikas største og mest kjente township. Regjeringspartiet ANC satses på effektivisering, privatisering og selvfinansiering av basistjenester. Over de neste fem årene skal et privat og utenlandsk eid vannselskap, Johannesburg Water, oppgradere vann-nettet og forsyne innbyggerne med vann.

«Johannesburg Water fortsetter å gjøre framskritt i sitt 500 millioner kroners prosjekt for å oppgradere og erstatte gamle rørledninger og infrastruktur i Soweto for å kvalitetssikre service til sine klienter,» erklærer det franskeide vannselskapet på sine hjemmesider.

Må kjøpe vannkvote. Nye vannmålere er allerede installert i enkelte deler av Soweto i et prøveprosjekt, blant andre Phiri, og skal snart installeres i andre. Systemet med de nye vannmålerne, såkalte «vannmålere for forhåndsbetaling», skal i teorien gi husholdningen 6000 liter gratis vann. Når man har brukt opp sin gratis kvote, må man kjøpe mer fra vannselskapet. Hvis ikke kuttes vannet tvert.

Mange av Sowetos innbyggere opplever at utviklingen går feil vei. De mister basistjenester de før har hatt. Når flertallet av befolkningen er uten inntekt har få råd til å betale for strøm og vann

Harde tider. - Det skjer etter bare to uker, forteller Ellen Ntombana Makhubo, og hennes barnebarn Elizabeth. De sikter til tiden det tar før vannet kuttes når betalingen ikke er ordnet. Ifølge dem er enhver utgift for stor, også utgiftene til vann.

Ellen, med sine 86 år, er enesørger. De lever av hennes pensjon på ca. 900 kroner i måneden. Hun kjøpte nylig vann for 30 kroner, og måtte fylle på vann for 10 kroner til fordi vannet forsvant under klesvasken, forteller Elizabeth Makhubo. Hun sparer på alle kvitteringer de har og viser dem fram til oss.

- Det er harde tider, mener Ellen Makhubo.

Familien klarer seg ved å låne vann fra andre boligområder som ikke har fått nye vannmålere ennå, dessuten må de spare så godt de kan på vannet.

Skal deles på tolv. Kvoten på 6000 liter vann skal rekke ikke bare til huset hvor det bor fem personer. Det er vanlig i Soweto å bygge ut blikkskur i bakgården, hvor resten av familien bor. Hos Makhubo er de 12 personer som deler en liten kran i bakgården. Til sammenlikning bruker hver en-

- Med forhåndsbetalt vann bruker vi mindre, men det er en byrde for lommeboka, sier 84-årige Ellen Makhubo (til høyre). Barnebarnet Elizabeth viser fram kvit-

tema: privatisering

- President Mbeki har solgt vannet vårt til det franske selskapet Suez. Regjeringa vår jobber mot oss! sier Daphne Seawater.

FOTO: SIGURD JORDE

kelt nordmann nesten 7000 liter hver i måneden, ifølge FN-sambandet.

- Vi ville aldri ha dette, men vi ble ikke spurt. Med forhåndsbetalt vann bruker vi mindre, men det er en byrde for lommeboka, sier Ellen Makhubo.

Elizabeth finner fram bruksanvisningen for vannmåleren og en liten nøkkel. Det lille digitale panelet som skal vise hvor mye vann de har igjen nekter å virke. Om vannmåleren har gitt fra seg sine lovede 6000 liter er det ikke mulig å måle, og den holder på hemmeligheten. Dessuten er det tomt uansett.

Elizabeth Makhubo vil gjerne bli kvitt den nye vannmåleren, men vet ikke om noe alternativ. I likhet med de fleste andre - og i motsetning til hva Johannesburg Water har lovet - har hun fått lite informasjon om hva vannprivatiseringen innebærer.

Den nye vannmåleren kommer i tillegg til strømboksen for forhåndsbetaling av strøm som de allerede

Her er vannmålerne som vekker vrede i Soweto. Tidligere var vannet gratis. Nå må alt merforbruk ut over 6000 liter betales.

FOTO: SIGURD JORDE

har fått installert. Nå kuttes også strømmen midt i matlagingen.

Tenk om det brenner! Johannesburg Water krever at folk må signere en kontrakt før de får oppgradert vannledningen og får ny vannmåler. I en av gatene i Phiri har sju husstander nektet å skrive under - og fikk van-

net helt kuttet i mai i år.

Nå må de hente vann hos kjente i andre deler av Soweto, så lenge det er mulig. Utenfor huset til M. B. Sithole står tomme vanddunker på rekke og rad. Selv søppelspannet bruker han til å samle vann. Han lever på pensjon og de magre sjukepengene til kona som fikk slag i fjor. Hel-

ttteringer for vann de har måttet kjøpe ekstra

FOTO: SIGURD JORDE

digvis tar ikke hans venner betalt for vannet han henter, noe mange andre gjør.

– Begynner der å brenne her, kan vi bare stå og se på at hele huset går med, sier Sithole.

– I denne gata har ingen vann til overs og kan ikke hjelpe meg å slukke. Brannvesenet bruker to timer på å komme hit, og innen da vil alt ha brent ned.

Trøbbel for ANC. Mens vi snakker med Sithole kommer en mann med trillebår og tomme vandunker forbi for å hente vann et annet sted. Beauty Magolego i samme gate er også vannløs etter at hun nektet å signere kontrakten fra Johannesburg Water. Hun legger skylda for det manglende vannet hos ANC. Det blir ingen ny stemme til ANC fra Magolego.

Hun er bitter på hvordan ANC-regjeringa nå kan bidra til at man får basistjenestene kuttet, etter som ANC ba folk nekte å betale for de samme tjenestene under apartheid. Apartheidregimet – i motsetning til dagens folkevalgte ANC – torde aldri å kutte folks strøm eller vann hvis

Beauty Magolego nektet å signere og har fått vannet stoppet. I hennes gate er det nå sju husstander som har fått vannet kuttet.

FOTO: SIGURD JORDE

de ikke betalte.

– Nei! Neste gang stemmer vi for Antiprivatiseringsforumet. Vi ser fram til valget! Kanskje stiller jeg selv, sier Magolego stolt og sint.

Rekker ikke langt. – Folk blir tvunget til å installere vannmålerne selv om de ikke vil, sier Daphne Seawater. Hun har jobbet i Soweto Electricity Crisis Committee i to år.

– President Mbeki har solgt vannet vårt til det franske selskapet Suez. Nå kommer Suez med de forhåndsbetalte vannmålerne, og vi vil ikke ha disse. Regjeringa vår jobber mot oss! Jeg forstår ikke hvorfor de bruker politi for å tvinge folk til å godta de nye vannmålerne, sier Daphne Seawater.

Tjuvkobler strøm. Soweto Electricity Crisis Committee ble stiftet for noen år siden for å kjempe mot de mange frakoblingene av familier som ikke kunne betale strøm. De siste to årene har de bidratt til tjuvkobling av strøm for 200.000 husstander over hele Soweto.

Daphne Seawater har nå tatt opp kampen også mot det nye vannsystemet. Hun vil heller ha den gamle månedlige grunnavgiften de hadde før, ikke ulik den vi har i Norge. SECC er redde for hva vannmangelen kan føre til av sjukdommer, i til-

legg til at folk nå må bli mindre renselige. Media har også meldt om folk med grønnsakhager som nå må gi opp sitt hagebruk. De mister både mat og inntekter fra salg.

– I Everton tar folk nå penger for et glass vann. Og hvis jeg kommer på besøk og må låne toalettet spør de om jeg skal gjøre «nummer 1» eller «nummer 2». Skal jeg «nummer 1» er det greit, men skal jeg «nummer 2» må jeg betale. For da må jeg spyle ned etterpå!

Sigurd Jorde er frilansjournalist og informasjonsmedarbeider i Fellesrådet for Afrika.

Nye spirer fra grasrota

– ANC har sviktet meg. Men jeg har ikke sviktet ANC. Ikke ennå..., sier SECC-aktivist Tshenollo Khumbuza.

Soweto Electricity Crisis Committee, som er en del av det løst sammensatte Anti Privatisation Forum er ledende innen de nye og sosiale bevegelsene i Sør-Afrika. De retter en aggressiv pekefinger mot en folkevalgt ANC-regjering som tør å kreve betalt fra folk uten penger. Det passer dem også dårlig at de mest omfattende privatiserings- og effektiviseringstiltakene blir satt inn mot nettopp Soweto, et kjerneområde for motstanden mot apartheid for over ti år siden.

Da APFs leder, Trevor Ngwane, stilte som uavhengig kandidat under de forrige lokalvalgene i Soweto ble han stemt inn, tross folks vanligvis sterke lojalitet til ANC. «Ekstrem-venstre» blir de kalt av president Thabo Mbeki, mens mange av vann- og strømaktivistene bruker langt styggere betegnelser om Mbeki.

Det er i ferd med å vokse fram nye grasrotorganisasjoner i Sør-Afrika, knyttet til problemer med strøm, vann, land, boliger og arbeidsløshet, hvor APF og SECC er blant disse. I et Sør-Afrika hvor de rike blir rikere og de fattige fattigere, ifølge offisiell statistikk, er mange i ferd med å bli utålmodige.

VANNPRIVATISERING

- Johannesburg Water har fått en fem-årskontrakt med Gauteng-provinsen for å oppgradere og drive vannforsyningen i Soweto.
- Johannesburg Water er eid av det franske vannselskapet Suez.
- Vannprivatiseringen er blitt møtt med store protester, og utbyggingen gjennomføres med assistanse fra politi og sikkerhetsstyrker.
- Soweto har offisielt 1,5 millioner innbyggere, langt flere om man tar med nye og store brakkebyer. Mange av dem er arbeidsløse og har en sårbar økonomi.
- Flere har tolket president Thabo Mbekis tale etter valget dit hen at han nå ønsker å trappe ned privatiseringsforsøkene fordi de ikke har bidratt til forventet økonomisk vekst.

Uløste oppgaver, knappe budsjetter

ANC-regjeringen arvet et av verdens mest skjevt fordelte samfunn, men har gjort en enorm innsats de siste ti årene for å gi husvære, vann og strøm til det store, fattige flertallet i Sør-Afrika.

Ifølge en folketelling som ble gjort i 2001 har andelen av befolkningen som har strøm økt med ti prosent de siste fem årene og 70 prosent har nå strøm hjemme. 85 prosent har nå fått vann, og over to millioner hus er blitt bygget.

Det vann- og strømmettet som fantes for den svarte befolkningen på landsbygd og i townshipene

rundt byene var og er dårlig, og trenger svært oppgradering og vedlikehold. Vannet lekker store mengder vann, gamle rør må byttes ut og nye legges der det ikke finnes.

Kombinasjonen av store uløste oppgaver og knappe budsjetter er bakgrunnen for at myndighetene har valgt å legge vannforsyningen ut på privat anbud. I Johannesburg-området er oppgaven med å oppgradere og utbygge vannettet i Soweto gitt til et privat selskap i en fem-årskontrakt. Johannesburg Water har på sin side som mål å tjene inn de rundt 500 millioner kroner prosjek-

tet koster gjennom betaling for vannet som brukes.

Vannprivatiseringen er kontroversiell, spesielt fordi man nå er nødt til å ta betalt for vannet fra fattige bydeler hvor svært få har stabil inntekt – om de tjener noe overhodet. Det er også protester over manglende informasjon og mangel på alternativer til det betalingsystemet Johannesburg Water innfører. Mange frykter også at når det nye vannsystemet er innført så vil prisene gradvis økes.

Å velge seg en partner

– Det finnes ulike typer NGOer. Blant dem er det dongos, gongos, pongos, fongos og mongos, fortalte den sørafrikanske generalsekretæren i NGO-paraplyen Civicus, Kumi Naidoo, til norske gjester under et seminar i Roma for noen år siden.

AV GUNNAR ZACHRISEN

KOMMENTAR

– Dongos er «Donor owned NGOs», mens gongos er «government owned NGO». De er begge svært vanlige. I tillegg er det ikke uvanlig å finne pongos og fongos. Pongos er «party owned NGOs», og er særlig lokalisert i hovedstedene, mens fongos, «family owned NGOs», finnes både i by og land. Det samme gjelder den stadig mer populære, og ikke minst lukrative arten mungo – «My own NGO», sa Naidoo.

Han forklarte seg spøkefullt, men med en alvorlig undertone. Ikke alle aktører var like idealistiske og genuint opptatt av fattigdomsbekjempelse i den sørafrikanske organisasjonsfloraen som han selv var en sentral representant for.

Naidoos inndeling av ikke-statlige bistandsorganisasjoner i Sør-Afrika refererte en folkelig, kritisk tilnærming til ikke-statlige organisasjoner – en kritisk holdning som det er mulig å gjenkjenne i de fleste fattige land i verden der bistandsorganisasjoner er aktive. Mens bistandsorganisasjoner i norske massemediers dekning av utviklingsland ofte har rollen som folkets edle ridder mot slemme militære og uærlige regjeringer, er bildet av NGO-floraen langt mer nyansert i utviklingslandene selv.

Et trygt hjem? Ting er ikke alltid slik de ser ut på overflaten. For snart tyve år siden besøkte jeg som ung journalist et hjem for gatebarn i Guatemala City der den kjente britiske gatebarnaktivisten og idealisten Bruce Harris fortalte om sitt arbeid med å redde barn inn fra gata til et trygt barnehjem hos Casa Alianza. Som alle andre ble jeg imponert. Denne uka kunne Aftenposten melde at den samme Harris var sparket fra sin stilling etter at han hadde innrømmet å ha betalt en 19 år gammel honduransk mann for seksuelle tjenester på et motell i Honduras. 19-åringen hadde tidligere bodd på ett av barnehjemmene til Casa Alianza.

For få år siden besøkte jeg også en palestinsk menneskerettighetsorganisasjon som fortalte om sin kamp for palestineres rettigheter og mot den omseggripende korrupsjon. Lederen av organisasjonen ble senere arrestert mistenkt for å ha bidratt til å underslå i underkant av 25 millioner kroner. Ifølge Dagbladet, som viser til en revisorrapport, skal menneskerettighetsorganisasjonen ha underslått hver tredje bistandskrone den mottok over en femårsperiode fra 1998.

De unge kloke hoder. Dette siste er også en del av bistandens problem. Mens bistanden for oss dreier seg om relativt små beløp – vi gir bort om lag en krone av hver hundrelapp vi tjener – vil den ofte i fattige land utgjøre en betydelig kilde til potensiell velstand. Det skaper fristelser, rare prioriteringer og kan være en kilde til korrupsjon.

– Jeg er ikke overbevist om at

tema: ikke-statlige organisasjoner

I fattige land er bistandsbransjen en kilde til potensiell velstand. Det skaper fristelser.

Ordforklaring:
NGO – ikke-statlig organisasjon

bistanden har vært bra for dette landet. Alt initiativ i dette landet knyttes opp mot de fristende bistandsstrømmene fra utlandet. Istedenfor å satse på å utvikle egne næringer tenker myndighetene mest på hvordan de skal tiltrekke seg mest mulig bistand og i stedet for å starte våre egne bedrifter vil unge, driftige mennesker heller søke seg mot godt betalte bistandsjobber, sa en zambisk redaktør til meg i et intervju en gang på 1980-tallet.

Siden den gang har tusener av unge kloke hoder – i Afrika, Sør-Asia og Latin-Amerika – søkt seg over i godt betalte trygge jobber i ikke-statlige organisasjoner. Ofte kommer de fra jobber på universitetet, i næringslivet eller fra offentlig sektor. Særlig staten har problemer med å kunne konkurrere med de utenlandske finansierte bistandsorganisasjonene.

I Nord-Pakistan traff jeg for et par år siden en ung velutdannet mann som var regional korrespondent for en av de største avisene i landet. Hvor mye tjener du på denne jobben? spurte jeg et stykke ut i samtalen. – Ingenting, lød svaret. – Det er først etter at jeg har jobbet noen år og fått saker på trykk at jeg kan ha håp om betaling. – Og hva er det så du lever av, spurte jeg. – Jeg har måttet starte et par NGOer, svarte den unge og kunnskapsrike korrespondenten.

Kaundas klager. I Zambia to år før hadde jeg truffet landets tidligere president og frigjøringshelt Kenneth Kaunda, leder av opposisjonspartiet UNIP. Han satt på et nedslitt østeuropabrunt partikontor i Lusaka. – Tror du at du kan formidle en kontakt til Arbeiderpartiet i Oslo? spurte den tidligere så respekterte afrikanske lederen. Han trengte penger til partiet sitt slik at de kunne få arrangert landsmøte. – Per i dag har vi ikke råd til å samle våre

Kaunda ville søke Arbeiderpartiet om penger til å avholde partikongressen.

folk fra lokallagene, fortalte han.

Samtalen med Kaunda og den sørgelige tilstanden på partikontoret sto i grell kontrast til møtet med en rekke norskfinansierte ikke-statlige organisasjoner i samme by. De hadde godt med ressurser. I så måte illustrerte det et ressursfordelingsproblem for mange av Afrikas ferske demokratier. Mens NGOene har penger til å etablere flotte kontorer, arrangere seminarer og utgi fancy publikasjoner, lever partiene – med unntak av regjeringspartiet – ofte en kummerlig tilværelse uten ressurser til å drive den mest grunnleggende partivirkosomhet. Det har i neste omgang sine virkninger for maktfordelingen, den politiske debatten og samfunnsutviklingen i et land.

Penger i kofferten. Pengene bistandsarbeidere har med i kofferten er viktige for å realisere målene rundt bistandsprosjekter, men de kan også skape nye problemer. I mange fattige land utgjør bistanden en stor del av landets inntekter. Tilsvarende vil bistandsbransjen – i mangel på alternativer innenfor næringsliv og offentlig sektor – kunne oppfattes som det fremste potensial for karriere og personlig berikelse.

NGO-sektoren er i dag full av mennesker som sitter i hovedstedene og skriver proffe søknader og kan alle de riktige ordene om «bærekraftig utvikling», «kvinnefokus» og «sårbare grupper». Men det er ikke alltid de samme menneskene som har den sterkeste viljen for å kunne bidra til å organisere de fattigste, bidra til reell fattigdomsbekjempelse og føre utviklingen i landet i en positiv retning. Dette er også aspekter norske ikke-statlige organisasjoner må være særdeles oppmerksomme på ved valg av partnere i Sør.

De negative og problematiske sidene ved å kanalisere bistand gjennom ikke-statlige organisasjoner må likevel ikke overskygge det faktum at mange norske organisasjoner har valgt seg utmerkede partnere som gjør en god jobb. Det er også fortsatt et stort behov for bistand til å styrke det sivile samfunnet i mange fattige land. Det er en forutsetning for å utvikle rimelig velfungerende demokratier.

Den indiske økonomen og filosofen Amartya Sen er blant de som har påpekt viktigheten av å heve kunnskapsnivået, organisere de fattige og drive bevisstgjøring rundt individers rettigheter. Bare på den måten kan vi gjennom langsiktig arbeid redusere sårbarheten til de fattigste.

Holdnings- og pressgruppearbeid er viktig skal ikke-statlige organisasjoners prosjekter og programmer bli noe mer enn «oyer av godhet». Vi trenger også sterke ikke-statlige organisasjoner som vaktbikkjer overfor myndigheter og andre maktgruppers overgrep mot enkeltmennesker og grupper. Eksemplene fra Zimbabwe, Zambia og Nepal i denne utgaven av Bistandsaktuelt viser at ikke-statlige organisasjoner kan ha en slik positiv rolle.

Gunnar Zachrisen er redaktør i Bistandsaktuelt.

NGOer uten landkjenning

CMI-forsker kritiserer organisasjoner for manglende folkelig kontakt

Ikke-statlige organisasjoner (NGOer) mangler kontakt med lokalbefolkningen de skal hjelpe. De kommer med ferdige strukturer som de trer ned over lokalsamfunn. De tilbyr det de selv har ressurser til, og spør nesten ikke etter lokalbefolkningens behov. Slik konkluderer Arne Strand, seniorforsker ved Christian Michelsens Institutt.

• ELLEN HOFVANG

Strand leverte tidligere i år doktoravhandlingen «Who's helping who? NGO Coordination of humanitarian assistance». Her ser han på hjemvendte flyktningsforhold til NGOer i en landsby vest i Afghanistan, og forsøk på koordinering av NGOer i Afghanistan, Sri Lanka, Aceh-provinsen i Indonesia og Bosnia-Herzegovina. I en landsby nær Herat, som hadde 4400 innbyggerne og tre NGOer, undersøkte han hva hjemvendte flyktinger forsto av NGOer og hvordan de så på det de gjorde.

– Det viste seg at NGOene ikke hadde brukt noe tid på å gjøre seg kjent med lokale forhold. Befolkningen forsto lite av det de drev med og hadde ingen tro på dem. Men de var jo ikke dumme, og de sørget for å plassere medlemmer fra sitt tradisjonelle råd i de nye rådene som hver av NGOene opprettet, forteller Strand.

– En organisasjon drev minerydding, og jeg spurte hvordan de samarbeidet med lokalbefolkningen. Svaret jeg fikk var at befolkningen bare var til bry for dem i arbeidet.

Useriøst. – Men nettopp kontakt med «grasrota» trekkes ofte fram som NGOenes store fortrinn i bistandsarbeidet?

– Dessverre er det bare et lite mindretall av NGOene i Afghani-

Afghanske flyktingebarn mottar bøker fra en pakistansk bistandsorganisasjon i mai i år.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/ARIF ALI

tema: ikke-statlige organisasjoner

stand som kan sies å ha slik god kontakt lokalt. Parallelt med de økende bistandsoverføringene har det skjedd en eksplosjon i antall NGOer i landet. I 1989 var det 10, etter at FN gikk inn med støtteordninger for å starte slike organisasjoner økte det raskt til 250 og i dag er det 2000 registrerte NGOer. Ekstremt mange er useriøse, også blant de utenlandske. En stor internasjonal NGO som setter folk i arbeid med å grave en grøft og betaler dem helt åpent i amerikanske dollar midt ute på landsbygda – det kaller jeg useriøst. Mye av NGO-arbeidet er «flagging» av blant annet amerikanske interesser ved hjelp av dollar.

Egen sfære. – Hva slags konsekvenser får NGOenes manglende bakkekontakt?

– Det blir liten sammenheng mellom NGOenes tilbud og folks behov. Lokalt har man kanskje behov for minerydding, mens NGOen driver jordbrukstiltak. Et eksempel er organisasjonen som hadde satt seg for å introdusere sol-kokere i landsby. Apparaterne fungerte dårlig og var lite populære, men NGOen hadde også et kredittprogram knyttet til disse kokene og det var bare slik man kunne få lån. Innbyggeren i landsbyen hadde aller mest behov for vann, og de hadde forhåpninger om at organisasjonene etter hvert skulle gi dem tilgang på vann. Derfor stilte de opp på solkokere-programmet, forteller Strand.

Han mener flertallet av NGOene lever i en egen sfære der det er deres egne, myndighetenes og giverlan-

Det er helt nødvendig å gjøre noe med måten flertallet av NGOene arbeider på.

Arne Strand, forsker ved CMI.

denes interesser som får bestemme. De glemmer befolkningen.

Koordinering uønsket. Mens alle snakker om hvor viktig det er med koordinering av det store antallet organisasjoner for å effektivisere innsatsen, forteller Strand at dette er svært vanskelig å få til i praksis. I Afghanistan var det etablert hele fem ulike nasjonale koordineringsorganisasjoner for NGOer: En for de muslimske, en for de nasjonale, en åpen men dominert av utenlandske, og to regionale.

Men NGOer motsetter seg koordinering utenfra. De anser det som en begrensning av sin tradisjonelt fristilte rolle og av sine finansieringsmuligheter. De var redde for at konkurrerende NGOer skulle få tak i deres planer og prosjekter, og i den grad det i det hele tatt var noen utveksling av informasjon dreide det seg om prosjekter som allerede var gjennomført. Og problemene Strand fant i Afghanistan ble bekreftet i casene fra Sri Lanka, Aceh og Balkan, selv om forholdene NGOene opererte under – og deres forhold til staten – var svært ulike.

Noe må gjøres. – Du har kalt doktoravhandlingen din «Hvem hjelper hvem?» Betyr det at du mener det egentlig er lokalbefolkningen som hjelper NGOene?

– De gir dem i alle fall noe å holde på med, sier Strand, og legger fort til:

– Det høres kynisk ut, men skal vi fortsette er vi nødt til å bli kvitt disse negative sidene ved NGO-sektoren. Jeg har arbeidet lenge med NGOer og ser også det positive de gjør. Selv i Afghanistan finnes det unntak fra det generelle bildet av NGOer styrt av egne interesser. Det finnes NGOer som arbeider tett med lokalbefolkningen, bruker tid på å gjøre seg kjent med lokale forhold og befolkningens ønsker og behov. Men det er helt nødvendig å gjøre noe med måten flertallet av NGOene arbeider på, slår Strand fast.

– Mange organisasjoner har feilet i felten, sier KN-sjef

Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp innrømmer at vestlige ikke-statlige organisasjoner i enkelte tilfeller har hatt for liten lokal forankring i arbeidet sitt. – Arbeidet vårt må være under et kontinuerlig kritisk søkelys, mener generalsekretæren.

• ERIK LANDET

– Bidrar vi til å forsterke lokale organisasjoner? Eller er vi så opptatt av å oppnå synlige resultater for politisk og finansiell markering hjemme at vi overkjører lokale partnere? Dette er en viktig diskusjon vi som utenlandske organisasjoner må ta, sier Sommerfeldt. Han mener at en tilsvarende diskusjon er nødvendig også når det gjelder bilaterale og multilaterale aktører.

Sommerfeldt erkjenner at alt ikke alltid har gått etter boka, og innrømmer at også Kirkens Nødhjelp har feilet.

– Det er riktig å si at i enkelte land og faser har internasjonale

ikke-statlige organisasjoner hatt for liten lokal forankring. Også Kirkens Nødhjelp har vært med på å undergrave lokal kapasitet, sier Sommerfeldt.

Han mener derfor at det er en kontinuerlig utfordring å bli bedre på lokal forankring.

– Den store faglige utfordringen er ikke å finne ut hvor det er behov, men hvor man kan finne lokale ressurser til å dekke behovet. Diskusjonen om hvordan frivillige organisasjoner arbeider inn mot sivil samfunn i mottakerlandene er viktig, og sektoren må være under et kontinuerlig kritisk søkelys, mener Atle Sommerfeldt.

Mye rart. KN-sjefen vil på langt nær svartmale situasjonen, og viser til at det finnes utallige utgaver av ikke-statlige organisasjoner.

– «NGO» er en samlebetegnelse som skjuler mye rart. Mye av formen denne bistanden har tatt, har vært for preget av vestlige ideer og arbeidsmåter. I dag er vår største utfordring at mange av aktørene i humanitært arbeid opptrer lite sensitivt overfor lokale aktører og tradisjoner. I stedet «invaderes» et område for å ordne opp. Problemet er ikke at arbeidet i seg selv er vestlig, men at for mange av aktørene er det og ikke innser hvilke begrensninger det fører med seg, mener han.

Vestlig paradigme. Fra flere hold er det rettet kritikk om at ikke-statlige organisasjoner «misjonerer» vestlig tankegods til utviklingslandene. Atle Sommerfeldt oppfatter den kritikken som overfladisk og lite orientert mot dagens virkelighet.

– For det første er det ingen «vestlig» idé å mobilisere mennesker som står utenfor myndighetsnivå i et land for sosialt engasjement. For det andre søker Kirkens Nødhjelp å samarbeide med organisasjoner som har en legitim og folkelig forankring i de enkelte landene og støtte og forsterke dem i deres arbeid. For

Den store faglige utfordringen er ikke å finne ut hvor det er behov, men hvor man kan finne lokale ressurser til å dekke behovet.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Ordforklaring: Bilateral bistand – Stat-til-stat-bistand.

det tredje har det store flertallet av verdens stater vedkjent seg FNs Menneskerettighetserklæring og FN-pakten. For meg blir det akademisk tåkeprat i 2004 å diskutere om vedtaket av disse rettighetene i 1948 var bestemt av vesten. Realiteten er at i 2004 har de aller fleste av verdens nasjoner sluttet seg til dem, konkluderer Sommerfeldt.

Verdigrunnlag og erfaringer. – Hvem taler så de ikke-statlige på vegne av?

– Det er varierende. Kirkens Nødhjelp har et mandat fra alle protestantiske kirker i Norge. Dette mandatet inkluderer å være et talerør inn i det norske samfunnet for mennesker utenfor Norges grenser som lever i fattigdom, nød og undertrykkelse. Videre er mandatet vårt å mobilisere ressurser i Norge, som en del av den globale allianse av kirkelige organisasjoner som arbeider for global rettferdighet. De posisjoner vi har, er forankret i vårt verdigrunnlag, erfaringer gjort av Kirkens Nødhjelp og våre samarbeidspartnere lokalt, nasjonalt og globalt og i egen faglig vurdering, sier Sommerfeldt.

Ny Mugabe-lov vil hindre humanita

Veldedighet og rettighetsarbeid skal underlegges myndighetenes kontroll i Zimbabwe

BULAWAYO (b-a): – Noen ikke-statlige organisasjoner spionerer på oss på vegne av Storbritannia. Men de kommer under dekke av å skulle hjelpe oss, uttalte visepresident i Zimbabwe, Joseph Msika nylig. Regjeringen har derfor foreslått en ny lov som skal innskrenke organisasjonenes aktiviteter.

• I ZIMBABWE:
WILSON JOHWA

ZIMBABWE Den nye loven kan være på plass allerede i slutten av oktober. Den pålegger alle veldedighetsorganisasjoner, ikke-statlige organisasjoner og ulike lokalbaserte foreninger å registrere seg i et regjeringsstyrt kontrollorgan. Å trosse loven vil innebære fengselsstraff i opptil seks måneder. Myndighetene hevder loven er svært viktig for landets sikkerhet, for å beskytte landet mot «utenlandske verdier frontet av lokale nikke-dukker».

Lovforslaget ligner i påfallende grad på den meget strenge medie-loven som nesten har ødelagt den zimbabwiske pressens tradisjon for uavhengig journalistikk. Dette har ført til at medievaktthunden Reporters Without Borders har plassert Zimbabwe etter Irak og Cuba for myndighetenes fiendtlige forhold til media i 2003.

Nei til ekstern finansiering. Mange frykter at loven vil tillate zimbabwiske myndigheter å nekte akkreditering til organisasjoner som kan stille spørsmålsteget ved regjeringens håndtering av menneskerettighetene.

Men den mest omfattende paragrafen i lovforslaget er kravet om at lokale organisasjoner som deltar i «styringsarbeid» – myndighetenes betegnelse for menneskerettigheter og opplæring i rettighetsarbeid – ikke kan motta ekstern pengestøtte. Utenlandske organisasjoner som er involvert i slikt arbeid, vil ikke bli registrert i det hele tatt.

– Dette er en type lovforslag som vi ikke ville ha forventet på dette tidspunktet og i vår tid, særlig sett i sammenheng med Southern African Development Community (SADC) og African Union sine protokoller, sier Abie Ditlakhe, generalsekretær i SADC sitt NGO-råd, med base i Botswanas hovedstad Gaborone.

En demonstrant som deltok i en protestdemonstrasjon 1. september mot regjeringens lovforslag overfor ikke-statlige organisasjoner, forsøker å gjemme seg for kølleslagene fra opprørspolitiet. Minst 40 ble arrestert.

FOTO: SCANPIX/AP

tema: ikke-statlige organisasjoner

Mange reagerer. De fire siste årene, i takt med at Zimbabwes politiske klima har forverret seg – etterfulgt av et voldelig landreformprogram og omstridte parlaments- og presidentvalg – har antall menneskerettighetsorganisasjoner og andre sivile pressgrupper økt raskt i antall. De fleste overlever ved hjelp av eksterne givere.

Fram til nå har de klart å overleve offentlig innblanding ved å opptre som fond som står ansvarlig kun overfor sine medlemmer. De fleste vil nå måtte stenge.

– Resultatet er at tyranniet vil fortsette uten at det sivile samfunnet eller noen andre observerer det – kun ofrene, sier advokat Brian Crozier.

Hassen Lorgat i den Johannesburgsbaserte South African Non-Governmental Organisations Council (SANGOCO) sammenlikner loven med Sør-Afrikas lovgivning under apartheid.

De største paraplyorganisasjone-

”

Resultatet er at tyranniet vil fortsette uten at noen andre observerer det – kun ofrene.

Brian Crozier, advokat i Zimbabwe.

Zimbabwes president Robert Mugabe vil slå ned all mulig kritikk mot hans regime. Nå kan en ny lov ramme ikke-statlige organisasjoner. FOTO: SCANPIX/AP

ne for ikke-statlige organisasjoner i Zimbabwe og National Association of Non-governmental Organisations (NANGO) sier at den foreslåtte loven kriminaliserer en sektor som fungerer som et sikkerhetsnett for mange

samfunn som er hardt rammet av sosial, økonomisk og politisk uro. De advarer mot at loven vil kunne føre til illegal handel over grensene, økonomiske flyktninger og mer prostitusjon – så vel som mer spredning av hiv/aids.

Analytikere har beskrevet loven som undertrykkende og grunnlovstridig. De mener lovforslaget har som målsetning å gjøre det mulig for regjeringspartiet Zanu-PF å stjele seieren ved parlamentsvalget i mars neste år.

Valg uten innsigelser. – Alt handler om valget, sier Brian Kagoro, leder for den Harare-baserte Crisis in Zimbabwe-koalisjonen, som består av en samling med ulike organisasjoner fra det sivile samfunnet.

Han sier at med den uavhengige pressen så å si kastret, har loven til hensikt å sikre at valget finner sted uten lokale og internasjonale organisasjoner til stede som kan motsi en seier til president Robert Mugabes parti. Bare de som blir spesielt invitert av den zimbabwiske regjeringen vil nå kunne overvåke valget, dersom loven vedtas.

Organisasjonene har overtatt statens rolle i Nord-Uganda

• I UGANDA:
SYLVIA JUUKO

UGANDA KAMPALA (b-a): Julius Muchunguzi ved Makerere-universitetets institutt for massekommunikasjon har gjort omfattende forskning på aktivitetene til de ikke-statlige organisasjonene i landet.

– De forskjellige organisasjonene har ulik agenda, men generelt har de hatt en positiv påvirkning. I konfliktområder som Nord-Uganda, hvor folk har lidd i 18 år, ser de ut til å ha overtatt myndighetenes rolle, sier Muchunguzi.

Han forteller at folk i nordområdene er mer kjent med organisasjo-

ner som World Vision, UNICEF og FNs matvareprogram enn myndighetene.

– Det er disse organisasjonene som har sørget for tak over hodet, utdanning, rådgivning og rehabilitering for befolkningen. En kan lure på hva som ville ha skjedd dersom ikke disse hadde grepet inn, sier han.

Ifølge Muchunguzi har organisasjonene i hans hjemby Kabale, sørvest i Uganda, økt inntektene til folk ved hjelp av mikrofinansprosjekter.

– Forskningen min i dette området viser at kredittene har satt fart i inntektsbringende aktiviteter som

”

Mikrokreditt har endret folks liv.

Julius Muchunguzi, forsker.

birøkt og hønsedrift, noe som har ført til mer sparing. Organisasjoner som Pride Africa og Strømmestiftelsen har finansiert prosjekter spesielt rettet mot kvinner og barn. Disse har endret folks liv, forteller han.

Bevistgjør befolkningen. Angela Kitamirike, student ved Uganda Management Institute (UMI) mener at organisasjonene har skapt politisk engasjement og oppmerksomhet rundt emner som menneskerettigheter, kjønnsprosjekt og barns rettigheter.

– Ved hjelp av arbeidsseminarer og betalte aktiviteter vet vi rettighe-

tene våre, borgerplikter som det å registrere seg å stemme ved valg. Dette visste vi ikke før, sier hun.

Hun peker på hvordan organisasjonene også har bidratt til å gjøre folk oppmerksomme på hva de kan forvente av politikerne.

Kitamirike har imidlertid lagt merke til at de ikke-statlige organisasjonene er blitt viktige som arbeidsgivere – noe som gjør det vanskelig for offentlig og privat sektor å kjempe om arbeidstakerne.

– De skarpeste hodene blir dratt mot organisasjonene fordi lønningene der er langt høyere enn myndighetenes og i andre private firmaer.

ert arbeid

Vold, undertrykking og tvang, særlig ved å bruke matvarer som pressmiddel, har preget de fleste valgene siden 2000. Opposisjonspartiet Movement for Democratic Change (MDC) har kunngjort at de ikke vil delta i valg før det blir et større politisk spillerom. Selv om Zimbabwes regjering har undertegnet SADC-protokollen om valg, tviler opposisjonen på at de kommer til å følge de standardene for valg gjennomføring som er fastsatt i protokollen, noe også lovforslaget overfor organisasjonene tyder på. Men konsekvensene går lenger enn valgene.

– For eksempel vil ikke utenlandske aktører som bidrar med matvarehjelp være i stand til å fortsette med dette, så sant det da ikke er ren veldedighet uten noen politisk

interesse, sier advokat Brian Crozier.

Til tross for påstander om en rekordstor avling mener uavhengige analytikere at om lag 2.2 millioner zimbabwere på landsbygda vil trenge matvarehjelp i år.

Fagforeninger og kirker ville være unntatt fra loven. Også den zimbabwiske Røde Kors-organisasjonen og foreninger som skal tjene kun sine egne medlemmer er unntatt, det samme er politiske partier.

Brian Kagoro tror den nye loven vil øke skepsisen til Mugabes regjering.

– Den vil ikke bedre regjeringens image, selv i Afrika, sier han.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist og tidligere redaktør i ukeavisen The Zimbabwe Mirror.

– Loven gjør ting vanskeligere for oss

• **WILSON JOHWA**

– Det som skjer nå er utenfor vår kontroll, sier Ellen Ndimande.

Hun er nasjonal koordinator i Rehabilitation and Prevention of Tuberculosis (RAPT) – en frivillig organisasjon som har jobbet for å bekjempe tuberkulose siden 1954. Nå må organisasjonen bare se på at sykdommen igjen blomstrer opp.

Det siste tiåret har antall pasienter med tuberkulose i regionen blitt firedoblet. 70 prosent av alle som har tuberkulose bor i det sørlige Afrika, selv om denne regionen kun har 30 prosent av den afrikanske befolkningen.

Zimbabwe er ett av de landene som er hardest rammet. For RAPT kunne ikke oppblomstringen av sykdommen ha kommet på noe verre tidspunkt. Organisasjonen mangler penger, og den foreslåtte loven overfor frivillige organisasjoner gjør ikke situasjonen enklere. Ndimande forteller at organisasjonen så langt har overlevd nesten utelukkende på lokale ressurser. Salg av julemerker, som organisasjonen er kjent for i Zimbabwe, er ikke nok for å opprettholde aktivitetene. I 1996 bestemte regjeringen seg for å gi organisasjonen et årlig beløp, som en anerkjennelse for det arbeidet organisasjonen har utført siden 1950-tallet i kampen mot tuberkulose. Men dette er langt fra nok.

– Vi har skrevet til internasjonale organisasjoner, men de sier at de ikke vil inngå samarbeid med nye partnere, sier Ndimande.

Hun tror at givene frykter den kommende loven overfor frivillige organisasjoner.

– De sier det ikke, men vi tror at det er grunnen.

Likevel er hun fast bestemt på at organisasjonens arbeid skal fortsette.

– Vi går gjennom tøffe tider, men vi skal komme gjennom det, sier hun.

Ellen Ndimande frykter for organisasjonens økonomiske framtid dersom regjeringens lovforslag vedtas.

FOTO: WILSON JOHWA

Imidlertid er jeg mest betenkt over at utenlandske arbeidstakere blir betalt over ti ganger så mye som lokale – selv om de lokale ofte er mer kompetente. Dette er dobbeltmorsomt, sier hun.

Rivalisering og overlappning. Kitamirike, som selv har gjort mye arbeid for organisasjoner, er også kritisk til organisasjonenes overfokusering på aktiviteter som gatebarn og hiv/aids, mens de ikke konsentrerer seg like mye om minst like viktige ting som for eksempel miljøvern.

– Det overdrevne fokuset på noen sektorer skyldes kanskje at dis-

se sakene er enkle å markedsføre for å få penger fra givene. Men dette har ført til rivalisering dem imellom og aktiviteter som overlapper hverandre. Vi har også sett hvordan mediekåte organisasjoner har store PR-budsjetter. Disse er mer interessert i å offentliggjøre aktivitetene sine i media enn å konsentrere seg om prosjektene på landsbygda, sier Angela Kitamirike.

Sylvia Juuko er journalist fra Uganda med base i Kampala.

Harde utfall mot zambiske NGOer

• I ZAMBIA:

BENEDICT TEMBO

LUSAKA (b-a): Det økende antallet ikke-statlige organisasjoner i Zambia gjør myndighetene nervøse for at folket stoler mer på dem enn på regjeringen. Myndighetene har flere ganger kommet med harde utspill overfor organisasjonene, og beskyldt dem for å røve til seg makt som tilhører regjeringen. I januar i år ba Zambias president Levy Mwanawasa de frivillige organisasjonene om å slutte å opptre som opposisjonspartier, innta sine virkelige roller og samarbeide med regjeringen.

– Vi har sett en feilaktig selvrettferdighet blant organisasjoner som hevder at de er vinnerne i demokratiet vårt, sier Akashambatwa Lewanika, talsmann for regjeringspartiet Movement for Multiparty Democracy (MMD).

Han viser til at temaer som demokrati og frihet for massene og nulltoleranse mot korrupsjon var på MMDs agenda allerede i 1990.

Presser fram reformer. I Zambia er sivile samfunnsorganisasjoner svært berømt for sin sterke lobbyvirksomhet, noe som ofte fører til sterkt press på myndighetene på områder som godt styresett og menneskerettigheter.

Zambiske organisasjoner er også blitt kjent for bevisstgjøringsarbeid ved å spre kunnskap om hvordan myndighetspersoner skal holdes ansvarlig for valgløftene sine.

I 2001 lyktes Oasis Forum, en løs allianse av kirker, advokater og representanter for det sivile samfunn, å hindre Zambias andre president, Frederick Chiluba, i å omgå konstitusjonen for å kunne stille som kandidat til en tredje runde som president. Oasis Forum, sammen med arbeiderbevegelsen, kjørte opplysningskampanjer, og til slutt måtte Chiluba bøye av for presset og gjøre om avgjørelsen.

Den samme alliansen presset også myndighetene til å fjerne tidligere president Frederick Chilubas immunitet, slik at han kunne etterforskes for massive korrupsjonsanklager mot han og nøkkelpersoner i hans politiske administrasjon. Saken er nå i rettsapparatet.

Press fra det sivile samfunnet bi-

dro også til at president Mwanawasa gjorde om dødsstraffen til fengselsstraff for 46 soldater som var involvert i kuppforsøket i 1997.

Konstitusjonsstrid. Oasis Forum er nå inne i en opphetet debatt med regjeringen om den pågående prosessen med å revidere konstitusjonen.

Oasis Forum jobber for at konstitusjonen vedtas av det nåværende parlamentet, mens regjeringen er uenig. President Mwanawasa insisterer på at han ikke er noen diktator. Han legger til at regningen på over én milliard norske kroner (750 milliarder kwacha) – som han hevder trengs for å endre konstitusjonen for å tilpasse den til den grunnlovgivende forsamlingen – er for mye.

Mwanawasa har imidlertid lovet ikke å tvinge en konstitusjon på zambierne.

Oasis Forum er uenig i størrelsen på regningen som regjeringen har budsjettet med, og har begynt å lage sine egne tall. Oasis Forum har, i likhet med de fleste andre ikke-statlige organisasjoner, ment at konstitusjonen må skrives om og tilpasses slik at den blir mer demokratisk og representerer den zambiske befolkningen.

– Det er det zambiske folket som eier konstitusjonen, ikke regjeringen slik den forteller oss, sier Lucy Muyoyeta, en ledende aktivist som styrer de ikke-statlige organisasjonenes koordineringskomité (NGOCC), som er en paraplyorganisasjon for alle zambiske organisasjoner.

Parallele strukturer. Nylig anklaget president Mwanawasa FN-organisasjoner som jobber med ikke-statlige organisasjoner for å skape parallelle strukturer i fordelingen av aidspenger. Ifølge presidenten gikk pengene i favør av det sivile samfunnet, som han hevdet misbrukte ressursene. Mwanawasa hevdet at de fleste sivile samfunnsgruppene ble styrt av familier som mottar penger, under dekke av at de kjemper mot aids, mens deres egentlige motiv er personlig fortjeneste.

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail.

Zambias president, **Levy Mwanawasa**, ber de frivillige organisasjonene om å slutte å opptre som opposisjonspartier.

FOTO: REUTERS/MIKE HUTCHINGS

tema: ikke-statlige organisasjoner

Sivile budbringere gir håp

Organisasjonene har meklet fred i Nepal

KATMANDU (b-a): Etter å ha slitt med et frynsete rykte som «pengesentrerte og selvopptatte», har Nepals ikke-statlige organisasjoner på kort tid blitt en maktfaktor. Både regjering, maoister og freden er avhengig av dem.

NEPAL

• I NEPAL:
NAVIN SINGH KHADKA

Etter at demokratiet ble gjenintrodusert i 1990, fikk antallet ikke-statlige organisasjoner et dramatisk oppsving. Og med dem kom en betydelig økning av utviklingshjelp fra giverland.

Før 1990 fantes det knapt 1000 registrerte ikke-statlige organisasjoner i Nepal. I løpet av noen få år var antallet steget til over 20.000.

Utviklingen i Nepal fulgte en ny sti, med stadig flere medlemmer i organisasjonene – organisasjoner som fungerte som partnere for giverlandene. Men etter som årene gikk, og lite skjedde på utviklingssiden, fikk organisasjonene et dårlig rykte. Kritikerne anklaget dem for å være maskiner som skulle sikre enkeltindivider penger snarere enn å bidra til utvikling i landet.

Kritikken var delvis begrunnet. Den politiske ustabiliteten gjorde at regjering etter regjering falt etter kort tid. Og hver gang en ny regjering fikk makten, registrerte partimedlemmer sine egne nye ikke-statlige organisasjoner, blant annet for å suge ut midler fra internasjonale bistandsgivere.

Kom og gikk. Dette hendte hovedsakelig mens Nepali Congress, The Communist Party of Nepal (Unified Marxist Leninist) og Rastriya Prajatantra Party hadde makten mellom 1990 og 2002.

– Hver gang disse kom til makten startet de nye ikke-statlige organisasjoner i samtlige 75 distrikter i landet. Og i det øyeblikket regjeringen måtte gå av, pakket rett og slett disse organisasjonene sammen, sier Arjun Karki, leder av NGO Federation of Nepal, som har rundt 3000 medlemsorganisasjoner.

Men noen organisasjoner besto tidens test, og i dag utgjør de en viktig faktor når landet er i en av sine største kriser noen gang. På grunn av maoistopprøret har ikke regjeringen vært i stand til å utvikle grasrottenester som utdanning, helse, drikkevann og andre sanitære tjenester. Dette er områder som historisk har vært neglisjert, og jo mindre regjeringen gjør, jo lettere blir det for maoistene å rekruttere nye medlemmer.

Problemet er at opprørerne ikke tillater regjeringen å drive arbeid i områdene de selv kontrollerer. Fanget i en slik «Catch 22-situasjon», har ikke regjeringen noe annet valg enn å be om hjelp fra ikke-statlige organisasjoner. Ved fremleggelsen av statsbudsjettet i juli, annonserte regjeringen at mesteparten av bistandsmidlene ville gå til ikke-statlige organisasjoner.

– Hensikten er å nå frem til områder hvor maoistene ikke tillater oss å jobbe, forklarte visestatsminister og finansminister Bharat Mohan Adhikari.

Avviser USA. Maoistene hilser på

Ti år gamle Sunil Ale kunne ikke gå på skolen i august på grunn av maoist-geriljaens blokade. Ikke-statlige organisasjoner fungerer som budbringere mellom de stridende partene. FOTO: NARENDRA SHRESTHA/EPA/SCANPIX

tema: ikke-statlige organisasjoner

sin side de ikke-statlige velkommen, men nekter å slippe til organisasjoner som er finansiert av USA. Dette fordi maoistene anklager USA for å hjelpe regjeringen i å slå ned opprøret. Da de prøvde å ta penger fra ikke-statlige organisasjoner, finansiert av europeiske land, for noen måneder siden, trakk bistandsgiverne støtten midlertidig tilbake i deler av Vest-Nepal. Etter å ha fått løfter om at dette ikke skal gjenta seg, er støtten nå i gang igjen.

Samtidig har noen bistandsgivere startet programmer i enkelte områder uten å gå gjennom regjeringsbyråkratiet. Dette skjedde etter at maoistene erklærte at de ikke ville godta utviklingsarbeid som var styrt av regjeringen. I Vest-Nepal har for eksempel FNs matvareprogram og German Aid Agency startet et program med lokale ikke-statlige organisasjoner, uten innblanding fra regjeringen.

Splittet regjering. Dette er ikke ukontroversielt og Nepals koalisjonsregjering er splittet i synet på denne typen bistand utenfra. Communist Party of Nepal støtter fremgangsmåten, mens de andre partiene er imot fordi de mener bistandspenger kan havne i hendene på maoistene. De internasjonale bistandsgiverne deler ikke denne bekymringen.

– Hvis fremgangsmåten stopper volden, hvorfor skal vi ikke da samarbeide med maoistene? spør Rüdiger Wenk, sjefen for EU-delegasjonen i Kathmandu

– Alle burde involveres for å sikre fremdrift i utviklingsprosjektene, sier landansvarlig for Asian Development Bank, Sultan Hafeez Rahman.

Dobbel mistenksomhet. Flere av de ikke-statlige organisasjonene er under oppsikt fra sikkerhetsagenter, som mistenker dem for å hjelpe maoistopprørerne. Maoistene, på sin side, anser mange av organisa-

sjonene for å være spioner for regjeringen.

– Vi står overfor et tveegget sverd. Begge parter mistenker oss for å jobbe for motparten, mens vi i realiteten jobber for folkets interesser, sier Arjun Karki, president i NGO Federation of Nepal.

Den vanligste beskyldningen mot organisasjonene er likevel at de ikke er åpne, og at de bedriver uregelmessigheter, eller til og med at de er involvert i korrupsjon.

”

Vi står overfor et tveegget sverd. Begge parter mistenker oss for å jobbe for motparten, mens vi i realiteten jobber for folkets interesser.

Arjun Karki, NGO Federation of Nepal.

Drosjesjåfører. Det statlige organet som skal ha oppsyn med alle de ikke-statlige organisasjonene – Social Welfare Council – har problemer med å gjøre jobben sin fordi det finnes så mange organisasjoner.

– Selv foreninger av taxisjåfører står oppført som ikke-statlige organisasjoner, sier en kilde ved Social Welfare Council, som vil være anonym.

Dette er fordi loverket anerkjenner alle organisasjoner som ikke er statlige som nettopp «ikke-statlige organisasjoner». Men ikke

alle disse er bistands- eller utviklingsorganisasjoner.

Fredsmeglere. Men kritikken har stilnet den senere tiden på grunn av den positive rollen de ikke-statlige organisasjonene har hatt som fredsmeglere mellom regjeringen og opprørerne. Det var medlemmer i slike organisasjoner som forhandlet frem de to siste våpenhvileavtalene.

Hvis regjeringen og maoistene ønsker å komme i kontakt med hverandre, er det de ikke-statlige organisasjonene som er budbringere. Det aller viktigste er at organisasjonene presser både regjeringen og maoistene til å respektere menneskerettighetene, selv om respekten er mangelfull. Det er på grunn av den økende årvåkenheten til organisasjonene at begge de stridende partene er under et moralsk press om å

oppføre seg bra. Hvis ikke hadde situasjonen trolig vært enda verre for Nepals befolkning.

Navin Singh Khadka er nepalesisk journalist og BBC-korrespondent i Katmandu.

ANNONSE

Fair Trade
Ett konkret stöd till skickliga handverkare i Afrika
Beställ återförsäljarkatalog!

La Maison Afrique AB
Trustorps Gård
310 58 Vessigebro
SVERIGE
Tel: 46-34622168
E-mail: la.maison.afrique@ebrevet.nu
www.la-maison-afrique.se
Medlem i IFAT och godkänd Fair Trade Organisation. Mer info: www.ifat.org

Færre og færre fattige i Kina

...mens Afrika og Sør-Asia blir verdens «fattighus»

Sør-Asia og Afrika vil huse en stadig større andel av verdens fattige. I 2015 anslår man at 634 millioner av verdens 734 millioner fattigste vil bo i disse to regionene. Det framgår av beregninger fra Verdensbanken som er gjengitt i den nylig framlagte stortingsmeldingen om utviklingspolitikk.

• GUNNAR ZACHRISEN

De siste årene har fattigdomsutviklingen gått i riktig retning. I 1990 fantes det om lag 1,2 mrd. mennesker som levde for mindre enn én dollar dagen og i år 2000 om lag 1,1 mrd. mennesker, framgår det av Verdensbank-rapporten Global Economic Prospects 2004. Ekspertene som står bak rapporten anslår samtidig at disse «verdens aller fattigste» vil

være redusert til 734 millioner mennesker i år 2015 – med andre ord en reduksjon på over 360 millioner mennesker på 25 år.

En hovedårsak til denne dramatiske reduksjonen vil være utviklingen i Kina og Øst-Asia. I 1990 levde 361 millioner kinesere for mindre enn én dollar om dagen. I 2000, etter en periode med kraftig økonomisk utvikling i store deler av landet, var de blitt betydelig færre – anslagsvis drøyt 200 millioner. Og heldigvis stopper det ikke der. Med dagens fortsatte økonomiske velstandsutvikling anslår ekspertene at «bare» 41 millioner kinesere vil befinne seg i denne kategorien «de aller fattigste».

En tilsvarende positiv utvikling ser man også i det øvrige Øst-Asia der Verdensbankens eksperter anslår at svært få – bare om lag 3 millioner mennesker – vil leve for under én dollar dagen i 2015. Latin-Amerika, «Midtøsten og Nord-Afrika» og «Øst-Europa og Sentral-Asia» vil på

Utviklingen mot høyere inntekt for de fattigste i Sør-Asia går langt saktere enn i Kina.

Les mer: www.worldbank.org/prospects/gep2004/

sin side også ha en positiv – om enn noe mer langsom – utvikling mot redusert fattigdom, anslår ekspertene.

I Sør-Asia – anført av folkerike stater som India og Pakistan – var det i 1990 om lag 470 millioner av de aller fattigste, mens det i 2000 var drøyt 430 millioner mennesker i samme kategori. I 2015 anslås tallet å være redusert til 268 millioner, men tendensen til høyere inntekt for de fattigste går altså langt saktere enn i Kina.

For Afrika er det, som vanlig, enda dystre utsikter. Her går nem-

lig utviklingen helt feil vei, og det vil den fortsette med, mener ekspertene. I 1990 var det 241 millioner mennesker blant de aller fattigste, i 2000 323 millioner og i 2015 anslås tallet til 366 millioner.

Hvis Verdensbankens anslag viser seg å stemme betyr dette at det i 2015 kun er i Sør-Asia og Afrika sør for Sahara at de aller fattigste vil utgjøre mer enn ti prosent av befolkningen, henholdsvis 16,4 prosent i Sør-Asia og 42,3 prosent i Afrika. Per 2000 var tilsvarende andel 31,9 prosent i Sør-Asia og 49 prosent i Afrika.

FATTIGDOM

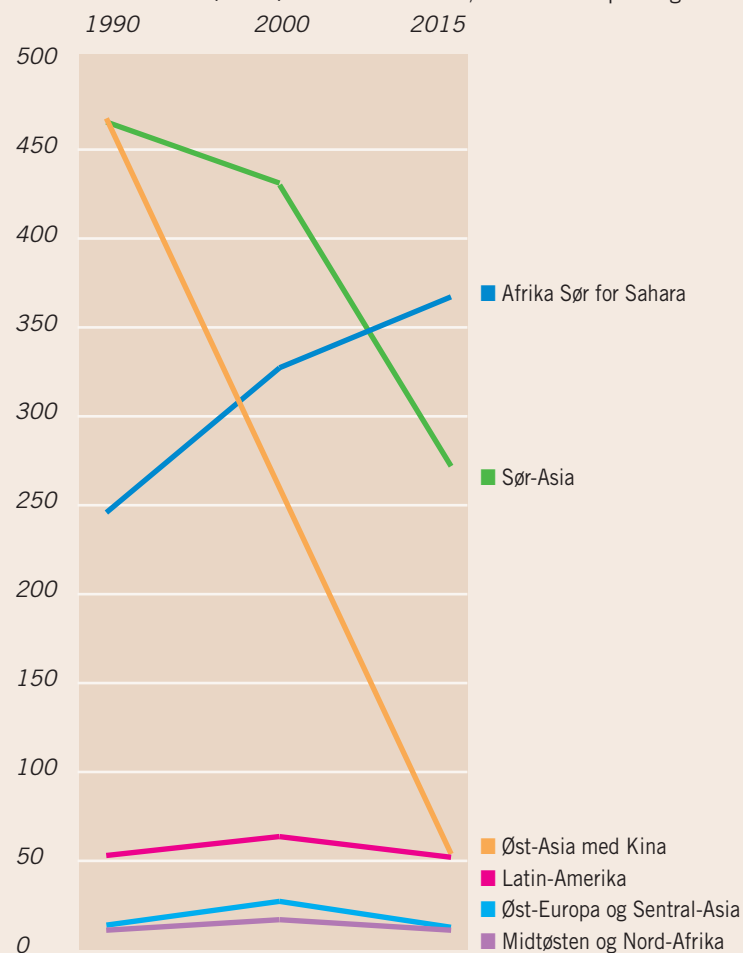

Jevn og sterk økonomisk vekst vil føre til et kraftig fall i antallet fattige kinesere, mener Verdensbanken.

FOTO: SCANPIX/STEPHEN HIRD

VERDENS ALLER FATTIGSTE

Antallet mennesker (i mill.) som lever under 1,08 US dollar per dag:

UNDP ber organisasjonene om å presse rike land

– Regjeringene er for defensive og vil ikke endre måleindikatorne brukt på tusenårsmaal 8. Dere, ikke-statlige organisasjonene, kan skape et kor av stemmer og mangfold. Dere er den eneste veien framover, sier Jan Vandermoorteale i UNDP.

• I OSLO:

LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Møtet mellom representanter for det sivile samfunn og ekspert på tusenårsmaalene i FNs utviklingsprogram (UNDP), Jan Vandermoorteale, hadde overskriften «Hva er galt med tusenårsmaal 8?» Målet omhandler globalt partnerskap, og skal sikre at rike land bidrar til å skape utvikling i verdens fattige land ved bistand, gjeldslette og handelssystemer som bidrar til utvikling for de fattigste.

– Det finnes tre former for løgner: Små løgner, store løgner og sta-

tistiske løgner. Både FN-systemet og Verdensbanken ser virkelig behovet for å endre dagens måleindikatorer. I den prosessen kan dere være lokomotivet, sa Vandermoorteale i sin oppfordring til de ikke-statlige organisasjonene.

Manglende målstyring. Tusenårsmaalene ble vedtatt av alle FNs 189 medlemsland i september 2000. Under tusenårsmaal 8 er det åtte målsetninger, og 17 måleindikatorer for å måle graden av måloppnåelse.

Under møtet i regi av UNDPs nordiske kontor trakk flere av representantene fram feil og mangler ved indikatorene.

– Indikator 38 er ment å skulle måle hvor importvennlig vår tariffstruktur er overfor utviklingsland. Men det at varer fra utviklingsland møtes med nulltoll, sier ingenting om de fattiges strategiske muligheter til å handle med oss, sa Simon Pahle, rådgiver på handel og næringsliv i Kirkens Nødhjelp.

”

Dette er ikke uskyldige måleenheter.

Jan Vandermoorteale, UNDP.

Les mer om tusenårsmaalene: www.undp.no

Han peker på at dersom en innfører null-toll overfor alle land, vil det gi høy skår på indikatoren, men samtidig føre til at utviklingsland mister sine preferanser og sin potensielle andel i handelen.

– Indikatoren er sløv og ufokuser, sier Pahle.

Ifølge Pahle preger mangelen på presisjon i forhold til utviklingslandene flere av indikatorene.

– Indikatoren om subsidieordningen, indikator 40, er helt uten presisjon og fokus, sier Pahle.

Han viser til at indikatoren ikke skiller mellom hvilken type subsidieordning rike land gir, noe som innebærer at et land som for eksempel gir én prosent av bruttonasjonalinntekt i svært handelsvridende støtte vil komme bedre ut enn et land som gir 1,1 prosent av bruttonasjonalinntekt i mer nøytral og produktjonsbegrensende støtte – såkalt grønn boks.

– Det landet som dermed bidrar til dumping og ødeleggelse av livsvilkårene for småbønder i Sør, pre-

mieres av indikatoren. Det er helt uholdbart, sier Pahle.

Neste år skal det være et stort internasjonalt møte om tusenårsmaalene. Ifølge Vandermoorteale vil tusenårsmaal 8 stå sentralt på dette møtet. De nåværende indikatorene vil brukes til neste års samling.

– Da vil vi være ti år unna deadline. Det betyr at vi fortsatt kan klare målsetningene, men at det er på tide å gjøre betydelige endringer. Skal vi greie målene, må disse endringene gjøres nå. Derfor er vi nødt til å ha på plass et revidert og bedret sett med måleindikatorer innen 2010, sier Vandermoorteale.

Han ber de ikke-statlige organisasjonene om hjelp i prosessen.

– Valget av måleindikatorer er høyst politisk, og burde ikke overlates til politikerne alene. Organisasjonene bør takle det faglig, for siden å ta saken opp med politikerne. I denne prosessen kan organisasjonene gå i front i prosessen, ved å overbevise, reflektere og diskutere, sier Vandermoorteale.

SIVILT SAMFUNN

Blålys gir håp for Kabuls syke

Norges Røde Kors driver Afghanistans eneste ambulansesenter

KABUL (b-a): Folk som blir ofre for sykdom, vold og ulykker i Afghanistans hovedstad kan heretter ha et litt større håp om å nå fram til sykehuset i live. Årsaken er en ny ambulansetjeneste etablert av Norges Røde Kors med støtte fra den norske stat.

• I AFGHANISTAN:
GUNNAR ZACHRISEN

AFGHANISTAN

Det er i seg selv et tegn på at en viss grad av normalitet har vendt tilbake i Kabul. Ikke siden den russiske okkupasjonen på 1980-tallet har det eksistert noe ambulansetilbud i millionbyen. Fram til i fjor hadde hovedstadens krigsherjede befolkning – anslagsvis mellom 3 og 4 millioner mennesker – få andre alternativer enn drosjer og eselkjerrer dersom uhellet skulle være ute. Men takket være det nyetablerte Kabul Ambulance Service er det nå håp om å få både raskere og bedre kvalifisert hjelp.

– Etter hvert som folk blir klar over dette tilbudet, opplever vi en stadig økende pågang av folk som ønsker transport til syke og skadde, forteller den norske sykepleieren Terje Lysholm (55) fra Valdres som ledet senteret fram til september i år.

Den norske prosjektlederen viser fram nitidig utarbeidede statistikker som dokumenterer påstanden. Fra måned til måned etter den offisielle åpningen av ambulansesentralen øker antallet henvendelser og antall transporter. Fortsatt er det folk som møter opp i porten for å be om assistanse til syke og skadde slektninger. Men parallelt med den raske utbyggingen av mobiltelefon-nettet i landet blir også stadig flere klar over nødnummeret 112.

Redder liv. Tilsammen 59 lokalt ansatte er det på senteret. De lokalt ansatte er lønnet av landets helsedepartement som på sin side er finansiert av internasjonal bistand.

– Vi har vært med å redde liv og redusere skader, forsikrer ambulansesjef og sykepleier Nasir Ahmad.

Den 27-årige afghaneren holder styr på 20 sjåfører og 20 sykepleiere som er tilknyttet de fem topp moderne ambulansesenteret disponerer (og som ble finansiert av Kuwait Røde Halvmåne). Samtidig er ytterligere 25 sykepleiere og 20 sjåfører under opplæring.

En av sjåførene er 50-årige Mohammad Hussein som forteller oss om utfordringene i den kaotiske storbytrafikken der han daglig skal prøve å smyge den firehjulsdrivne Toyotaen forbi et støvete og tutende kaos av bilkøer, veisperringer, piggtråd, amerikanske militærkjøretøyer, syklende skjeggmenn og burkakledde kvinner med barn på slep.

– Vi kjører ikke veldig fort, det er for farlig. Tidligere var det ingen som respekterte sirenene, men nå

Denne gang er det ikke akutt: Sammen med foreldrene sine er Mortaso (1,5 år) og Beheste (5) på vei fra ett sykehus til et annet. Mens Mortaso har falt i trappen, er Beheste plaget av en knapp i nesen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

ser vi at folk etter hvert begynner å forstå og kjenne oss igjen, slik at noen til og med slipper oss fram, sier han.

Ingen av sjåførene har utdanning ut over 6. klasse i grunnskole, men nå har alle fått egne kurs i elementær sykepleie for å kunne bære og ta seg av pasienter på riktig måte og bistå sykepleierne i akutt-tilfeller.

– Folk i nabolaget mitt har nå begynt å komme hjem til meg for å spørre om råd i ulike helsespørsmål, sier Hussein og smiler i skjegget. Han understreker sterkt sin store takknemlighet for at han fikk være med å ta et slikt viktig kurs som samtidig sikrer ham en fast jobb.

Sterk moral. Den norske sykepleieren Liv Råd (52) fra Larvik, med erfaring fra både Serbia og Afghanistan tidligere, har stått sentralt i opplæringen av de lokalt ansatte. Hun underslår ikke at opplæringen av helsepersonell i et konservativt muslimsk land som Afghanistan byr på særlige utfordringer.

– Vi merker at sykepleierne, både kvinner og menn, er svært redde for å utfordre den rådende moral. I forhold til i Norge må man for eksempel være svært tilbakeholdne med å kle av pasienten. Men står det om livet må vi gjøre vårt ytterste for å forklare og overbevise slektninger om at det er nødvendig. Da vil det normalt bli godtatt, sier hun.

Vil utvide. Ambulanseprosjektet, som erfarne bistandsarbeidere fra Norges Røde Kors har påtatt seg å drive på forespørsel fra Den internasjonale Røde Kors-komiteen, er blitt et slags flaggskip for Helsedeparte-

mentet i landet, forteller prosjektansvarlig Terje Lysholm. – Dette er et prosjekt som det stadig henvises til i offisielle sammenhenger der myndighetene ønsker å vise at det skjer framskritt, sier han.

Som følge av suksessen med å etablere et ambulansesenter og den store etterspørselen etter ambulansetjenester vil de afghanske myndighetene nå allerede utvide fra fem til 13 ambulanser i døgkontinuerlig beredskap. Åtte nye ambulanser vil bli sendt fra Norge i løpet av vinteren og våren. I tillegg er det besluttet å etablere fire underavdelinger rundt om i storbyen. På sikt er det meningen at det afghanske helsedepartementet skal overta driften av senteret.

”

Man må være forsiktig med å utfordre rådende moral. For eksempel må man være svært tilbakeholden med å kle av pasienten.

Liv Råd, sykepleier utsendt fra Norges Røde Kors.

Terje Lysholm, prosjektleder for Kabul Ambulance Service.

FAKTA:

- Kabul Ambulance Service ble åpnet i august 2003.
- Det er første gang siden den russiske okkupasjonen på 1980-tallet at det finnes noe ambulansetilbud i millionbyen.
- Andre steder i landet finnes det enkelte ambulanser knyttet til sykehus. Disse brukes i hovedsak som firmabiler av sykehusedirektørene og er i svært liten grad til syke transport, viser en gjennomgang Røde Kors har foretatt.

notis

Ros for norsk vaksineengasjement

Vaksinefondet (GAVI) kom med ros til nordmenn og norske politikere under et todagers seminar i Bergen 20.-21.september. Norge ble fremhevet for det moralske og økonomiske engasjementet for vaksinasjon av barn i utviklingsland.

Fram til 2010 har Norge avsatt et beløp som tilsvarer 388 millioner dollar, eller drøyt tre milliarder kroner, skriver GAVI i en pressemelding. Beløpet tilsvarer vaksinasjon av nesten 14 millioner barn i utviklingsland – noe som statistisk innebærer at hver norske borger betaler vaksinasjoner til tre barn.

Ifølge Verdens helseorganisasjon, WHO, fødes det årlig nesten 30 millioner barn i utviklingsland som ikke får vaksiner mot de mest vanlige barnesykdømmene. Årlig dør anslagsvis 1,5 millioner barn under fem år av sykdommer som kunne ha vært forhindret med vaksine.

– Mange barn dør av sykdommer som vi enkelt kan forhindre. Nordmenn er klar over dette forferdelig paradokset. De har tatt utfordringen, sa Dr. Tore Godal, generalsekretær i GAVI.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 59. Gratis forsendelse. Nå i revidert 2. opplag.

Ny vin i gamle flasker, eller?

AV PER Ø. GRIMSTAD

DEBATT

BISTANDSDEBATTEN synes å ha tatt seg opp i det siste, enten det nå skyldes Stortingsmeldingen om utviklingspolitikken, godt arbeid av redaksjonen av Bistandsaktuelt, eller at noen engasjerte mennesker endelig igjen har begynt å ta opp til debatt de fundamentale dilemmaene begravd i enhver tilnærming til utviklingsarbeid.

Det er nesten utrolig at en så grunnleggende omlegging av hele bistandsapparatet som har skjedd i 2004, med flytting av fokus i det utøvende arbeid fra Norad til Utenriksdepartementet, har skjedd uten offentlig debatt. Det er trolig to grunner til at dette er mulig. Den ene tas opp av Torild Skard i en kronikk i Aftenposten, nemlig at utviklingspolitikken berører folk i andre land mer enn i Norge, og at den derfor ikke er et brennhett tema i den hjemlige politiske debatten. Det andre er at omleggingen ikke berører de frivillige organisasjonene, de flinkeste til å ta opp saker som berører deres virksomhet, og kanskje de som har størst politisk kraft.

Det er befriende at to så tunge aktører som Torild Skard (nå ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt, NUPI) og Alf Morten Jerve (assisterende direktør ved Christian Michelsens Institutt, CMI) nå stiller spørsmål ved sentrale teser i bistandspolitikken i de senere år. Bak alle de store ordene om fattigdomsbekjempelse, idealisme og de gode intensjoner savnes hva man konkret vil gjøre i de enkelte land.

Hvilken rolle skal de enkelte bilaterale givere kunne ha? Og hvilken virkning har strukturtilpasning, markedliberalisering og svekkelse av staten for eksempel hatt på situasjonen i de fattigste landene? Og hvor er det blitt av mottakerne – samarbeidspartnerne – når norske strategier, utformet uten at mottakerne har vært med, skal prege utviklingsarbeidet? Og hvordan skal strategiene tilpasses de enkelte lands egenart og ståsted? Samt de til enhver tid sittende bistandspolitikerens personlige prioriteringer?

MOTTAKERANSVAR var et begrep som ble lansert i norsk utviklings-samarbeid, som betydde at fokus ble satt på mottakerens ansvar for, og evne til, å gjennomføre konkrete prosjekter. Det ble viktig at spillereglene for samarbeidet ble klare, og at begge parter spesifikk ansvar var gjensidig forstått. Utviklingsmeldingen har kastet dette på båten. Langt på vei er det blitt erstattet med giverkoordinering, budsjettstøtte og troen på at landenes egne fattigdomsstrategier, PRSP, (ofte gjort av giverfinansierte konsulenter) skal sikre eierskap. Eierskap er avhengig av mer kompliserte prosesser enn ordmagi i bistandsdokumenter. Det er fullt mulig å gi prosjektstøtte innenfor et nasjonalt budsjetttopplegg, og la landet selv både prioritere og styre utviklingen. Og samtidig ha kontroll og oversikt over hvordan pengene anvendes. Det er to parter, ofte med ulike interesser, i ethvert forpliktende samarbeid. Og budsjettstøtte i korrupte og ineffektive regimer (som jo finnes), virker lett som en regimestøtte.

I EN FORLENGELSE av denne debatten tar professor Arne Olav Øyhus i Bistandsaktuelt nr. 6/2004 opp spørsmålet om bistandspenger kan forvaltes på en mer effektiv måte. Formålet for utviklingshjelpen må i

Per Ø. Grimstad mener at mottakerne av norsk bistand kommer for lite til orde i regjeringens strategier. Bildet er fra DR Kongo. FOTO: RUNE ERAKER

debatt

siste instans være å få en positiv utviklingseffekt for folk i mottakerland. Øyhus stiller spørsmål ved om den alltid har vært så effektiv som den burde. De gode intensjoner og de gode ordene har ikke alltid ført til de gode resultatene i praksis. Det er ikke vanskelig å være enig i det.

Øyhus foreslår å dele den bilaterale bistanden i to deler. Den ene potten skal ta seg av korte og mellomlangsigtede sosiale og humanitære tiltak, inklusiv nødhjelp, som ubunden gavebistand. Forskjellen fra den nåværende ordningen vil være at nødhjelp koordineres (bedre) med langsiktig bistand. Sikker en bra tanke. Særlig hvis den kan gjennomføres uten for store nye organisasjonsendringer på toppen av det som allerede er foretatt.

MEN DEN ANDRE biten, og som etter hvert skal kunne utgjøre en tredjedel av bistandsbudsjettet, skal konsentrere seg om økonomisk utvikling, næringsliv og handel. Øyhus ser for seg dette organisert som Den Norske Utviklingsbanken (NUB), som skal støtte prosjekter med klar utviklingsmålsetning, men organisert som forretningsmessige prosjekter. Selv om lånene er tenkt å være «myke», altså med et islett av gavevilkår, skal de i prinsippet tilbakebetales.

På denne måte ønsker Øyhus å bidra til at bistanden skal bli mer effektiv, ved at det stilles krav til at prosjekter innen dette felt skal være lønnsomme, eller i hvert fall rentable nok til at investeringen skal kunne tilbakebetales.

Det er jo en radikal tanke. Er det noe felt norsk utviklings-samarbeid ikke har lyktes med, så er det i sektoren økonomisk vekst, næringsliv og handel. Etter hvert har ledende politikere (i hvert fall i ordbruken) akseptert at økonomisk vekst er nødvendig for å underbygge sosial og materiell utvikling. Men det har vært lite praktiske opplegg for å få dette til. Og de som har arbeidet med feltet innen utviklings-samarbeidet, har hatt store problemer med å bli akseptert som «salongfåhige» (dannede, red.anm.) bistandsarbeidere. Opplegget kan bety at fem milliarder kroner (på dagens nivå) tilføres lånemassen for økonomiske vekstprosjekter. Det har neppe vært mer enn 1/10 av dette noensinne innen bistanden. Faktisk er de frivillige organisasjonene i

dag sannsynligvis bedre til å få frem økonomisk vekstprosjekter enn den statlige bistanden.

JEG HAR STOR sympati for å tenke radikalt på denne måten. Kanskje er det også nødvendig hvis vi radikalt vil være med på å endre den økonomiske skjevheten i verden, og redusere økende forskjeller.

Men hvis vi skal gjøre radikale endringer for å bedre effektiviteten av det vi gjør, er det viktig at vi har tenkt igjennom organiseringen så vi ikke kjører oss fast i et mareritt av en byråkratisk hengemyr. Øyhus foreslår nemlig en deling som går på at den tradisjonelle, humanitære gavebistanden (multilateral og bilateral) skal administreres av Utenriksdepartementet, mens et slankt Norad skal ta seg av NUB. Et Norad som skal ha en stor grad av uavhengighet fra de politiske myndigheter (men er ikke dette en utopi?).

I utgangspunktet vil Norad sannsynligvis personellmessig være særdeles dårlig egnet til å ta seg av lånebaserte investeringsprosjekter av denne størrelsesorden, som krever en stor grad av investormessig profesjonalitet.

Og behøver vi i det hele tatt å opprette en ny institusjon for å gå i denne retningen? Det finnes allerede nasjonalt, regionalt og internasjonalt institusjoner som er profesjonelle i å utføre denne type analyser, og behandle lånetransaksjoner. Og hvorfor ikke ta skrittet fullt ut og bruke institusjoner i utviklingsland? Vi kan bidra til å utvikle og styrke disse institusjonene. Og det er fullt mulig å sette opp prinsipper for hvordan vi for eksempel vil at fondene skal operere, ha styremedlemmer og sørge for skikkelig revisjon.

ALTSÅ: JEG ER positiv til at en større del av utviklingsmidlene brukes til lån til produktive prosjekter, som kan bidra til økonomisk vekst i utviklingsland. Men samtidig kan vi videreutvikle MOTTAKERANSVARET ved å styrke eksisterende institusjoner i utviklingsland som utfører dette for oss.

Det kan i hvert fall ikke være nødvendig å starte NUB som en beskjeftegelseterapi for Norad.

Per Ø. Grimstad er tidligere direktør i Norad.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX/REUTERS

- Hvem er dette?
- Hvor mange medaljer tok Kenya i årets OL i Athen?
- Hvem vant både 1500 og 5000 m. for menn i årets OL?
- Hvem er de to største, etniske befolkningsgruppene i Afghanistan?
- Hva heter Indonesias mest kjente forfatter?
- Hva betyr egentlig Windhoek?
- Hva het Burkina Faso før 1984?
- Hva heter de to etniske gruppene som dominerer i Burundi?
- Hva er en minaret?
- Hvilket land har hatt både herr og fru Bandaranaike som statsministre?
- Fra hvilket land kom Diego Diaz som i år 1500 ble den første europeer til å se Madagaskar?
- Hvilken daværende sovjetrepublikk ble rammet av et jordskjelv som drepte 25 000 i 1988?
- Hvilken militærstyrke ble opprettet i 1831 for å stramme inn Frankrikes kontroll over de afrikanske koloniene?
- Hvilken internasjonal organisasjon fikk Nobels Fredspris både i 1917 og 1944?
- Fra hvor og til hvor skal den nye «Kon-Tiki»-ferden med fokus på vern av havmiljøet gå?
- Hva er henna?
- Hva ligger ca. 60 breddegrader fra Oslo og er omtrent 40 000 km langt?
- Hva heter statsministeren i Nepal?
- I hvilket av Norges samarbeidsland skal det være presidentvalg 9. oktober i år?
- Hva heter den tsjetsjenske krigsherren som hevdet å stå bak gisseltakingen i Beslan?

Svarene finner du på side 27.

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Bistand eller bank?

AV JOHANNES SANNESMOEN,
STRØMMESTIFTELSEN.

DEBATT

I EN KRONIKK i Bistandsaktuelt nummer 6/2004 tar professor Arne Olav Øyhus til orde for å gi norsk bistand en ny giv. Hans kronikk er for øvrig malt opp, eltet og krydret og servert i en noe mer spissformulert versjon i en annen artikkel i samme nummer kalt «Heller lån enn gaver».

Essensen av Øyhus sin artikkel er at han ønsker bedre resultater av norsk bistand, og at han tror at man kan lettere få til dette – i hvert fall på visse områder – ved å yte lån enn ved å gi milde gaver.

I Strømmestiftelsen tror vi Øyhus har helt rett i det. Vi ser daglig hvilken dramatisk effekt det har på menneskers selvbilde og vilje til innsats at de blir løftet opp fra å være fattige til å bli ansett som ressurser, ved at de får et lån i stedet for en gave. Strømmestiftelsen har nemlig allerede etablert «Norges Utviklingsbank (NUB)» som Øyhus etterlyser – om enn i noe mindre skala enn det han foreslår. Vår innsats på mikrofinans-området er organisert som et nettverk av mikrofinansinstitusjoner som yter ulike finansielle tjenester til lokale mikrofinansbanker – som igjen yter finansielle tjenester til sine kunder (de fattige). I Strømmestiftelsen opplever vi at bistand i form av business ofte har en betydelig utviklingseffekt fordi den utløser en egeninnsats som er ganske annerledes og større enn når man deler ut gaver. Dette kan til tider være en nesten smertefull erfaring, dersom man tror at det beste en kan gjøre for en lidende neste er å dele sine goder med ham, og ikke forlange noe tilbake. Det er faktisk helt galt.

MEN MAN KAN jo spørre hva forskjellen mellom barmhjertighet og

Zamu Nakanwagi fra Uganda er medlem i en mikrofinansgruppe, og driver sin egen virksomhet.

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

debatt

Det er et gap mellom tiltak rettet mot de fattigste, og for tiltak rettet mot de mindre fattige.

business består i. Antagelig ligger en vesentlig del av svaret i det faktum at man i (rett gjennomført) mikrofinans, gir et tilbud til kunden som denne aksepterer og er villig til å betale for bare fordi det dekker et reelt behov hos ham. Også fattige er villige til å betale for noe de ønsker å få. (Jeg er fullstendig klar over at dette er unyansert, men jeg tror likevel det uttrykker noe grunnleggende sant). Ellers er det også et vesentlig poeng at ved gaver er det giveren som påtar seg et ansvar, mens ved lån er det låntakeren som tar ansvar for sitt eget liv. Mikrofinans er da også bare et hjelpemiddel for mennesker som er motivert for å gjøre noe for å forbedre sin egen tilværelse.

Når det gjelder de fattiges behov for finansielle tjenester, så er disse ikke blitt møtt på en utviklingsfremmende måte før mikrofinans i dens nyere form kom til. Tradisjonelle finansielle tjenester er enten ekstremt kostbare (money lenders), eller (oftest) svært begrensede (Rotating Savings and Credit Associations (ROSCAS) og lignende), mens det moderne bankvesenet ikke har villet ha de fattige innenfor sine vegger i det hele tatt. Disse fakta tilslører den sannheten at de fattige har kanskje et enda større behov for permanente finansielle tjenester enn den vanlige nordmann, fordi de er så sårbare for endringer i kontantstrømmene. Vi må her for øvrig ikke glemme at de fattige ofte har et større behov for sparemuligheter enn de har for lån. Og sikre sparemuligheter kan bare institusjonaliserte programmer tilby.

De fleste fattige (på samme måte som de mindre fattige) er også villige til å akseptere gaver der det ikke forlanges noen gjenytelse. Forskjellen på de to er at lån frembringer utvikling fordi den mobiliserer ressurser og setter i gang et arbeid, mens den andre skaper et konsum som tar slutt når gaven er brukt opp.

DETTE FØRER mine tanker tilbake

til Øyhus sin eksersis omkring *motivasjon* og *resultat*. Jeg tror det er et visst behov for å problematisere uttrykket «god motivasjon». Hva er det for noe da? Er det at vi er snille og gode og ønsker alt godt for våre medmennesker? I mikrofinans ser vi sågar at de som driver med dette for å tjene penger, ofte yter de fattige bedre tjenester enn de som har en tilnærming preget av barmhjertighet og nestekjærlighet. Hvem er det da som har god motivasjon? Er profit-motivet godt eller dårlig? Hva om vi ser bort fra motivasjonen og fokuserer bare på resultatene – i vid forstand. Dette er et av de mange fundamentale forhold som Øyhus' artikkel inspirer til drøfting av.

Videre er han dristig nok til å antyde at norsk bistand bør (delvis) kanaliseres gjennom en bank, Norsk Utviklingsbank (NUB) kaller han den. Antagelig mener han ikke en bank i den forstand at den er opprettet i tråd med norsk banklovgivning, men at det skal være en institusjon som yter finansielle tjenester som de fattige trenger og etterspør og som skal drives etter kommersielle prinsipper – og det aller minste kravet er at pengene skal betales tilbake, dersom det er snakk om lån. Men lånene skal være «myke» sier han. Vårt spørsmål er da: Hva betyr det at lån er «myke». Hvorfor skal de være «myke» og hvor «myke» skal de være? Dersom denne diskusjonen skal videreføres, må vi vite om vi mener at mikrofinansinstitusjonene skal kunne integreres i det kommersielle finansmarkedet. Antagelig det eneste sted der det finnes tilstrekkelig kapital til å dekke de fattiges behov. Spørsmålet blir da: Hvordan vi skal greie dette, og samtidig skape en bærekraftig industri dersom vi er «myke». Hva mener professor Øyhus om dette?

NORFUND ER INGEN bank, men er likevel en institusjon som i prinsippet kan yte den type tjenester som Øyhus etterspør. Norfund disponerer i dag mer enn ti prosent av et årlig bistandsbudsjett – og det er stadig økende. Jeg synes derfor ikke man skal betegne Norfund verken som puslete eller sammenlikne det med

ubehagelige legemsdelere (se Bjerregenes artikkel), selv om Øyhus har større ambisjoner for sin NUB enn det Norfund har. Kanskje er han litt for ambisjøs? Han foreslår faktisk en institusjon som skal betjene alt fra regjeringer til fattigfolk (individer) med finansielle tjenester – og volumet skal tilsvare omtrent et nytt Norfund hvert år. Her tror vi Professor Øyhus drømmer – noe som ikke er galt i og for seg, men vi tror det er lettere å få til en «ny giv» dersom man angriper saken i våken tilstand. Og vi tror vi kan nærme oss Øyhus sitt anliggende via en realistisk endringsstrategi.

I Strømmestiftelsen er vi glad i innovasjon og endring. Det som er vårt problem i dag, er at vi, som har en mye klarere fattigdomsretting enn Norfund, har de aller største problemer med å få tilstrekkelig finansiering til dette fra Norad. Dersom en organisasjon som Strømmestiftelsen, som faktisk har en profil som den Øyhus etterlyser – om enn i miniatyr – kunne få tilstrekkelig med midler til å tilfredsstille våre partnere, ville vi kunne få verdifulle erfaringer som senere kunne brukes dersom Øyhus' ide om opprettelse av en NUB noen gang skulle realiseres.

Øyhus har i sin artikkel faktisk satt fingeren på et følbart forhold, nemlig at det er et gap mellom finansieringsmulighetene for tiltak rettet mot de fattigste og for tiltak rettet mot de mindre fattige. Vi tror det er mulig å gå videre i den retning Øyhus antyder ved å fjerne dette gapet. Dette kan gjøres både ved å bruke institusjoner som dem Strømmestiftelsens selskaper samarbeider med nedenfra og ved en videreutvikling av Norfunds virksomhet ovenfra.

Som svar på tittelens spørsmål svarer vi: JA TAKK, BEGGE DELER.

Johannes Sannesmoen er leder for Mikrofinansavdelingen i Strømmestiftelsen.

Redd Barna

Redd Barna kjemper for barns rettigheter og for at barn skal leve et verdig liv - uansett hvem de er og hvor de bor. Vi er medlem av Den internasjonale Redd Barna-alliansen som arbeider for og med barn i mer enn 120 land. Det gjør oss til verdens største bevegelse for barn.

Utfordringer med mening

Redd Barna søker kandidater til stillinger som

- **UTENLANDSSJEF**
- **STEDLIG REPRESENTANT I NICARAGUA**

For fullstendig utlysning, se www.reddbarna.no

www.reddbarna.no

Tiggerne som ikke vil forsvinne

AV WANJA THUKU, KENYA

KENYA

Tidligere i år ga Nairobis ordfører Joe Aketech alle storbyens tiggere en ukens varsel på å forlate gatene i byen. Mange av tiggerne holdt en lav profil noen dager etter ordførerens utspill, men så våget de seg sakte tilbake. Det ble til og med fortalt at noen av tiggerne hadde blitt oppfordret av ordføreren til å fortsette tiggingen.

Tigging er et tegn på fattigdom. I Kenya er det særlig folk med fysiske handikap som blir tiggere. Noen mener at blinde eller folk på krykker utnytter sine synlige handikap til å få medynk, og dermed penger. Sannheten er nok heller at et fattig land som Kenya har vanskelig for å ta vare på funksjonshemmede. De er nesten alltid utelukket fra det harde arbeidslivet, og det offentlige trykkesystemet bidrar ikke nok for at et menneske kan ta vare på seg selv og sin familie.

Thomas (27) har aldri gått på skolen fordi han som barn hadde som oppgave hver dag å følge sine to blinde foreldre til byen for å tigge. Han har heller aldri hatt jobb.

– Jeg har vært tigger så lenge jeg kan huske. Hvor i all verden skal jeg finne en jobb? Jeg har ingen utdanning, og i dag sliter folk med mange års skolegang med å finne en ussel jobb, sier Thomas.

Han er mer opptatt av å utvikle tiggingen, slik at den blir mer innbringende.

– Folk er leie av tiggere som bare maser og ber om penger. Vi er en gruppe som har forsøkt å spille og synge på gata og samtidig sørge for at folk betaler for underholdningen. Det gir mer inntekter, og det føles mye bedre for oss å få penger etter å ha gjort en innsats, sier Thomas.

Ingen av tiggerne vil la seg fotografere av frykt for å bli gjenkjent av politiet. – Ta bilde av disse beina, det forklarer det meste, sier en av tiggerne.

FOTO: THE PEOPLE DAILY

Det er påfallende hvor mange barn av blinde foreldre som også blir tiggere. Trass i at barna ser og er helt friske ellers, har de ofte lite eller ingen utdanning. Barna har siden de var små oppfattet tigging som en «jobb».

Utenfor Jamia-moskeen treffer jeg Jane (33). Hun er blind, og det samme var hennes far. Jane har også tre blinde søstre. Jane var heldig å få utdanning ved blindeskolen i Thika, men hun hadde ikke penger til mer utdanning. Videregående skole var heller ikke tilrettelagt for blinde. Hun prøvde å få støtte og hjelp fra de to blindeforbundene i Kenya, men de hadde lite å tilby.

Det var på en måte forutbestemt at vi skulle bli tiggere.

– Søsteren min fikk opplæring som sentralbordoperatør, men ingen ville ansette en blind jente. Selv prøvde jeg også hardt å få arbeid, men det var på en måte forutbestemt at vi skulle bli tiggere, sier Jane.

Hun har tre små barn, og vil ikke si hvor mye hun tjener som tigger. Men det er så vidt nok til å ta vare på seg selv og barna.

Jeg svinger inn på Moi Avenue igjen og møter unggutten Robert. Han har cerebral parese, og kan nesten ikke gå. Han sitter på en liten matte i sola og ser håpefullt opp mot folk som haster forbi. Han forteller om livet på gata; noen er snille, andre utnytter ham.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Wanja Thuku er journalist i The People Daily i Nairobi, Kenya

– En vaktmann kommer forbi hver dag, og forsyner seg av omtrent halvparten av det jeg har klart å samle av penger. Han sier han beskytter meg, men jeg har en følelse av at han bare utnytter meg. På ettermiddagen kommer en dame forbi, og hun gir meg vann og litt mat. Hun gjør det helt uten betaling, forteller Robert.

Tiggerne er tilbake på gata i Nairobi. Skremmende mange er et eksempel på at Kenya ikke klarer å ta vare på sine funksjonshemmede og aller svakeste. Mange er redde for nye innspill fra politikerne om å «rydde gatene». De fleste nekter å svare på spørsmål fra en journalist, og ingen vil la seg fotografere uten en kraftig kompensasjon i form av penger.

– Vår framtid er usikker, men jeg kan aldri tenke meg et Nairobi uten tiggere, sier Jane, mens jeg gir henne 20 shilling, og letter min egen samvittighet.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

I Kong Leopolds tjeneste

bokanmeldelse

Kirsti Blom:

«Kitten».

Oktober forlag, 2004.

LITTERATUR

Kong Leopolds inntreden i Kongo førte til en av de største massaker i menneskehetens historie. Millioner ble meid ned mens europeerne jaktet på gummi, elfenben og andre skatter de kunne oppdrive langs Kongo-floden. Hender ble kuttet av ofrene som «krigsmedaljer». Kvinner ble voldtatt og landsbyer utradert. Flere av Kongens soldater og andre som hadde meldt seg i hans tjeneste ble igjen i den afrikanske jord - dukket under av tropiske sykdommer og andre ulykker. Kong Leopold selv satte aldri foten i Kongo, men satt i Belgia og tok i mot rikdommene fra det afrikanske hjertet.

Dette er den ytre rammen omkring Kirsti Bloms roman «Kitten». Kitten er kjælenavnet på en ung mann som så vidt har passert 20 år da han verver seg til Kong Leopolds kolonihær og legger ut på den lange reisen til Kongo. Han drar uten forvarsel, men prøver å overbevise seg selv om at hans edle oppgave er å skape en framtid for kjæresten Siss og seg selv. I det ukjente Kongo skal han klare å legge seg opp nok penger til å gjøre seg fortjent til den elskedes hånd og gi dem en framtid.

Nå var det nok en god porsjon eventyrlyst som drev unge Kitten til

det innerste av Afrika. Med kommandoen over 200 soldater rydder han seg vei langs floden, passerer flere landsbyer, mottar avhugde hender, samtaler med høvdingene og innvilger seg atskillige hyrdestunder med stedets damer. Han kjemper seg gjennom et dampende landskap - frodig og skremmende på samme tid. Feberen - som tok knekken på så mange - rammer også Kitten gang på gang. Malariaen og andre tropesykdommer setter seg fast i den unge kroppen, men han «står den av» - flere ganger.

Gradvis blir den unge mannen knyttet til de afrikanske luktene, lydene, folket. Han bygger seg et sted som han begynner å se på som hjemme. De alltid like hengivende brevene fra kjæresten og uroen i foreldrenes ord er kjærkomne livstegn fra den verden han forlot. Likevel ligger det noe selvdestruktivt i Kittens alkoholforbruk, behandling av kvinner og alle sykdommene som får ham til «å pisse svart». Men tross blodslit og sykdom begynner vi å lure på om Kitten noensinne helt vil klare å forlate Kongo. Kanskje er de kjære best og mest elsket på avstand.

Jeg antar at Kirsti Bloms bok bygger på dagboksnotater og brev. Framstillingen er så levende at vi har følelsen av å følge Kitten skritt for skritt. Vi kjenner blodsmaken i munnen og sinne overfor hans kvinnehistorier - en mann i kategorien undertrykkere. Forfatteren har brukt et grep der hun ikke lar etterpåklokskapen og det politisk korrekte gripe inn i den opplevelsen og de kunnskapene og holdningene en ung norsk mann hadde om et ukjent kontinent i begynnelsen av 1900-tallet. Det gir et interessant bilde av det som drev de unge menn ut,

og det som formet dem der ute.

Kirsti Blom har bidratt til et stykke kolonihistorie ved å se den gjennom en ung nordmanns øyne.

Vi blir minnet på at vi var med - vi også.

TONJE BRATTELI

FORUT SOLIDARITETSAKSJON FOR UTVIKLING CAMPAIGN FOR DEVELOPMENT AND SOLIDARITY

FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling, er en mellomstor bistandsorganisasjon med forankring i edruskaps- og fredsansjoner IGGI, Juvene og IGGI's Juniorforbund. FORUT samarbeider med organisasjoner i Sri Lanka, Nepal, India, Sierra Leone og Senegal og arbeider for fattigdomsreduksjon ved blant annet å styrke det sivile samfunn og mobilisere menneskelige ressurser og organisasjoner på lokalplanet. FORUT fokuserer på rusgifter som et utviklingsstøttemiddel gjennom økt kunnskap og nettverksbygging. I Norge driver FORUT et omfattende informasjonsarbeid der norske barnelag er en viktig målgruppe. FORUT er dessuten driftsoperatør for fire statlige mottak for asylsøkere. Hovedadministrasjonen med 14 ansatte ligger på Gjøvik. FORUT har samarbeidsavtaler med NORAD for både prosjekt- og informasjonsvirksomheten. I tillegg til offentlig støtte finansieres deler av virksomheten gjennom innsamlende midler.

Da vår generalsekretær ønsker å fratre, søker vi:

GENERALSEKRETÆR

FORUTs nye generalsekretær må kunne vise til gode samarbeidsevner og en dynamisk lederstil som inspirerer og motiverer medarbeidere, styre og samarbeidspartnere. Den rette personen må også være en god organisasjonsstrateg, beslutningsdyktig, resultatorientert og ha evne til endring og nytenking.

Områder der det vektlegges formal- eller realkompetanse:

- Administrasjon/ledelse/økonomi
- Bistand/bistandspolitikk
- Organisasjon/efaring/medieprofilering/nettverksbygging
- God skriftlig og muntlig framstillingsevne på norsk og engelsk

Implisitt i FORUTs bistands- og ruspolitiske verdigrunnlag ligger et krav til generalsekretær om å avstå fra alkohol og andre rusmidler i sammenhenger der en kan oppfattes å representere organisasjonen.

Stillingen er en åremålsstilling for en periode på seks år med muligheter for forlengelse med en periode. FORUT tilbyr gode, tariffbaserte pensjons- og forsikringsordninger. Lønn og andre betingelser etter avtale.

Tiltredelse 1. mai 2006 eller etter avtale.

For nærmere opplysninger kan generalsekretær Terje Heggem (61187403), eller styreleder, Ida Oleanna Hagen (99247320), kontaktes. Se forøvrig FORUTs hjemmeside: www.forut.no

FORUT søker også:

PROSJEKTLEDER

FORUT gjennomfører et større NORAD-finansiert rehabiliteringsprosjekt i Jaffna lengst nord i Sri Lanka. Prosjektet er rettet mot fattige familier og internflyktninger i en tilbakevendings situasjon.

Til å lede dette arbeidet søker FORUT en person med adekvat utdannning og erfaring fra bistandsarbeid, ledelse, organisasjonsarbeid, administrasjon og økonomi. Det kreves gode engelskkunnskaper. Vedkommende må dessuten ha sterk fysisk og psykisk helse, gode samarbeidsevner og være forberedt på krevende leve- og arbeidsforhold i et område som har vært hardt rammet av den langvange borgerkrigen i landet.

Prosjektlederen vil bo og arbeide i Jaffna. Stillingen egner seg ikke for søkere med medfølgende familie. Prosjektlederen må avstå fra all bruk av alkohol og andre rusmidler i kontraktperioden. Kontraktperiode er ett år.

Tiltredelse 1. januar 2006 eller etter avtale.

For nærmere opplysninger kan utenlandssjef Ståle Stavrum (61187407) kontaktes.

Søknader med vedlegg og referanser sendes innen 1. november 2004 til:

FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling
Bols 300, 2803 Gjøvik.
Telefon: 61187400, fax: 61187401, E-post: forut@forut.no

Til beredskapsstyrken NORSTAFF
søker vi nå følgende personell:

Utdanningseksperter
IDP Advisors
Internasjonale monitorer og observatører
Logistikere
Sikkerhetspersonell
IT/Radio/Telekommunikasjonseksperter

Flyktingerådet har avtaler med FN og andre internasjonale organisasjoner om å bistå med personell til humanitære operasjoner og oppdrag over hele verden, og trenger derfor jevnlig påfyll av solide fagfolk. Vi søker i høst spesielt arabisk- og fransktalende personer med relevant bakgrunn.

På våre hjemmesider finner du opplysninger om kompetansekrav innen de ulike fagfeltene.

Les mer om beredskapsstyrken og høstens opptak på
www.nrc.no

Søknadsfrist til NORSTAFF: 15 oktober

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Patrik Ekløf, er fra slutten av august ansatt i internasjonal avdeling i Flyktningerådet som programkoordinator for Sudan og Uganda. Ekløf kommer fra stillingen som stedlig representant i Zimbabwe for den danske organisasjonen Mellemløst Samvirke (MS). Han har tidligere vært daglig leder i Fellesrådet for Afrika.

Arkitekt **Hans Skotte** fra Trondheim har levert inn en avhandling til forsvar for graden dr.ing. ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, om boligreisning i krigsherjede områder.

Skotte er ansatt som post doc ved NTNUs tverrfaglige globaliseringsprogram, knyttet til Fakultet for arkitektur og billedkunst.

Astrid Versto, informasjonssjef i Norad, overtar som avdelingsdirektør i Personal- og administrasjonsavdelingen etter Terje Vigtel som er utnevnt til ambassadør i Zambia. Versto begynner i den nye stillingen 5. desember. Stillingen som avdelingsdirektør i informasjonsavdelingen blir lyst ut internt om kort tid.

Ingunn Klepvisvik, avdelingsdirektør i Norad, er fra og med 2. september Tove Strands faste stedfortreder. Hun vil også fungere i Strands stilling fra 4. oktober til 15. november, når Strand skal ha studiepermisjon. Strand skal være ved University of Birmingham i perioden for å delta i kurs om financial management og om ethics and corruption.

Johanne Sundby (52) er blitt utnevnt til professor i samfunnsmedisin ved Universitetet i Oslo, seksjon for internasjonal helse. Hun er gynekolog, og er også professor II på høyskolen i Bergen, i internasjonal reproduktiv helse og kvinnehelse. Hun leder forskningsrådets program for utviklingsforskning «utviklingsveier i Sør» og er med i programkomiteen for den nye satsningen «Global helse». Hun har forskningsaktiviteter i bl.a. Malawi, Tanzania og Mozambique.

Professor **Francis Sejersted** og politisk redaktør i Aftenposten, **Harald Stang-**

helle, er blant de 15 nye medlemmene av Den norske UNESCO-kommisjonen som Utdannings- og forskningsdepartementet nylig har oppnevnt. Professor **Astrid Nøklebye Heiberg** er oppnevnt som leder av UNESCO-kommisjonen. UNESCO arbeider for fred gjennom å fremme internasjonalt samarbeid innen utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Den norske UNESCO-kommisjonen skal gjøre UNESCOs verdier og merkesaker kjent i Norge, gi råd til myndighetene og være et bindeledd mellom UNESCO og fagmiljøene.

Ottar Mæstad (36) er ansatt som seniorforsker i økonomi ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen. Mæstads forskningsinteresser omfatter internasjonal handel, bistand og utvikling, miljø og energi, samt helse. Han kommer fra en forskerstilling ved Samfunns- og Næringslivsforskning (SNF).

Magnus Hatlebakk (41) er ansatt som seniorforsker i økonomi ved CMI i Bergen. Hatlebakk forsker på utvikling og landsbygda i Sør Asia, spesielt Nepal. Han studerer fattigdomsfelter som har sin bakgrunn i ugunstige maktforhold i lokale kreditt- og arbeidsmarkeder. Et annet forskningsfelt er effekten av bistand, spesielt innen helsesektoren. Hatlebakk har tidligere arbeidet ved Institutt for samfunnsøkonomi ved Universitetet i Bergen og ved Samfunns- og Næringslivsforskning (SNF).

Odd-Helge Fjeldstad, seniorforsker på CMI, har blitt valgt til å lede styringskomiteen i den internasjonale organisasjonen Researchers Alliance for Development.

Gisela Geisler forlater CMI framtil 2006 for å arbeide som seniorkonsult på likestilling for Den Afrikanske Utviklingsbanken i Tunis.

Astri Kamsvåg, har vært CMIs informasjonssjef siden 1998. Hun slutter i CMI for å begynne i stillingen som informasjonssjef på Kunsthøgskolen i Bergen.

Camilla Stang slutter som produktansvarlig i Max Havelaar og begynner som CSR Manager i Varnergruppen 1. november.

Wera Helstrøm (30) ble i sommer ansatt som informasjonsrådgiver i Utenriksdepartementet. Hun har mange års erfaring fra avismediene, og har blant annet vært redaktør for studentavisen Universitas. Helstrøm har en cand.mag.-grad i Internasjonale kultur- og samfunnsstudier fra universitetene i Tromsø, Oslo og Newcastle, Australia. Hun jobber nå i informasjonsteamet til utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson.

Regnskogfondet har flyttet og har blitt samboer med seks andre miljø- og utviklingsorganisasjoner i Grensen 9B i Oslo. Organisasjonene i alt huset er involvert i fra økologisk landbruk i Norge til bevaring av regnskogen i Brasil. Miljøhuset har hjemmesider www.miljohuset-g9.no. Organisasjonene i Miljøhuset G9: Regnskogfondet, Utviklingsfondet, Sofie-stiftelsen, OIKOS – Økologisk Landslag, Norges Naturvernforbund, Grønn hverdag og Blekkulfs miljødetektiver.

Liv R. Bjergene er tilbake som journalist/redigerer i Bistandsaktuelt etter svangerskapspermisjon.

Erik Landet har sluttet som journalist/redigerer, og vil jobbe som fast frilansjournalist i Bistandsaktuelt fram til nyttår. Han overtar etter **Silje Berggrav** som er blitt frilansjournalist med base i Øst-Afrika.

notiser

Gresshopper truer Mauretania

Mauretania gjentar sin oppfordring om hjelp til å bekjempe en av de største gresshoppesvermene de siste 20 årene. Gresshoppene ødelegger avlingene og landet står ovenfor en hungersnød, melder BBC.

Nesten halvparten av avlingene skal nå være invadert av gresshopper, og myndighetene sier at 800.000 hektar må sprayes. For hver dag som går uten inngrepen, formerer gresshoppene seg i milliontall. Etter tre år med tørke er bøndene helt avhengig av årets avling.

FN opplyser at de bare har mottatt en brøkdel av de estimerte 700 millioner kronene som trengs for å bekjempe gresshoppene.

Rwandisk prest tiltalt for folkemord

En romersk-katolsk prest fra Rwanda står tiltalt for folkemord ved den internasjonale krigsforbryterdomstolen i Tanzania.

Athanase Seromba nektet å møte i retten da saken hans startet. Han er den første katolske presten som står tiltalt etter massakrene som skjedde i 1994. Seromba nekter for at han skal ha arrangert nedslakting av 2000 tusier vest i Rwanda.

Det katolske hierarkiet i Rwanda hadde nære bånd til ekstreme politikere i forkanten av massakrene, og i 2001 ble to nonner funnet skyldig i å ha deltatt av en belgisk rett. Vatikanet har innrømmet at enkeltpersoner har vært delaktige, men nekter for at kirken som en institusjon kan klandres.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Thamilini, øverste kvinnelige leder for tamil-tigrene i Sri Lanka.
2. Sju. (1 gull, 4 sølv, 2 bronse).
3. Hicham El Guerrouj, Marokko.
4. Pashtun og tadsjik.
5. Pramodya Ananta Toer.
6. Vindfullt hjørne.
7. Øvre Volta.
8. Hutuer og tutsier.
9. Høyt, slankt tårn ved en moské.
10. Sri Lanka.
11. Portugal.
12. Armenia.
13. Fremmedlegionen.
14. Røde Kors.
15. I sin «forgjengers» fotspor, fra Peru til Polynesia/Tahiti.
16. Rødt fargestoff.
17. Ekvator.
18. Sher Bahadur Deuba.
19. Afghanistan.
20. Sjamil Basajev.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Spørrespalten er laget av **Mette Winther.**

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 25. oktober

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

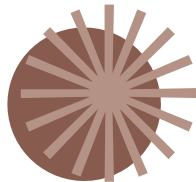
Sendes til:
bistandsaktuelt,
Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Fargerik fauna på Majorstua

Norsk Afrika-butikk utvider – satser i Paris

– Vi vil formidle det ressurssterke Afrika – ikke minst de sterke kvinnene. Kjersti Lie Holtar i selskapet Isandi på Majorstua i Oslo slår ut med hendene som for å favne alt den lille butikken inneholder. Og nå satser hun også i Paris.

HANDEL

• TONE BRATTELI

Her er det afrikansk interiørkunst av ypperste kvalitet og radioer av brukte Fanta-korker. Inntektene gir en bedre tilværelse for hundrevis av mennesker i fattige utviklingsland.

Kjersti ble bitt av basillen da hun bodde i Namibia i 1990-åra og jobbet ved den norske ambassaden. Som lokalansatt dro hun mye rundt, og kom blant annet over Penduka-prosjektet. Hun fant de vakreste stoffer og forsto at her lå en god idé. Noe å spinne videre på. Og Norad kom etter hvert inn som en av støttespillerne.

– Det gikk opp for meg at folk trenger og ønsker seg jobb, og det dreide seg om å gi en respons til dette, sier Kjersti. – Jeg liker ikke så godt ord som «idealisme» – for da handler det nokså mye om oss selv – men respons handler om dyp respekt for de menneskene du møter og hva de vil. Hele tanken bak dette prosjektet er å vise fram de sterke ressursene som finnes i Afrika.

Vekk med mytene. For «fattigdom og nød-scenarier» om Afrika er Kjersti temmelig lei av. Hun mener det har spredt seg myter om at også afrikansk håndverk har et litt fattigslig preg – et inntrykk av at det handler om trefigurer og litt annet av dårlig kvalitet. Ting vi kjøper for å være snille.

Det bildet vil Kjersti ha vekk – rett og slett fordi hun mener det er riv ruskende galt. Det finnes mange fremragende håndverkere og kunstnere i Afrika som leverer produkter av høy kvalitet. Og det er disse tingene vi finner en del av på Isandi.

Fantasifulle produkter. Det bugner av fargerike og fantasifulle produkter i butikken. Stoffer er hentet fra Namibia. En annen leverandør er Streetwires som lager dyrefigurer og fat av telefonledninger og annet som eller bare ville bli kastet. Nærmest et økologi-produkt. Fire mennesker startet opp denne geskjeften, nå er de 90. I noen hyller finnes også fantasifullt dekorerte lyspærer som gir levebrød til hiv-aids-smittede kvinner. En stor suksess er dukker laget av selskapet Monkeybiz, som har vakt internasjonal oppsikt. Etter hvert har 400 mennesker funnet et levebrød i produksjonen av dukkene, og inntektene går til hiv-aids prosjekter.

De butikkansatte Gro M. Holter (t.v.) og Fredrikke Friis-Bertheussen er i perlehumør der de vandrer i Afrika-butikkens fargerike fauna.

FOTO: KEN OPPRANN

Perlefigurer i alle varianter.

FOTO: KEN OPPRANN

Daglig leder Kjersti Lie Holtan (t.h.) viser vareutvalget til kunde Tone Seck.

FOTO: KEN OPPRANN

2000 i sving. Kjersti regner med at nettverket rundt produktene og selskaper som hennes eget nå er med å sysselsette og gi inntekt til om lag 2000 mennesker. Hun har personlig kontakt med alle virksomhetene som leverer produkter til Majorstua. Etter hvert håper hun at flere av dem kan etablere seg som faste arbeidsplasser der de ansatte får de

rettighetene vi er vant til. – Det ville være et viktig bidrag i demokrati-byggingen, sier Kjersti.

Og hvem er så kunden? Det er blant andre afrika-frelste med mange kunnskaper om kontinentet, får vi høre. De har mange spørsmål til de ansatte, men er kanskje ikke blant dem som kjøper mest. Afrika-frelste har allerede leiligheten full

av afrika-ting. Kjersti vil ha en butikk som kan interessere de som ikke har vært i Afrika, med produkter de aldri trodde de skulle se.

Butikken i Oslo går bra, og nå står Frankrike for tur. Om kort tid åpner Isandi en filial ved Gare du Nord i Paris.